

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2019 30 stp
Fakultet for landskap og samfunn

Forvaltningsansvar for bevaring og restaurering av kantvegetasjon langs vassdrag – med fokus på sjørretbekker i Verdal kommune

Management responsibility for conservation and restoration of riparian vegetation
– a casestudie of sea trout streams in Verdal municipality

Vilde Mürer

Masteroppgave i By- og regionplanlegging

Forord

Denne masteroppgaven markerer slutten på et lærerikt studieløp innen by- og regionplanlegging ved Fakultetet for landskap og samfunn på Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU). Oppgaven utgjør 30 studiepoeng, og er skrevet våren 2019. Den er også en del av prosjektet «ny giv for sjørretten 2019-2020», som er finansiert av Verdal kommunes sjørrettfond, NMBU småforskningsmidler, Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, Statens Vegvesen og Miljødirektoratet. Jeg vil gjerne takke for at de har gjort prosjektet mulig økonomisk.

Gjennom studietiden har jeg valgt å ta fag innen naturforvaltning, med fokus på botanikk og planteøkologi. Det har gitt meg et stort engasjement for hvordan naturmangfoldet kan ivaretas i planlegging, og er grunnen til at jeg har valgt denne oppgaven.

Jeg vil takke hovedveilederen min, Knut Bjørn Stokke, for god hjelp og veiledning i prosessen og skriving av oppgaven. Takk til min biveileder, Stian Stensland, for god hjelp med organisering av feltarbeid, lokal kjennskap og skriving av oppgaven.

Takk til informantene fra Verdal kommune, fylkesmannen i Trøndelag og NVE region Midt-Norge for at dere stilte til intervju. I tillegg vil jeg rette en stor takk til representantene fra Verdal jeger- og fiskeforening, Verdalsvassdragets fellesforvaltning og grunneiere som tok seg tid. Det har vært avgjørende for oppgavens relevans og empiri.

Jeg vil til slutt takke de andre masterstudentene som har vært med på prosjektet, Hanne Marie Richenberg, Louise Cathrine Esdar og Ragnar Joakim Nese, for latterfylte eventyr i Verdal.

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

Ås, 14. mai 2019

Vilde Mürer

Sammendrag

Kantvegetasjon har en viktig funksjon i vassdragets økosystem. Naturlig vegetasjon langs vassdrag er levested for fugler og annet dyreliv. For livet i vannet, vil kantvegetasjonen utgjøre skygge og skjul for fisk, samt tilførsel av næring fra insekter og dødt plantemateriale. Der det er jordbruksland mot vassdraget, vil kantvegetasjonen gi vern mot erosjon og næringsavrenning. Det beskytter vassdraget mot eutrofiering og holder jorda på plass.

Kantvegetasjonen er ivaretatt i en rekke lover og forskrifter, men det foretas likevel ulovlig hogst. Det vil ta mange år før kantvegetasjonen vokser tilbake, og igjen kan utgjøre den funksjonen den skal ha i og rundt vassdraget. Med VRL - 2000 § 11 skulle opprettholdelse av kantvegetasjonen sikres for å ivareta de økologiske funksjonene. Paragrafen legger opp til en ansvarsfordeling mellom grunneier, kommuner, fylkesmannen og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). Det har likevel vært usikkerhet rundt hvordan ansvarsfordelingen skal forstås, og hvordan loverket som setter rammer for tiltak skal tolkes. Derfor utarbeidet NVE en veileder som skal synliggjøre ansvarsfordelingen og myndighetsutøvelsen i forvaltningen av kantvegetasjon.

I denne oppgaven har jeg undersøkt hvordan kantvegetasjon blir ivaretatt i Verdal kommune. Hovedmålet har vært å finne ut hvordan fylkesmannen i Trøndelag, NVE, og Verdal kommune har tolket loverket og ansvarsfordelingen. Studien diskuterer også hvordan grunneiere og lokale aktører kan inngå i et samarbeid med offentlige aktører i forvaltningen av kantvegetasjon og sjøørretbekker. Jeg har brukt kvalitativ metode med intervjuer og dokumentstudier.

Resultatene viser at det er bevissthet rundt ansvarsfordelingen etter loverket, men det mangler samordning mellom ulike sektorer og etater som har innvirkning på kantvegetasjonen langs vassdrag. I tillegg er ulovlighetsoppfølging etter vrl. § 11 lite brukt. Kommunens rolle etter vrl. § 11 blir passiv, og kommuneplanens arealdel bør være førende for forvaltningen av kantvegetasjonen. Bevaring og restaurering av kantvegetasjon vil være avhengig av at offentlige og lokale aktører kan samarbeide, dette for å komme frem til felles forvaltningsstrategier og bestemmelser.

Abstract

Riparian vegetation has an important function in the ecosystem of waterways. The natural vegetation alongside water systems is a habitat for birds and other fauna. For life in these waterways, the vegetation provides shadows, protection and an important source of nutrition from insects and dead plant material. Where agricultural land borders the waterways, this vegetation protects against erosion and fertilization runoff by keeping the earth stable and preventing eutrophication.

Riparian vegetation is protected by a multitude of laws and regulations, but illegal clearing of this flora still occurs. Regrowth of the riparian zones can take many years before it regains its natural functions in and around the waterways. The VRL - 2000 § 11 law was created to ensure conservation of riparian zones and the ecological functions that it provides. This paragraph details a distribution of responsibilities between landowners, municipalities, county governors and the Norwegian Water Resources and Energy Directorate (NVE). Despite this, there has been uncertainty about how the distribution of responsibility, and the legislation regarding initiative and action should be interpreted. Because of this confusion, NVE created a guide that displays the distribution of responsibility and the execution of authority regarding the management of riparian vegetation.

Within this study I have explored how riparian vegetation is conserved in Verdal Municipality. My main goal has been to explore how the county governor in Trøndelag, the NVE and Verdal Municipality have interpreted the laws and distribution of responsibility. This study also explores how landowners and stakeholders can begin to cooperate with public bodies on conserving the riparian vegetation and the sea trout streams. I have used qualitative research methods through interviews and the study of documentation.

The results show an awareness of the responsibility required by the legislation, but there is a lack of coordination between different sectors and estates that have influence over the riparian vegetation. In addition, the sanctions of VRL § 11 are seldom applied. The role of the municipality with regards to VRL § 11 is passive, and the municipal planning of land-use should be more directed towards conservation. Conservation and restoration of riparian vegetation is dependent on the cooperation of public and local bodies, and these different participants must reach agreement on common strategies and decisions.

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn for oppgaven	1
1.2 Problemstillinger	4
1.3 Avgrensninger og presiseringer	6
1.4 Oppgavens oppbygning	7
2. Kantvegetasjonens økologiske funksjon og betydning langs vassdrag	8
3. Eksisterende forskning	10
3.1 Tidligere masteroppgaver	10
3.2 Rapporter fra NIBIO om kantvegetasjon	11
3.3 Veileder fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)	12
3.4 Forskning på samarbeid og kollektiv handling i Vangsjø-Hobølvassdraget	14
4. Juridisk rammeverk	16
4.1 Relevante lovbestemmelser fra vannressursloven av 2000	16
4.1.2 Forskrift om rammer for vannforvaltningen	17
4.2 Relevante lovbestemmelser og forskrifter hjemlet i plan- og bygningsloven av 2008 ...	17
4.2.1 Forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag	18
4.3 Relevante lovbestemmelser og forskrifter hjemlet i jordlova fra 1995	19
4.3.1 Forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket	19
4.3.2 Forskrift om nydyrking	19
4.3.3 Forskrift til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL-midler)	20
4.3.4 Forskrift om tilskudd til regionale miljøtiltak i jordbruket (RMP)	20
4.4 Naturmangfoldloven av 2009	21
4.5 Relevante lovbestemmelser og forskrifter hjemlet i lakse- og innlandsfiskeoven	21
4.5.1 Forskrift om fysiske tiltak i vassdrag	21
4.6 Relevante lovbestemmelser og forskrifter hjemlet i skogbrukslova fra 2005	22
4.6.1 Forskrift om bærekraftig skogbruk	22
4.6.2 Norsk PEFC skogstandard	22

4.7 Dom – LB -2016-96427 Tomb landbruksskole	23
5. Aktørbilde	24
5.1 Aktører etter Vrl. § 11.....	24
5.1.1 Grunneier	24
5.1.2 Kommunen	24
5.1.3 Fylkesmannen	24
5.1.4 Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)	25
5.2 Andre aktører med definert interesse i Verdalsvassdraget	25
5.2.1 Verdalselva fellesforvaltning og elveiere	25
5.2.2 Verdal jeger- og fiskerforening	25
6. Teoretiske perspektiver	26
6.1 Samstyring	26
6.2 Adaptiv samforvaltning	29
7. Metode	32
7.1 Beskrivelse og valg av metode	32
7.2 Valg av caseområde	32
7.3 Metoder for datainnsamling	33
7.3.1 Semistrukturerte intervjuer	33
7.3.2 Informanter	34
7.3.3 Dokumentanalyse	35
7.4 Reliabilitet, validitet og feilkilder	35
7.5 Etske avveininger	36
8. Områdebeskrivelse Verdalsvassdraget	37
9. Empirisk del.....	39
9.1 Aktører med ansvar for kantvegetasjonen	39
9.1.1 Ansvarsfordeling og myndighetsutøvelse	40
9.1.2 Tolkninger av bredde- og funksjonskrav for kantvegetasjonen	41
9.1.3 Fylkesmannens syn på fastsettelse av bredde i kommuneplanens arealdel	43
9.1.4 Kantvegetasjon i planarbeidet til Verdal kommune.....	44
9.1.5 Kommunedelplan for Verdal by.....	46

9.1.6 Reguleringsplan for Stiklestad allé 2-8	46
9.1.7 Kommunens syn på forvaltningsansvaret for Verdalselva	46
9.2 Ansvarsfordeling og samarbeid mellom aktører for bevaring og restaurering av kantvegetasjon	47
9.2.1 Oppfølging av vannressursloven § 11	47
9.2.2 Ansvarsfordeling mellom Fylkesmannen i Trøndelag og NVE	49
9.2.3 Samarbeid mellom fylkesmannen, NVE og kommunen	51
9.2.4 Samarbeid og kontakt mellom grunneiere og offentlig forvaltning	52
9.2.5 Ansvarsfordeling og samarbeid innad i kommunen	53
9.2.6 Sikringstiltak i Broskitbekken	55
9.3 Samspill mellom offentlige myndigheter og lokalt engasjement for bevaring og restaurering av kantvegetasjon	56
9.3.1 Lokalt engasjement i sjøørretbekkene	56
9.3.2 Samarbeid mellom VJFF, Verdalselva fellesforvaltning og grunneiere.....	57
9.3.3 Arbeidsfordeling mellom lokale aktører og Verdal kommune	58
9.3.4 Samspill mellom offentlig og lokal forvaltning i Verdalselva	59
10. Diskusjon.....	60
10.1 Aktører med ansvar for kantvegetasjon i Verdalsvassdraget	60
10.2 Ansvarsfordeling og samstyring mellom aktører i Verdalsvassdraget	66
10.3 Graden av samforvaltning mellom offentlige myndigheter, privat forvaltning og lokalt engasjement i Verdalsvassdraget	71
10.4 Besvarelse av hovedproblemstilling og konklusjon	73
11. Avslutning og oppsummerende refleksjoner	77
11.1 Videre forskning.....	78
Referanseliste	79
Figurliste	85
Vedlegg	86

1. INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Denne masteroppgaven omhandler forvaltningsansvar for kantvegetasjon langs vassdrag. Oppgaven redegjør for på lovverk, aktører, forvaltningspraksis og samarbeid for bevaring og restaurering av kantvegetasjon. Caseområdet er Verdal kommune og sidebekker tilknyttet Verdalsvassdraget som er viktige gyte- og oppvekstområder for sjøørreten.

Kantvegetasjonen er det naturlige plantelivet som vokser i sonen fra vannkanten og ut til flomsikkert land (Pulg et al., 2017). Det utgjør en viktig del av vassdragets økosystem, og bidrar med en rekke funksjoner som kan sees i direkte sammenheng med livet i og rundt elver og bekker (Halvorsen, 1998). Kantvegetasjonen har funksjoner for fisk med regulering av vanntemperaturen, og den gir skjulesteder med røtter og død ved i vannet. I tillegg tilfører den organisk materiale og insekter, som er viktig næring (Wesche et al., 1987). Spesielt i små bekker hvor påvirkningen fra landskapet rundt kan være stor, vil vannkvaliteten avhenge av en buffersone med vegetasjon som hindrer at skadelige stoffer blir skylt direkte ut i vannforekomsten (Halvorsen, 1998). Kantvegetasjon er derfor nødvendig for å få gode gyte- og oppvekstområder for sjøørreten, og andre arter av fisk (Lie & Sørensen, 2013). Kantvegetasjon utgjør et viktig levested i et menneskepåvirket landskap, og er både hekkeområder for fugl og viltkorridor. På den måten er kantvegetasjonen en artsrik overgangssone mellom land og vann.(Halvorsen, 1998).

Opprettholdelse av kantvegetasjon langs vassdrag er rettslig forankret i vannressursloven § 11, hvor ansvaret og myndighetsutøvelse er fordelt mellom flere aktører (Staubo et al., 2019). Blant annet har kommuner mulighet til å ivareta kantvegetasjonen i planarbeidet (Klima- og miljødepartementet, 2016a). Likevel blir det foretatt ulovlig snauhogst og oppdyrking av arealer som fjerner kantvegetasjonens funksjon, som biotop og buffersone (Bjørkli & Wiseth, 2018).

Trondheimsfjorden har historisk sett hatt noen av de rikeste bestandene i landet av sjøørret, på grunn av tilknytningen til store elver og mange små bekker. Det har gitt ideelle oppvekst-

og gyteområder for anadrom fisk, som sjøørret og laks. I dag har likevel fiske etter sjøørret vært stengt i vassdragene tilhørende Trondheimsfjorden siden 2009. Sjøørreten er fredet på grunn av nedgang i bestanden. Det skyldes årsaker knyttet til oppholdet fisken har i sjø, men også reduksjon i oppvekstområder på grunn av fragmentering av bekker og habitatforringelse (Bergan & Nøst, 2017). Sjøørreten har tradisjonelt sett vært en viktig ressurs både for lokal befolkningen og sportsfiskere i Trøndelag, men har i dag ikke en høstbar bestand i hverken elv eller sjø (Bergan, 2013).

Rasjonalisering og effektivisering av jordbruket har ført til endringer av landskapet. Mindre bekker langs åkerteiger har blitt kanalisert eller lagt i rør for å hindre ødeleggelse fra flom og øke produksjonsarealet (Halvorsen, 1998). Kantvegetasjonen langs bekker blir ofte sett som et problem fordi den skygger for avlinger, gir mindre produksjonsareal, eller fordi trær faller i bekken og skaper utgraving og flom (Bjørkli & Wiseth, 2018). I tillegg er flere bekker lagt i kulvert under kryssende jernbane og vei. Dette er en barriere for at fisken kan vandre oppover i bekkene. Til sammen har inngrep over tid ført til at store arealer i de tidligere produktive sidebekkene til Verdalselva ikke lenger er egnet som oppvekstområde for sjøørret (Hol, 2018).

Ivaretagelse av kantvegetasjon er en del av vassdragsforvaltningen, og ansvaret er fordelt mellom flere ulike aktører. Ulike lover og forskrifter danner rammen for tiltak (Staubo et al., 2019). Kommuner har blant annet mulighet til å ivareta kantvegetasjonen i planarbeidet, som kan føre til ulik praksis for hvordan det blir gjort. I tillegg kan grunneiere ha ulike holdninger og oppfatninger om viktigheten av å opprettholde vegetasjonen i bekkanten. Dette åpner for flere spørsmål: Hvordan skal kantvegetasjonen ivaretas i vannforvaltningsarbeidet? Hvem er ansvarlige for det? Sist men ikke minst, hvordan blir regelverket oppfattet av ulike aktører?

I Meld.St.14 (2015-2016) «Natur for livet», fikk Norges Vassdrags- og energidirektorat i oppdrag å utarbeide en veileder for avklaring av myndighetsutøvelse etter vannressursloven § 11 om kantvegetasjon. Den skulle også avklare forholdet mellom vrl. og landbrukslovgivning, samt plan- og bygningsloven som setter rammer for hvilke tiltak som kan gjøres i kantvegetasjonen. I tillegg skal veilederen gi klarhet i ansvarsfordelingen for forvaltningen av kantvegetasjon mellom kommune, fylkesmannen og NVE (Staubo et al., 2019). Veilederen

kom ut 14.3.2019 og vil gi en generell oppklaring i ansvarsfordeling og myndighetsutøvelsen etter vrl. § 11 og annet relevant lovverk.

Etter implementeringen av EUs vanndirektiv i Norge, kalt vannforskriften, settes det nå krav til at vannforvaltningen skal følge nedbørsfeltorientert forvaltning i stedet for administrative grenser (Stokke, 2006). Vannforskriften skal sikre en helhetlig og økosystembasert forvaltning av Norges vannforekomster (Vannforskriften, 2006) og setter rammer for fastsettelse av miljømål som skal nås før utgangen av 2021. Det generelle målet er å oppnå både økologisk og kjemisk «god tilstand» (Vannportalen, 2014b).

For at Norge skal lykkes med målene i vannforskriften og ha levedyktige sjøørretbestander, er arbeidet med å ivareta kantvegetasjon en del av tiltakene som må til.

Forvaltningen av kantvegetasjon er et fragmentert og komplekst felt, og det har ikke blitt gjort empiriske undersøkelser av hvordan ansvarlige myndigheter og kommuner konkret håndterer konflikter som kommer opp om ulike arealformål, bevaring og restaurering av kantvegetasjon langs vassdrag. Denne oppgaven vil bidra til dette.

Forskere ved NMBU har et pågående prosjekt om «ny giv for sjøørretbekkene i Verdal 2019-2020». Målet med prosjektet er å øke kunnskapen om sjøørretbekkene og å kunne komme med forslag til restaureringstiltak i området for å øke produksjonen av sjøørret (Stensland, 2019). Denne oppgaven er en av flere masteroppgaver som blir levert våren 2019.

1.2 Problemstillinger

I arbeidet med hovedproblemstillingen har det sentrale vært å kunne belyse hvordan forvaltningen av kantvegetasjon i Verdalsvassdraget foregår. I oppgaven skal jeg redegjøre for de ulike aktørene som har ansvar etter vannressursloven § 11 og annet relevant lovverk, samt offentlige virkemidler. Det blir gjort for å kunne kartlegge ansvarsområdene og myndighetsutøvelse mellom ulike offentlige forvaltningsaktører.

I tillegg har det vært nødvendig med underproblemstillinger for å kunne svare på hovedproblemstillingen og avgrense oppgaven.

Hovedproblemstilling:

Hvordan fungerer dagens forvaltning og tilhørende lovverk for bevaring og restaurering av kantvegetasjon langs Verdalsvassdragets sidebekker?

For å operasjonalisere hovedproblemstillingen, er følgende underproblemstillinger utarbeidet:

Underproblemstilling 1:

Hvilke aktører har ansvaret for kantvegetasjon til sidebekkene i Verdalsvassdraget, og hvilke lovverk gjelder?

I underproblemstillingen vil jeg ta for meg hvilke aktører som er sentrale i forvaltningen av kantvegetasjon og hvordan ansvaret og myndighetsutøvelsen er fordelt etter vannressursloven § 11, og annet relevant lovverk. Videre vil jeg bruke funn fra datainnsamling for å belyse hvordan lovverket som gjelder for kantvegetasjonen, blir forstått og tolket av Fylkesmannen i Trøndelag, NVE og Verdal kommune.

Underproblemstilling 2:

Hvordan er ansvarsfordelingen og samarbeidet mellom aktører for bevaring og restaurering av kantvegetasjon?

I denne underproblemstillingen vil jeg belyse ansvarsfordelingen mellom aktørene som det er redegjort for i underproblemstilling 1. Videre vil jeg se på hvordan samarbeidet mellom aktørene har foregått i forvaltningen av Verdalsvassdragets sidebekker. Samarbeidet vil drøftes ut ifra teoretiske perspektiver om samstyring.

Underproblemstilling 3:

Hvordan er samspillet og arbeidsfordelingen mellom offentlig forvaltning og lokalt engasjement for bevaring og restaurering av kantvegetasjon?

I underproblemstillingen tar jeg opp samspillet mellom lokale aktører og offentlig forvaltning, og hvordan arbeidet er fordelt mellom dem for gjennomføring av habitatforbedrende tiltak i Verdalsvassdraget. Samspillet vil drøftes ut ifra teoretiske perspektiver om adaptiv samforvaltning og samstyring.

1.3 Avgrensninger og presiseringer

Det er foreløpig gjort få undersøkelser av forvaltningspraksis for kantvegetasjon. Jeg har derfor fokusert på hvordan loverket skal tolkes, og hvordan utfordringer i vassdragsforvaltningen kan løses.

Det er gjort en gjennomgang av de lovene og forskriftene som setter rammer for planlegging og tiltak i kantvegetasjonen. De mest sentrale lovene er VRL-2001, PBL-2008 og landbruksforskriftene. Kapittelet om lover og forskrifter har jeg valgt å organisere på den måten at forskriftene følger den loven de er hjemlet i.

Jeg har utelatt forurensningsloven til tross for at vannforskriften er hjemlet her, på grunn av lovens omfang som ikke gjelder vanlig forurensning fra landbruk jf. forurl § 8 (Forurensningsloven, 1981).

Det hadde vært interessant å undersøke konkret hvordan planansvarlige i kommunen har vektlagt ivaretagelse av kantvegetasjon i planarbeidet, og hvilke vurderinger som ligger til grunn for behandling av Verdalsvassdraget etter rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag og beskyttelsesordningen for nasjonale laksevassdrag. Dette ville krevd et større antall informanter, og gått utover oppgavens omfang når fokuset har vært på sidebekkene i Verdalsvassdraget.

Når det gjelder forvaltningen av sjøørretbekkene i Verdal kommune, ville det vært hensiktsmessig å intervju fiskeforvalter ved klima- og miljøavdelingen hos fylkesmannen i Trøndelag, som har hatt ansvaret for området. Det har ikke blitt gjort på grunn av begrensning i antall informanter, hvor jeg gjorde en prioritering av informanter som har jobbet spesielt med kantvegetasjonsproblematikken.

Jeg vil trekke frem teoretiske perspektiver og vise hvordan de kan brukes til å gi en samordnet forvaltning av kantvegetasjon. De vil gi forslag til hvordan samarbeidet mellom offentlige myndigheter og lokale aktører med interesse i Verdalsvassdraget kan styrkes.

«*Offentlige aktører*» er et begrep jeg bruker for å henvise til offentlige myndigheter, som Verdal kommune, fylkesmannen i Trøndelag og NVE.

«Lokale aktører» er et begrep jeg bruker om private interesser i Verdalsvassdraget, som grunneiere, Verdalselva fellesforvaltning/elveeiere og Verdal jeger- og fiskeforening.

I litteratur og lovverket blir vegetasjon langs vassdrag omtalt med ulike benevnelser, blant annet vegetasjonssone eller buffersone. I oppgaven bruker jeg «kantvegetasjon» som samsvarer med ordbruken i vrl. § 11 (Vannressursloven, 2000).

I oppgaven definerer jeg kantvegetasjon som:

«det naturlige og viltvoksende plantelivet som dekker sonen fra vannkanten og opp til flomsikkert land.» (Pulg et al., 2017, s. 48)

1.4 Oppgavens oppbygning

Kapittel 1 inneholder bakgrunn for oppgaven og problemstillinger, samt oppgavens avgrensning og presiseringer.

Kapittel 2 gir en kort introduksjon til kantvegetasjonens økologiske funksjon og betydning langs vassdrag.

Kapittel 3 presenterer relevant forskning i forbindelse med forvaltning av kantvegetasjon.

Kapittel 4 redegjør for det juridiske rammeverket som setter rammer for forvaltning av kantvegetasjon.

Kapittel 5 introduserer aktører i oppgaven.

Kapittel 6 presenterer relevante teoretiske perspektiver.

Kapittel 7 presenterer valg av metode og caseområde.

Kapittel 8 gir en områdebeskrivelse av Verdalsvassdraget.

Kapittel 9 presenterer empiri med funn fra intervjuer og dokumentanalyse.

Kapittel 10 inneholder diskusjon inndelt etter underproblemstillingene, hvor empirien drøftes opp mot teorigrunnlaget presentert i kapittel 3, 4 og 6. Diskusjonen sammenstilles for å besvare hovedproblemstillingen til slutt.

Kapittel 11 avslutter oppgaven med oppsummerende refleksjoner, og forslag til videre forskning.

2. KANTVEGETASJONENS ØKOLOGISKE FUNKSJON OG BETYDNING LANGS VASSDRAG

Jeg vil i dette kapittelet gi en kort oversikt over de viktigste funksjonene kantvegetasjonen har for økosystemet i, og langs vassdrag. Det er viktig for å forstå hvorfor bevaring og restaurering av kantvegetasjonen, er en nødvendig del av arbeidet for å bedre situasjonen for sjøørreten, og for å ta vare på det biologiske mangfoldet her. Bevaring av kantvegetasjon vil også komme bønder til nytte.

Langs elver og bekker defineres kantsonen som området mellom det akvatiske og terrestriske systemet, og er på den måten en økotone mellom land og vann (Gregory et al., 1991). En økotone er en overgangssone som gir gradvise overganger i vegetasjonen, og inneholder plantearter tilpasset et vannpåvirket miljø (Moen, 1998). Arealet langs vassdrag er et dynamisk system, som påvirkes av fysiske forstyrrelser som regelmessig flom, oversvømmelse og periodevis uttørking (Nilsson & Svedmark, 2002). På den måten vil det dannes tidvise åpne områder langs kanten av vassdraget, som gjør at mange ulike plantearter kan etablere seg (Gregory et al., 1991). I jordbruksområder hvor kantvegetasjonen har blitt fjernet, har undersøkelser vist at det vil ta flere tiår før vassdraget blir helt reetablert. For at økosystemet i vassdraget i sin helhet skulle komme tilbake, var det i tillegg avhengig av at kantvegetasjonen inneholdt trær langs hele vassdraget for å få tilbake den naturlige biologien i kantsonen (Blankenberg et al., 2017).

Kantvegetasjonen har en direkte påvirkning og nøkkelrolle i vassdragets økosystem.

Langs et vassdrag med årssikker vannføring¹ vil det være stabile fuktighetsforhold som gir stor produksjon av organisk materiale i kantsonen. Det gir næringstilførsel i vannet med insekter og nedfall fra vegetasjonen, og bidrar som næringskilde for fisk og andre vannlevende organismer (Halvorsen, 1998). Omfanget og tettheten av trekronedekningen regulerer solinnstråling til elva, som vil gi lavere vanntemperatur (Gregory et al., 1991). Dødt plantemateriale og trevirke som blir værende i bekke- og elveløp, skaper strukturer og dammer som er viktige skjulesteder for fisk og mikrohabitat for andre arter (Nilsson & Svedmark, 2002). Arealet langs vassdrag vil bli tilført næringsstoffer ved tidvise

¹ Se kap. 4.1 for definisjon.

oversvømmelser, som gir høy fruktbarhet i jordsmonnet. Det gir gode vekstforhold for flere ulike plantearter som gråor (*Alnus incana*), svartor (*Alnus glutinosa*) og ulike pil- og vierarter (*Salix. sp.*). Det er særlig i områdene hvor det dannes gråor-heggeskoger det er størst tetthet av fugl (Sundgård, u.å.)

Dynamikken i vassdrag vil naturlig føre til at vannmassene graver i sidene, som kan gi tap av areal og matjord. I kantvegetasjon som inneholder sjikt av trær og busker, vil røttene armere jorda, og minske graden av erosjon (Staubo et al., 2019). Bekkekanter i områder med marin leire, som er naturlig rik på mineralfosfor som i Trøndelag, vil i tillegg gi økt tilførsel av partikler og næringsstoffer til vannforekomsten ved erosjon (Blankenberg et al., 2017). Naturlige vannforekomster fungerer som rensesystemer og vannreservoarer, men mister evnen til å rense og samle vann hvis bekken legges i kanal og kantvegetasjonen fjernes. Kantvegetasjon med trær og busker kan øke infiltrasjonsevnen i jorda, og holde på regnvannet lenger lokalt. Trær vil også forsinke regnvann fra å nå bakken, og renne ut i vassdraget. I tillegg vil vegetasjonen i sommersesongen ta til seg vann. Til sammen kan det bidra til reduksjon av flom (ibid.).

3. EKSISTERENDE FORSKNING

I dette kapittelet vil jeg presentere eksisterende forskning på forvaltningen av kantvegetasjon etter vrl. § 11 og annet relevant lovverk. I tillegg vil jeg presentere funn fra tidligere masteroppgaver fra NMBU på sjørrret i Verdalsvassdraget. Det er foreløpig gjort lite forskning på hvordan kantvegetasjon blir forvaltet, og hvordan lovverket har blitt tolket og anvendt. Det mest sentrale er rapporter fra NIBIO og NVEs veileder for kantvegetasjon langs vassdrag. Jeg vil også vise til forskning som har blitt gjort på samarbeid og nettverk i Vansjø-Hobølvassdraget, for å løse felles problemer. Det er gjort for å kunne belyse situasjonen i Verdalsvassdraget, ut ifra andre prosjekter av samme karakter.

3.1 Tidligere masteroppgaver

Det har blitt levert to masteroppgaver innen naturforvaltning ved NMBU som inngår i prosjektet, om sjørrretbekker i Verdal.

I masteroppgaven til Vårhus (2016) ble det gjort undersøkelser av restaureringsuksess for ni sidebekker til Verdalselva, og klassifisering av økologisk tilstand i henhold til vannforskriften. Undersøkelsene viste at kun to bekker klassifiserte for miljømålet for god økologisk tilstand. Det pekes blant annet på jordbruk og manglende kantvegetasjon, som del av årsakene til bekkenes dårlige tilstand. Oppgaven gir forslag til tiltak for å bedre den økologisk tilstanden i bekkene, hvor særlig kantvegetasjonen bør forbedres for å minske erosjon og avrenning, og tilføre død ved for å øke diversiteten i bekehabitater (Vårhus, 2016).

I masteroppgaven til Hol (2018) ble tapt areal og redusert produksjonsevne i sjørrretbekkene i Verdalsvassdraget kartlagt. I tillegg ble det gjort en klassifisering av økologisk tilstand i bekkene. I oppgavens konklusjon gir Hol forslag til tiltak for å bedre habitatkvaliteten og produksjonsarealet for sjørrreten, og viser her blant annet til behov for å sette av et bredere vegetasjonsbelte, og plante trær mellom jordbruksarealer og bekkeløp. Under videre forskning og forvaltning, trekkes det frem at for å få til nødvendige tiltak, bør kunnskap og informasjon spres i lokal befolkningen og grunneiere, for å gi en økt følelse av eierskap til sjørrretbekkene. For å få til dette, anbefales økt engasjement gjennom en felles arena og

møter for at spesielt grunneiere med en bekk over sin eiendom kan bli involvert i større grad, og kan bidra med kunnskap og utstyr som en verdifull ressurs i arbeidet (Hol, 2018).

3.2 Rapporter fra NIBIO om kantvegetasjon

I dette kapittelet vil jeg se nærmere på den forskningen som har blitt gjort på kantvegetasjon av NIBIO (Norsk institutt for bioøkonomi), og rapporter de har publisert om tematikken.

Rapportene er utarbeidet med tanke på kantsoner som miljøtiltak mot vannforurensning i landbruket, og vil derfor gå noe utenfor omfanget i denne oppgaven.

En av rapportene om treplanting langs vann i jordbruksområder, har undersøkt grunneiernes synspunkter på hvilken type vegetasjon som er å foretrekke i kantsonen (Skarbøvik et al., 2018). Rapporten viser at grunneierne hadde positive erfaringer med trær i kantsonen. Det trekkes blant annet frem at trær i kantsonen ble et estetisk element i landskapet, at trerøttene reduserte kanterosjon. Trærne beskytter også åkeren mot vind. Grunneierne opplevde at de bidro til bedre vannkvalitet og økt dyre- og fugleliv, ved å plante trær i kantsonen. Ulempene var arbeid med trær som vellet. Rapporten viser til at negative påvirkninger med skygge på åkeren ble redusert når grunneiere selv plantet ut trærne (ibid.).

I 2017 gjorde forskere fra NIBIO en kartlegging av kantsoner langs landbrukspåvirkede vassdrag på Jæren (Blankenberg & Skarbøvik, 2018). Det ble gjort en spørreundersøkelse av grunneiers erfaringer og synspunkt på tiltak for å bedre vannkvaliteten, og redusere utfordringer med flom. Funn i rapporten viser at det er delte meninger blant grunneiere om biologisk mangfold, og at de mener hensyn til biologisk mangfold ikke måtte gå på bekostning av jordbruksdriften. De fleste grunneierne gav tilbakemelding om at lovverket og regler for skjøtsel i kantsonen var greit å forholde seg til, og at de fikk nødvendig rådgivning fra offentlige myndigheter som kommunen, fylkesmannen og NVE. Prosjektet har sett på bekker og vannveier i områder som er sterkt påvirket av fysiske inngrep og har grasdekte kantsoner uten busker eller trær. Disse bekkene skiller seg dermed en del fra bekkene i Verdal. Det er likevel relevant å se hvordan grunneiere har opplevd lovverket og rådgivning fra offentlige myndigheter (ibid.).

Den rapporten som er nærmest mitt arbeid, er rapporten om effekter av buffersoner på vannmiljø og økosystemer fra 2017 (Blankenberg et al., 2017). Det ble foretatt en omfattende litteraturstudie av effekter av kantsoner. Videre ble det gjort en gjennomgang og sammenstilling av lovverket for kantvegetasjon, samt undersøkelser av erfaringer og synspunkter fra grunneiere og forvaltning. Rapporten viser at regelverket i enkelte tilfeller blir oppfattet som uklart. Dette er bakgrunnen for gjennomgangen av lover, forskrifter og tiltaksordninger for landbruket. Videre påpekes det at arbeidet med vannforskriften er årsaken til at temaet om kantvegetasjon har kommet på dagsorden i forvaltningen, fordi vannforskriften legger opp til utarbeidelse av forvaltningsplaner og tiltaksprogram for å bedre tilstanden i vassdragene. I gjennomgangen av lovverket viser rapporten at det har oppstått misforståelser i drift og skjøtsel av kantsoner. Dette kan skyldes bruk av ulike begreper i lovverket for kantsonen, som blant annet «buffersone» eller «vegetasjonssone mot vassdrag». Grunneierne oppfatter kantsonene som et estetisk landskapselement, og det er bred enighet om at kantvegetasjon gir reduksjon av kanterosjon og avrenning av næringsstoffer. Det må presiseres at undersøkelsen ble gjort blant grunneiere som hadde anlagt grasdekket buffersone som tiltak langs vassdrag. De stilte seg negative til å etablere en smalere kantsone med trær. Årsaken til det var blant annet frykt for at kantvegetasjon med trær vil medføre mer vedlikehold og spredning av ugress på jordet. I tillegg var grunneiere bekymret for at arealet ville bli omdisponert fra dyrka mark i kommunens arealplankart (ibid.).

3.3 Veileder fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)

NVE sin nye veileder om kantvegetasjon utarbeidet av Staubo et. al. i 2019, er svært relevant for denne oppgaven. Hensikten med veilederen er å klargjøre ansvarsfordelingen og myndighetsutøvelse for vrl. § 11 og forholdet til annet lovverk som setter rammer for tiltak i kantvegetasjonen langs vassdrag. Dette begrunnes i at regelverket forvaltes av ulike etater og sektorer. De lovene som trekkes frem som mest relevante er vannressursloven, plan- og bygningsloven og landbrukslovgivning (Staubo et al., 2019).

Med vrl. § 11 har vassdragsmyndigheten fått en konkret hjemmel for å ivareta kravet om opprettholdelse og bevaring av kantvegetasjon i samsvar med naturmangfoldlovens krav til at miljøverdier langs vassdrag skal opprettholdes. Vrl. § 11 skal sikre kantvegetasjonen langs

vassdrag, men den gir ikke kantvegetasjonen et generelt vern fordi det er de økologiske funksjonene som skal opprettholdes. Bruken av ordet «opprettholdelse» viser at bestemmelsen kun gjelder områder hvor det allerede er naturlige forhold for vegetasjon. Det settes derfor ikke krav til etablering av kantvegetasjon der det ikke er naturlig, eller reetablering hvis kantvegetasjonen var fjernet før loven trådte i kraft i 2001.

I veilederen forklares ansvarsfordelingen etter vrl. § 11 på følgende måte:

Grunneier har en direkte plikt til å opprettholde kantvegetasjonen, uavhengig av kommunens planlegging. Kommunene skal ivareta kantvegetasjonen gjennom sin planlegging etter plan- og bygningsloven og § 1-8, som setter krav til at det skal tas særlig hensyn til natur, landskap og andre allmenne interesser i 100-metersbeltet langs sjø og vassdrag. Etter vrl. § 11 andre ledd, er kommunens ansvar å fastsette bredden på kantvegetasjon som et enkeltvedtak eller i rettslig bindende planer etter pbl., hvis det kreves av grunneier eller andre berørte fagmyndigheter. Hvis det ikke blir satt krav til at kommunen gjør det, er det opp til kommunen selv å bestemme om det er hensiktsmessig. Kommunen kan ikke gjøre unntak fra kravet om opprettholdelse i et vedtak ved å sette bredden til null meter. En reguleringsplan som setter det generelle byggeforbudet til side, medfører heller ikke at kantvegetasjonen kan fjernes. Ved fastsettelse av bredden som enkeltvedtak skal berørte grunneiere få uttale seg, og andre naturfaglige interesser skal trekkes inn i samarbeid med fylkesmannens miljøvernavdeling, Frivillige organisasjoner skal også få uttale seg. Det er fylkesmannen som har fått delegert myndighet til å gi dispensasjon etter vrl. § 11 tredje ledd, som betyr at de kan fritas fra plikten til å opprettholde kantvegetasjonen. NVE er vassdragsmyndighet, og skal dermed følge opp brudd på vrl. § 11. NVE er også klageinstans på fylkesmannens vedtak.

Ansvaret for oppfølging av ulovlige inngrep i kantvegetasjonen er fordelt mellom fylkesmannen og NVE. I veilederen kommer det frem at der fylkesmannen blir gjort oppmerksom på mulig ulovlige inngrep, bør viktig informasjon om hva som er gjort og omfanget av tiltaket samles inn av fylkesmannen, før NVE vurderer reaksjonsbruk. Forhold som kan legges til grunn er blant annet om hogsten er gjort langs vernet vassdrag, nasjonalt laksevassdrag, eller vassdrag som er vernet i kommuneplanens arealdel og om det berører essensielle partier for naturmangfold for eksempel viktige strekninger i vassdraget.

Fylkesmannens oppgave er derfor å vurdere grunnlaget for anmeldelse med utgangspunkt i

de overnevnte forholdene, eller om saken skal sendes til NVE som skal vurdere reaksjoner etter vannressursloven. Både fylkesmannen, NVE og kommunen kan anmelde alvorlige overtredelser.

I veilederen påpekes det at det er behov for at kommunene foretar en helhetlig behandling av landbrukstiltak, utbygging og planlegging etter pbl. som påvirker kantvegetasjonen, så «(...) *virkningene av tiltakene blir sett og vurdert i sammenheng.*». Kommunen kan sette bestemmelser om kantvegetasjonen i arealplaner og reguleringsplaner. Fylkesmannen og NVE er høringsinstans for planer, og bør sammen etterlyse bestemmelser eller vilkår knyttet til kantvegetasjonen, hvis det ikke er gjort, samt stille krav til breddemål og byggegrense i kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner.

Det settes ulike krav til minstebredde på kantvegetasjonen i landbruksforskriftene og forholdet til funksjonskravet i vrl. § 11. Veilederen sier forskriftene fastsetter bredde i meter og vrl. § 11 setter funksjonskrav, fordi bredden skal tilpasses de ulike forholdene i vassdragene. Derfor vil reglene med hjemmel i landbrukslovgivningen kunne medføre krav om både bredere og smalere kantvegetasjon enn det funksjonskravet i vrl. § 11 anviser. Likevel er grunneier pliktig til å oppfylle kravene i begge regelsettene. Det samme gjelder for kommunen i sine vurderinger om godkjenning av tilskudd og tiltak i kantsonen.

Jeg har tatt utgangspunkt i det lovverket veilederen går igjennom, men har utvidet dette der det har vært hensiktsmessig i oppgaven for å kunne belyse omfanget av lovverket tilknyttet kantvegetasjonen. Veilederen setter rammene for hvordan lovverket skal forstås, særlig med tanke på ansvarsfordelingen og myndighetsutøvelse.

3.4 Forskning på samarbeid og kollektiv handling i Vangsjø-Hobølvassdraget

Knut Bjørn Stokke ved NBMU har forsket på samarbeid og kollektiv handling for å bedre vannkvaliteten i Vangsjø-Hobølvassdraget. Studien viser hvordan etablering og organisering av nettverk mellom bønder og kommuner i nedbørsfeltet var viktig for å kunne redusere forurensning i vassdraget gjennom en kollektiv handling, og hva som er forutsetningene for å kunne gjennomføre den formen for samarbeid (Stokke, 2004).

I forskningsrapporten kommer det frem hva som var avgjørende for hvordan aktører som i utgangspunktets sto langt fra hverandre, kunne samarbeide for å oppnå et felles mål. Det som er overførbart til mitt arbeid er hvordan Morsa-prosjektet styrket den gjensidige tilliten mellom aktørene som var involvert, og at de ble sett som likeverdige partnere i prosjektet. En viktig betingelse for å oppnå gjensidig tillit mellom de ulike interessegruppene, var at prosjektet etablerte en felles arena for å kunne drøfte strategier og tiltak i fellesskap over tid. Bakgrunnen for at prosjektet ble etablert, var strukturelle endringer i jordbrukspolitikken i en mer miljøvennlig retning, og åpnet for at lokale aktører kunne bidra inn i prosjektet med felles strategier og handling. Engasjementet fra lokale ildsjeler ble trukket frem som en avgjørende faktor for gjennomføring og etablering av Morsa-prosjektet.

Stokke (2004) omtaler Morsa-prosjektet som brobyggende nettverk, og viser viktigheten av at det er en synlig ledelse som kan ta rollen som bindeleddet mellom de involverte aktørene. Studien viste at for å kunne oppnå en kollektiv handling gjennom prosjektet, var det avgjørende å etablere et felles kunnskapsgrunnlag for å kunne mobilisere og handle, i tråd med prinsipper fra teori om institusjonell kapasitet. Kunnskapsgrunnlaget var blant annet faglige tiltaksanalyser om forurensningssituasjonen. For at kunnskapen skulle bli formidlet, var det igjen avhengig av personer i nettverket som kunne videreformidle «ekspertkunnskapen» til både bønder og politikere for å få gjennomslagskraft (ibid.).

Videre nevnes aktiv involvering av bønder i prosjektet som en viktig faktor for gjennomføring av tiltak. Det blir sett i sammenheng med bruken av økonomiske virkemidler knyttet til tiltakene, som var avgjørende for at flere skulle gjennomføre tiltak for å redusere forurensning til vassdraget. Det samme gjaldt kommuner og huseiere, hvor tilskudd fra staten hadde betydning for at det ble gjort tiltak i spredt bebyggelse. Det pekes derfor på at kombinasjonen av tillitsskapende prosesser, bruken av økonomiske og sanksjonerende virkemidler, var nødvendig for å oppnå resultater (ibid.).

4. JURIDISK RAMMEVERK

I dette kapittelet vil jeg presentere gjeldende regelverk som omhandler kantvegetasjon. Jeg vil gå igjennom relevante lovbestemmelser som gjelder opprettholdelse av kantvegetasjon langs vassdrag. Gjennom forskrifter tilpasset den næringsinteressen og aktøren som har sitt bruksområde i tilknytning til vassdrag, kan kommunen indirekte påvirke opprettholdelse av kantvegetasjon gjennom tilskuddsordninger. Forskriftene omfatter ulike kriterier for opprettholdelse av et naturlig belte av vegetasjon langs vassdrag, og det gjelder for næringsinteresser innen jordbruk og skogbruk, der dette er tilknyttet vassdrag.

4.1 Relevante lovbestemmelser fra vannressursloven av 2000

VRL – 2000 gjelder for alle ferskvannsressurser, som vil si vassdrag og grunnvann (Olje- og energidepartementet, 2008).

Vrl. § 11 gjelder spesielt for å sikre at det beholdes kantvegetasjon langs vassdrag med årssikker vannføring. Årssikker vannføring vil si «*vannføring som ved middeltemperatur over frysepunktet ikke tørker ut av naturlige årsaker oftere enn hvert tiende år i gjennomsnitt*», jf. vrl. § 3 c. Det skal opprettholdes et «*begrenset belte av naturlig vegetasjon*», hvor hensikten er å motvirke avrenning og være levested for planter og dyr. Regelen gjelder ikke der det står nødvendig byggverk i sammenheng med vassdraget, eller det er nødvendig med åpning i vegetasjonen for å sikre tilgang til vassdraget, for eksempel i sammenheng med næringsaktivitet. Bredden på kantvegetasjonen, altså hvor mange meter ut fra minste vannstand i vassdraget vegetasjonsbeltet skal gå, er ikke spesifisert i vrl. § 11. Kravet er at det skal følge høyeste normale flomavstand som kan påberegnes hvert tiende år. At det ikke er fastsatt et eksakt breddemål begrunnes med at dette må vurderes individuelt og tilpasses vassdraget (Ot.prp.nr.39, 1999). I særlige tilfeller kan vassdragsmyndighet fritas fra kravet om opprettholdelse av kantvegetasjon i første ledd etter vrl. § 11, tredje ledd (Vannressursloven, 2000). Ved overtredelse av bestemmelsene i vrl. § 11, slår § 63 om straffeansvar inn. Vassdragsmyndigheten kan gi pålegg om retting hvis det konstateres forhold som er i strid med loven, eller vedtak i medhold av loven etter vrl. § 59 (Vannressursloven, 2000). Bestemmelsen i vrl. § 11 er generell og bygger opp under hensikten bak vrl. som er å ivareta vassdragets funksjon uavhengig av hvilket område det er knyttet til (Ot.prp.nr.39, 1999).

4.1.2 Forskrift om rammer for vannforvaltningen

Vannforskriften er hjemlet i vannressursloven, plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven og forurensningsloven. Det er Klima- og miljødepartementet og Olje- og energidirektoratet som forvalter av forskriften sammen (Vannforskriften, 2006). Med vannforskriften gjennomføres EUs vanndirektiv i Norge etter EØS-avtalen. Bakgrunnen for EUs vanndirektiv var å ha en overordnet ramme for ulike temaer som påvirker vannmiljøet og på den måten bygge opp en samordnet forvaltning på tvers av sektorer (Vannportalen, 2014a). Formålet med forskriften er å sette rammer for miljømål som *skal sikre en mest mulig helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannforekomstene* samt sikre oppdatering av vannforvaltningsplaner og tiltaksprogram etter § 1 (Vannforskriften, 2006). Miljømål for vannforekomstene skal nås før utgangen av 2020. Det generelle målet er å oppnå «god tilstand». Videre er vannforvaltningen delt inn etter vannregioner som er avgrenset etter nedbørsfelt med tilhørende kystsoner. Fylkeskommunen fungerer som vannregionmyndighet for hver vannregion, og skal koordinere arbeidet med å utarbeide en sektorovergripende forvaltningsplan og tiltaksprogram. Det skal gjøres for å oppfylle miljømålet etter vannforskriften. Vannforskriften har som formål å sikre en helhetlig og økosystembasert vannforvaltning i Norge. (Vannportalen, 2014b).

4.2 Relevante lovbestemmelser og forskrifter hjemlet i plan- og bygningsloven av 2008

PBL – 2008 er en sektorovergripende lov og er et verktøy for å fremme bærekraftig arealutvikling jf. § 1 (Plan- og bygningsloven, 2008). Etter pbl. § 1-8 skal det tas særlig hensyn til natur-, kulturmiljø og fritidsinteresser i 100-meters beltet langs sjø og vassdrag. Kommunen kan vurdere å fastsette en konkret bredde på beltet av kantvegetasjon i kommuneplanens arealdel etter § 11-11 nr. 5, for å sikre kantvegetasjonens funksjon som levested for planter og dyr, og motvirke forurensning og erosjon i vassdraget jf. vrl. § 11.

Pbl. har flere virkemidler kommunen kan bruke for å ivareta kantvegetasjonen langs vassdrag. I kommuneplanens arealdel, kan kommunen legge inn hovedformål etter pbl. § 11-7 nr. 6 «*bruk og vern av sjø og vassdrag, med tilhørende strandsoner*». Kommunen kan sette bestemmelser til hovedformålet her, som klargjør bruk og vern i 100-metersbeltet langs

vassdraget, etter pbl. § 11-11 nr. 5. blant annet for «å sikre eller opprettholde kantvegetasjon».

Pbl. § 11-9, nr. 6 gjelder «miljøkvalitet, estetikk, natur, landskap og grønnstruktur.» hvor kommunen har mulighet til å vedta generelle bestemmelser for å ivareta kantvegetasjonen langs vassdraget, uavhengig av arealformålet som er satt i planen.

Videre kan det legges inn «hensynssoner» i kommuneplanens arealdel etter pbl. § 11-8, som skal vise hensyn og restriksjoner som har betydning for bruken av arealet med tilhørende retningslinjer og bestemmelser. Pbl. § 11-8 punkt c. er relevant for hensynssone langs vassdrag, fordi den omhandler «grønnstruktur, landskap eller bevaring av naturmiljø (...), med angivelse av interesse» (Plan- og bygningsloven, 2008).

Pbl. § 12-5 gjelder reguleringsplaner hvor det skal gis arealformål for hele planområdet. Det kan deles inn i underformål og hensynssoner. Pbl. § 12-5 nr. 6 gjelder «bruk og vern av sjø og vassdrag» med områder for blant annet ferdsel, fiske, natur- og friluftsområder.

Etter pbl. § 12-7 kan det gis bestemmelser til arealformål og hensynssoner i reguleringsplaner, hvor nr. 6 åpner for at det kan gis «bestemmelser for å sikre (...) naturtyper og annen verdifull natur.» (Plan- og bygningsloven, 2008).

4.2.1 Forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag

Forskriften gjelder for vernede vassdrag og er hjemlet i plan- og bygningsloven § 6-2 om statlige planretningslinjer og § 34-2 om overgangsbestemmelser til plandelen, og er forvaltet av Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Forskrift om retningslinjer for vernede vassdrag, 1994).

For vernede vassdrag skal kommuner og fylkeskommuner legge retningslinjene til grunn ved planlegging etter plan- og bygningsloven. Det samme gjelder statlige fagmyndigheter når de medvirker i planleggingen og saksbehandling.

Retningslinjene etter forskriften omfatter hovedelver, sideelver, større bekker, sjøer og tjern og defineres som *vassdragsbeltet*. Det settes krav til vern av et område på inntil 100-meter langs sidene av vassdragsbeltet. I kommuneplanens arealdel bør det legges inn en differensiering etter områdets arealtilstand og verneverdier som retningslinjer for forvaltning og avgrensning av vassdragsbeltet. Arealtilstand skal definere i hvilken grad området er påvirket av menneskelige inngrep og hva inngrepene består av. På den måten kan

vassdragsbeltet deles inn i tre forvaltningsklasser etter hvilken grad det er påvirket, og hvilke naturverdier og landskapselementer som bør tas hensyn til. Hensikten med å dele inn etter forvaltningsklasser er at kommunen skal kunne kartlegge ulike kriterier for interesseavveining i områdene, og kommunen kan selv tilpasse klasser etter lokale forhold (ibid.).

4.3 Relevante lovbestemmelser og forskrifter hjemlet i jordlova fra 1995

Jordlova hjemler juridiske krav som regulerer inngrep i driftsmåten og forskrifter om tilskuddsordninger forutsatt miljøforsvarlig drift som virkemidler i forvaltningen av kantvegetasjon langs vassdrag (Blankenberg et al., 2017).

Jordlova § 11 gir hjemmel for å fastsette forskrifter om miljøforsvarlig drift. Paragrafen omhandler bestemmelser om bevaring av kantvegetasjon langs vassdrag, for å hindre erosjon og ta vare på naturverdier jf. § 1 tredje ledd (Jordlova, 1995).

4.3.1 Forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket

Forskrift om produksjonstilskudd mv. i jordbruket er hjemlet i Jordlova § 3 og § 18, og er forvaltet av Landbruks- og matdepartementet (Forskrift om produksjonstilskudd mv. i jordbruket, 2014).

Forskriftens § 4 gjelder for jordbruksarealer i tilknytning til vassdrag med årssikker vannføring hvor grunneier får trekk i tilskudd, hvis det ikke er etablert en vegetasjonssone mot vassdrag. Forskriften setter krav til at vegetasjonssonen skal ha en bredde på minimum 2 meter målt fra vassdragets normalvannstand, og sonen kan ikke jordarbeides. Hensikten er at sonen med kantvegetasjonen skal motvirke avrenning fra jordbruksarealet mot åpent vann (Forskrift om produksjonstilskudd mv. i jordbruket, 2014). Forskriften stiller ingen krav til at sonen skal inneholde busker eller trær, og kan derfor kun bestå av gress for å oppfylle kravet (Staubo et al., 2019).

4.3.2 Forskrift om nydyrking

Forskriften er hjemlet i Jordlova § 11 tredje ledd, og er forvaltet av Landbruks- og matdepartementet (Forskrift om nydyrking, 1997).

Forskriftens § 6 setter krav til å sette igjen en sone med vegetasjon mot vassdrag. For at kommunen kan gi tillatelse til nydyrking, må sonen være minst 6 meter mot vassdrag med

årssikker vannføring, og 2 meter mot vassdrag uten årssikker vannføring. Kommunen har ikke anledning til å fravike kravet ved godkjenning av plan for nydyrking (Forskrift om nydyrking, 1997).

4.3.3 Forskrift til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL-midler)

Forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket er hjemlet i jordlova § 3 og § 18, og er forvaltet av Landbruks- og matdepartementet (Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i landbruket, 2004). SMIL-midler er en ordning hvor det kan søkes et engangsbeløp, hvor tiltakshaver ønsker å gjennomføre tiltak for å ta vare på kulturlandskapet, eller redusere forurensning fra jordbruk (Landbruksdirektoratet, 2010).

§ 5 gjelder gjennomføring av tiltak hvor hensikten er å ivareta natur- og kulturminneverdier i kulturlandskapet. Herunder tilskudd til gjennomføring av tiltak som bidrar til å hindre eller redusere forurensning fra jordbruket. Det er kommunen som fatter vedtak om tildeling av tilskudd etter § 8 (Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i landbruket, 2004).

4.3.4 Forskrift om tilskudd til regionale miljøtiltak i jordbruket (RMP)

Forskriften legger føringen for ordningen med regionale miljøprogram (RMP) som ble innført i 2005. RMP er en tilskuddsordning som skal brukes til økt miljøinnsats i jordbruket, utover det som gjøres gjennom nasjonale ordninger. Dette er organisert på fylkesnivå, hvor hvert fylke utarbeider et eget miljøprogram tilpasset lokale utfordringer i landbruket, etter ulike miljøtema, som blant annet avrenning til vassdrag og kyst (Landbruksdirektoratet, 2018).

Det er landbruksavdelingen hos fylkesmannen som er ansvarlig for utarbeidelse av det regionale miljøprogrammet. Det regionale miljøprogrammet for Trøndelag har blitt utarbeidet i dialog med kommuner, fylkesmannens miljøvernavdeling og andre faglag. I miljøprogrammet er et av målene å redusere avrenning til vassdrag for at jordbruket skal bidra med å nå målet i vannforskriften (se kap. 4.1.1). Opprettholdelse av kantvegetasjon langs vassdrag er ikke nevnt under tiltak for å motvirke avrenning i jordbruket (Fylkesmannen i Trøndelag, 2018).

4.4 Naturmangfoldloven av 2009

Naturmangfoldlovens kapittel II om alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk gjelder all myndighetsutøvelse som berører naturmangfold (Naturmangfoldloven, 2009). Loven er sektorovergripende, og gjelder generelt for hvordan miljøverdier skal ivaretas når det gjøres vedtak etter ulike sektorlover med regler og forskrifter for ulike tiltak (Klima- og miljødepartementet, 2016b). Nml setter krav til at miljøverdier langs vassdrag skal opprettholdes, hvor vrl. § 11 gir vassdragsmyndighetene en direkte hjemmel for å ivareta kravet til at kantvegetasjon forvaltes så naturlige, forekommende arter og økologiske prosesser opprettholdes. (Staubo et al., 2019).

4.5 Relevante lovbestemmelser og forskrifter hjemlet i lakse- og innlandsfiskeloven

Lovens formål etter § 1 er å sikre naturlige bestander av anadrom laksefisk, og deres leveområder som skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven, for at naturens mangfold og produktivitet bevares. Laksfl. Skal på den måten gi «*grunnlag for utvikling av bestander med sikte på økt avkastning, til beste for rettighetshaver og fritidsfiskere*» (Lakse- og innlandsfiskeloven, 1992). I kommunal planlegging og andre planer som temaplaner, skal det tas hensyn til fiskeinteresser og økologiske funksjonsområder etter Laksfl. § 7 (Miljødirektoratet, 2018). § 7 a gjelder Nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorder. Det skal tas særskilte hensyn når det treffes vedtak eller gjennomføres tiltak som kan påvirke laksens levekår, og laksen skal sikres særlig beskyttelse mot skadelige inngrep (Lakse- og innlandsfiskeloven, 1992).

4.5.1 Forskrift om fysiske tiltak i vassdrag

Forskriften pålegger krav om tillatelse for gjennomføring av tiltak i vassdrag, og er hjemlet i lakse- og innlandsloven § 7 og forvaltet av Klima- og miljøavdelingen.

Uten tillatelse fra fylkesmannen der det er anadrom strekning eller fylkeskommunen ved ikke-anadrom strekning, er det etter forskriftens § 1 første ledd bokstav a *forbudt å sette i verk fysiske tiltak som kan medføre forringelse av produksjonsmulighetene for fisk (Forskrift om fysiske tiltak i vassdrag, 2004)*. Det omfatter blant annet fjerning av kantvegetasjon, fordi det er et tiltak som vil ha negativ innvirkning på produksjonen av fisk (Borgarting lagmannsrett,

2017). Fylkesmannen kan kreve at ved tiltak som er gjennomført uten tillatelse etter forskriften skal den naturlige tilstanden i vassdraget gjenopprettes etter forskriftens § 3 (Forskrift om fysiske tiltak i vassdrag, 2004).

4.6 Relevante lovbestemmelser og forskrifter hjemlet i skogbrukslova fra 2005

Skogbrukslova har som formål etter § 1 å fremme en bærekraftig forvaltning av skogressursene, samt sikre biologisk mangfold, ta hensyn til landskapet, friluftsliv og kulturverdier (Skogbrukslova, 2005). Skogeier har etter skogloven § 4 frihet under ansvar og det er ikke meldeplikt på skogbrukstiltak så lenge det gjennomføres i samsvar med lov og forskrift. På den måten er skogeier selv ansvarlig for å ha oversikt over miljøverdiene på sin skogeiendom, og at de som utfører hogst gjør det etter lov og forskrift (ibid.).

4.6.1 Forskrift om bærekraftig skogbruk

Forskrift om bærekraftig skogbruk er hjemlet i Skogbrukslova § 4, § 6, § 9, § 20 og i Matloven § 18 og § 33, samt i Forskrift for myndighetsfordeling etter matloven. Forskriften er forvaltet av Landbruks- og matdepartementet (Forskrift om bærekraftig skogbruk, 2006).

Forskriften har som formål å fremme et bærekraftig skogbruk og sikre miljøverdiene, og skogeier skal etter § 5 første ledd sørge for at naturverdiene blir tatt vare på i samsvar med PEFC skogstandard. I tillegg settes det krav til at kantsonens økologiske funksjon skal tas vare på ved hogst mot vann og vassdrag etter § 5 sjettede ledd (Forskrift om bærekraftig skogbruk, 2006). Bakgrunnen for å at det legges inn en egen regel i tillegg til vrl § 11 for bevaring av kantvegetasjon i skogbruket, er å kunne bidra til bedre forvaltning av naturverdiene ved vassdragene (Ot.prp.nr.28, 2005).

4.6.2 Norsk PEFC skogstandard

Norsk PEFC skogstandard er ikke rettslig forankret i norsk rett, men gjelder for miljøsertifisering av tømmer i skogbruket (PEFC Norge, 2015). Standarden er utarbeidet med 27 kravpunktene som er en beskrivelse av tiltak skogeier må gjennomføre for å oppfylle kravene om bærekraftig forvaltning av sine arealer. Kravpunkt 24 om vannbeskyttelse setter krav til kantvegetasjon langs vann og vassdrag, for å sikre vannkvaliteten og arter tilpasset habitater ved eller i vassdraget. Kravpunktet setter opp en detaljert beskrivelse av hvordan kantvegetasjon skal tilpasses ulike vassdrag, hvor vegetasjonstype og terrengformen skal

være retningsgivende for bredden som kan variere innen samme område. Det deles mellom elver og bekker bredere enn to meter, hvor det er nok med en flersjiktet kantsone. Bekker under 2 meter, skal ha busker og trær for å sikre vegetasjonsbeltet langs bekken. I utgangspunktet skal det være en bredde på 10-15 meter som kan justeres etter forholdene på stedet. For at kantsonen skal opprettholde et stabilt miljø med flersjiktet vegetasjon, skal det drives skjøtselsarbeid i form av tynning ved hogst og pleie med prioritering av løvtrær. I tillegg kan kantsonene stedvis åpnes av hensyn til friluftsliv, kulturlandskap og trafiksikkerhet (ibid.).

4.7 Dom – LB -2016-96427 Tomb landbruksskole

Borgarting lagmannsrett avla i 2017 en dom som blant annet tok stilling til sanksjonering etter vrl. § 11. Saken gjelder hogst i kantsonen i forbindelse med et sikringstiltak utført av Tombs landbruksskole, langs en gyte- og oppvekst bekk for sjøørret (Borgarting lagmannsrett, 2017). Skolen ble dømt for overtredelse av lakse- og innlandsfiskeoven jf. forskrift om fysiske tiltak i vassdrag og vannressursloven etter at skolen hadde hugget trær i kantsonen, og fikk en bot på 50.000 kr. Landbruksskolen ble dømt for overtredelse av vrl. § 11 første ledd ved *å ha unnlatt å opprettholde et begrenset naturlig vegetasjonsbelte som motvirker avrenning og gir levested for planter og dyr* langs bekken. Skolen hadde søkt om å utføre tiltaket til fylkesmannen, som hadde vært på befaring og gitt tillatelse til sikringstiltaket med vilkår om at det kun kunne fjernes trær som hadde veltet i bekken og ellers ikke fjerne kantvegetasjon i området. Retten la frem at hogsten av kantvegetasjon i seg selv utgjør en overtredelse av forskriften om fysiske tiltak i vassdrag § 1, og på den måten skulle blitt søkt om til fylkesmannen, uavhengig av tidligere godkjent søknad om sikringstiltaket. Lagmannsretten la derfor vekt på at Tomb ikke tok kontakt med fylkesmannen underveis i arbeidet når de ønsket å hugge mer enn det fylkesmannen hadde gitt tillatelse til ved vurderingen av allmennpreventive hensyn. På den måten bygger dommen opp under kravet om søknadsplikten til fylkesmannen ved ønske om hogst av kantvegetasjonen, og at overtredelse er straffbart. Lagmannsretten peker også på betydningen av å respektere vernet mot mindre inngrep. Dette fordi mindre inngrep vil samlet utgjøre en vesentlig trussel mot arts mangfoldet og naturmiljøet i vassdraget, til tross for at vegetasjonen vil vokse til over tid, og minske faren for forringelse av produksjonsmuligheten for sjøørreten (ibid.).

5. AKTØRBILDE

5.1 Aktører etter Vrl. § 11

Vrl. § 11 setter opp en fordeling av ansvar og myndighetsutøvelse mellom ulike aktører. Ansvar og myndighetsutøvelse er fordelt mellom grunneier, kommune, fylkesmannen og NVE, som det redegjøres for i dette kapittelet. Vrl. § 11 legger opp til ulike virkemidler som kan brukes for å ivareta kantvegetasjonen langs vassdrag.

5.1.1 Grunneier

Grunneier har råderett over vassdrag som tilhører eieren av den grunn det dekker (Olje- og energidepartementet, 2008) og har etter Vrl. § 11 en direkte plikt til å opprettholde kantvegetasjonen. Regelen om opprettholdelse er uavhengig av om kommunen har satt bestemmelser om bredde på kantvegetasjonen i arealplaner (Ot.prp.nr.39, 1999). I oppgaven skilles mellom grunneiere med fiskerett i Verdalselva (beskrevet under i 5.2.2 Verdalselva fellesforvaltning/elveiere) og grunneiere med sjørrretbekk på eiendommen, som ikke er med i pliktig organisering av grunneiere.

5.1.2 Kommunen

Kommunene har ansvaret for den langsiktige planleggingen av arealene innenfor kommunens administrative grenser etter PBL – 2008. I tillegg skal kommunen i planleggingsprosessen følge retningslinjer og mål fra statlige organer og fylkeskommunen for å sikre at det tas hensyn til nasjonale og regionale hensyn i vurderingene kommunen gjør (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2014).

Det er kommunen som har myndighet til å konkretisere bredden på kantsonen igjennom rettslig bindende planer, hvis det kreves av grunneier, tiltakshaver eller berørte fagmyndigheter. Hvis ikke det er framsatt krav av grunneier eller berørte myndigheter, står kommunen fritt til å bestemme om det er behov for å fastsette bredden i sine planer (Ot.prp.nr.39, 1999) (se kap. 4.2).

5.1.3 Fylkesmannen

Fylkesmannens rolle er å representere regjeringen i fylket, og skal blant annet påse at virksomheten til kommuner og fylkeskommuner gjennomføres etter Stortingets og regjeringens vedtak. I tillegg er embetet tildelt saker ved lov eller annen bestemmelse som fylkesmannen skal behandle og avgjøre (Store norske leksikon, 2007). Avdelingen for miljø og klima hos Fylkesmannen i Trøndelag er ansvarlig myndighet for innføring av EUs

rammedirektiv for vann (vannforskriften), og skal utføre overvåking, kunnskapsinnhenting og miljøfaglig rådgivning (Fylkesmannen i Trøndelag, u.å-b). Avdelingen har i tillegg ansvaret for fiskeforvaltning og forvaltning av naturmangfold i fylket (Fylkesmannen i Trøndelag, u.å-a). Det er fylkesmannen som har fått delegert myndighet til å gi dispensasjon etter vrl. § 11 tredje ledd på bakgrunn av innsendt søknad fra tiltakshaver eller grunneier, ved behov for fjerning av kantvegetasjonen langs vassdrag (Ot.prp.nr.39, 1999).

5.1.4 Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE)

NVE er et direktorat under Olje- og energidepartementet, og har ansvar for å forvalte vann og energiressursene i Norge og sikre en samfunnsmessig og miljøvennlig forvaltning av vassdragene (Hofstad, 2018).

NVE er vassdragsmyndighet og skal sanksjonere der det har blitt gjort ulovlige inngrep i kantvegetasjonen. NVE er også klageinstans for dispensasjonsvedtak fra fylkesmannen (Staubo et.al., 2019)

5.2 Andre aktører med definert interesse i Verdalsvassdraget

5.2.1 Verdalselva fellesforvaltning og elveeiere

Verdalselva fellesforvaltning representerer elveeierlag og grunneiere med fiskerett og fiskevald i verdalsvassdraget som fører anadrom laksefisk. Hovedoppgaven er å sørge for drift og organisering, samt forvalte fiskerettshavers interesser i vassdraget (Brønnøysundregistrene, u.å).

5.2.2 Verdal jeger- og fiskerforening

Verdal jeger- og fiskerforening (VJFF) er lokallaget til Norges jeger og fiskerforbund i Verdal, en landsdekkende interesseorganisasjon for jegere og fiskere i Norge. Fiskeutvalget i VJFF består av lokale frivillige som bidrar med dugnadsarbeid og tiltak for å bedre forholdene i Verdalselva, og legge til rette for fritidsfiske.

VJFF er en stor lokal aktør i verdalsvassdraget og leier fiskerett fra ca. 30 grunneiere. I tillegg er de representert i fagrådet for den lakseførende delen av vassdraget som kommunen styrer, og kalles inn til det en gang i året sammen med fylkesmannen, Verdalselva fellesforvaltning og enkelte andre aktører.

6. TEORETISKE PERSPEKTIVER

Jeg vil i dette kapitlet presentere to sentrale teoretiske perspektiver som handler om samstyring (governance) og samforvaltning (adaptive co-management) mellom aktører utover tradisjonell styring. De teoretiske perspektivene er sentrale for å kunne svare på underproblemstilling 2 og 3.

De teoretiske perspektivene rundt *governance* handler om hvordan forvaltning og styring i dag går utover de tradisjonelle beslutningsorganene og strukturene, og heller gjøres ved hjelp av andre aktører og organer gjennom nettverksstyring. De internasjonale teoriene om governance er et stort felt, og inneholder ulike vinklinger som gjør det nødvendig med en avgrensning. Denne oppgaven vil derfor ta utgangspunkt i den norske oversettelsen av governance-begrepet til samstyring som er utarbeidet av Røiseland og Vabo (2008). Samstyring bygger på at det er *gjensidig avhengighet* mellom aktørene, og basert på enighet gjennom en målrettet handling for å komme frem til et felles resultat. Samstyring legger derfor opp til at forskjellige aktører kan samarbeide opp mot offentlig styring, hvor aktørene sees som likeverdige.

Adaptive co-management som jeg har valgt å oversette til *adaptiv samforvaltning* på norsk, handler om hvordan det kan utvikles et system for hvordan felles naturressurser kan forvaltes gjennom et gjensidig samarbeid, og kunnskapsbasert læring mellom offentlige og private aktører (Kofinans, 2009). Begrepet adaptiv viser til hvordan systemet bør være fleksibelt på den måten at det kan tilpasses endringer i økosystemet naturressursen som skal forvaltes, er en del av. Prinsipper som er sentrale i adaptiv samforvaltning er fokus på erfaringsbasert læring og bruk av ulike kunnskapssystemer, samarbeid og maktfordeling mellom lokale og offentlige nivåer. Dette for å gi en fleksibilitet i forvaltningen (Armitage et al., 2007).

6.1 Samstyring

Tradisjonelt har offentlig styring blitt utført av valgte politiske ledere etter hierarkiske strukturer hvor offentlig forvaltning er organisert ovenfra og ned, omtalt som *government*. I den engelske litteraturen sees det i dag endringer i offentlig styring som går mot ett tettere samarbeid mellom stat og marked, og omtales som *governance* i motsetning til styring etter

government (Rhodes, 1996). Governance bygger på government, og betegner det teoretiske rammeverket for diskusjonen rundt dagens demokratiske samfunn. Det argumenteres for at den klassiske offentlige styringen i dag, i større grad, er sammenblandet med marked og sivilsamfunn, som gjør styringsprosessen mer utfordrende. Dette skyldes blant annet at moderne samfunn krever at det offentlige må løse mer sammensatte utfordringer og problemer hvor de tradisjonelle hierarkiske styringsmodellene utfordres. I det norske samfunnet stilles det høye krav og forventninger til at den offentlige sektor skal løse et større antall komplekse problemer i dag enn tidligere, som er avhengig av samarbeid med aktører utenfor den offentlige sektor (Røiseland & Vabo, 2016).

Governance, som et internasjonalt konsept, har gjennom arbeidet til Røiseland og Vabo (2008) blitt oversatt og tilpasset en norsk kontekst, betegnet som «samstyring». I internasjonal teori er det ulike forståelser av governance, men i norsk sammenheng er det særlig skillet mellom marked, hierarki (også betegnet som stat) og nettverk, som er sentralt for ulike måter å koordinere styring på (Røiseland & Vabo, 2008)

Røiseland og Vabo viser til at samstyring betegner en ny måte å koordinere offentlig politikk. Det innebærer en endring i tradisjonelle hierarkiske og autoritære styringsvirkemidler for offentlige myndigheter, som er helt eller delvis erstattet av en «flatere» samhandlingsform mellom offentlige og private aktører. Begrepet samstyring blir av Røiseland og Vabo definert som:

«Den ikke-hierarkiske prosessen hvorved offentlige og private aktører og ressurser koordineres og gis felles retning og mening.» (Røiseland & Vabo, 2008, s. 90)

Definisjonen beskriver hvordan samstyring legger opp til en styringsform, som ikke er basert på at enkelte aktører styrer prosessen etter en hierarkisk oppbygning, men heller som en horisontal organisert aktivitet. Det må skilles mellom styringsmåten og hvordan det er organisert i praksis, som enten kan foregå gjennom nettverk eller som en organisasjon (Røiseland & Vabo, 2008).

Definisjonen inneholder særlig tre aspekter som er sentrale. For det første er samstyring basert på *gjensidig avhengighet* mellom aktørene for å oppnå et mål de kun kan få til i fellesskap. Det kan for eksempel være et problem alle parter ønsker å løse, men ingen av

aktørene alene har ressurser til å gjennomføre. Formen for ressurser kan være penger, lokal kunnskap eller ekspertise, og kan variere mellom aktørene. Aktørene vil da gjennom samarbeid basert på gjensidig avhengighet av ressursene de andre aktørene bidrar med, kunne oppnå et felles mål. Det andre aspektet handler om hvordan aktørene kommer frem til beslutninger. Siden samstyring involverer aktører som ikke er underlagt samme grad av formelle regler, og at de er avhengige av hverandre, må beslutninger som tas gjøres gjennom *diskurs eller forhandlinger*. Røiseland og Vabo viser derfor til at:

«*Samstyring finner sted bare i den grad de involverte aktørene er i stand til å diskutere seg frem til løsninger alle kan slutte seg til.*» (Røiseland & Vabo, 2016, s. 23)

Det betyr at i et samarbeid mellom offentlige myndigheter og andre aktører gjennom samstyring, kan ikke prosessen for å komme frem til en løsning baseres på lover og regler i like stor grad. Det legges heller opp til indirekte styring ved hjelp av mykere virkemidler og intensiver for å veilede koordineringen mellom aktørene i prosessen. På den måten vil det være koordineringsprosessen basert på forhandlinger som er avgjørende å nå målet, siden utfallet i liten grad kan styres direkte.

Det tredje aspektet handler om hvordan samstyring er en *planlagt og målrettet aktivitet* for å oppnå et felles mål. Det betyr at samstyring må formes etter alminnelige organisasjonsprosesser, som innebærer fastsetting av mål, valg av virkemidler og strategier for å kunne koordinere ulike aktiviteter.

Governance-begrepet kan også knyttes til forholdet mellom offentlige myndigheter og forvaltningsnivåer som ofte betegnes som multi-level governance i internasjonal teori, eller *flernivåstyring* på norsk. Røiseland og Vabo argumenterer for at den norske definisjonen for samstyring vil omfatte relasjoner vertikalt og horisontalt i likhet med multi-level governance. Innen den norske definisjonen for samstyring, forstås flernivåstyring som *vertikal samstyring*. Det innebærer at samarbeidet går utover de formelle styringsnivåene, og er i tillegg avhengig av et horisontalt samarbeid mellom offentlige, semioffentlige og ikke-offentlige aktører og organisasjoner. Det kan på den måten dannes et styringsnettverk mellom aktører for at de,

gjennom et samarbeid basert på gjensidig avhengighet til hverandre og på forhandlinger, kan løse et felles problem (Røiseland & Vabo, 2016).

6.2 Adaptiv samforvaltning

Adaptiv samforvaltning, eller adaptive co-management, er satt sammen av teori fra adaptive management og co-management. Teoriene tar for seg ideer om samarbeid og erfaringsbasert læring for å kunne forvalte felles naturressurser (Armitage et al., 2007). Co-management handler om bruker-medvirkning i avgjørelser. Det innebærer at involverte aktører får ta en større del i beslutninger som tas, ved å koble lokalbefolkningen og samfunnet til forvaltningen av felles naturressurser. Teoriene har vokst frem på bakgrunn av en sentralisert og ovenfra-ned forvaltning uten hensyn til lokale brukere og aktører gjennom medvirkning. Adaptiv samforvaltning legger opp til en fremgangsmåte for å styrke rollene til interesseaktører og medforvaltning fra lokalsamfunnet, i beslutninger som skal tas.

På bakgrunn av en bevissthet rundt at økosystemene som forvaltes er dynamiske og ikke-lineære, er det ikke ideelt at beslutninger tas av sentraliserte myndigheter som ikke har oversikt over lokale endringer og forhold på stedet. Begrepet «adaptive» kan oversettes til adaptiv eller tilpasningsdyktig (Store norske leksikon, 2018), og viser til hvordan forvaltningen av felles naturressurser hele tiden må tilpasses endringene i et økosystem.

Adaptiv samforvaltning legger opp til en kombinerings av forskjellige kunnskapsressurser, samarbeid og maktfordeling mellom kommuner, region og nasjonalt nivå. På den måten kan det legges til rette for fleksibilitet i forvaltningen og tilpasses nye utfordringer, og er et system som operer på tvers av flere nivåer og med lokale og ikke lokale organisasjoner. (Armitage et al., 2007). Forvaltningsmyndigheten og ansvaret kan på den måten innebære flere institusjonelle sammenhenger mellom flere brukergrupper som lokalsamfunn, myndigheter og private organisasjoner. Adaptiv samforvaltning legger opp til strategier for dialog og samspill mellom lokale brukere og offentlig forvaltning. For på den måten å danne et nettverk av aktører på ulike nivå, og legge opp til gjensidig samarbeid og læring. (Olsson et al., 2004).

Et element i adaptiv samforvaltning er kombinasjonen av ulike kunnskapssystemer. En kunnskapsressurs er den generasjonsbaserte bruken og kjennskap til naturressursen som skal forvaltes, og betegnes som lokal-økologisk kunnskap. Kunnskapsressursen er knyttet til lokale

aktører, og er viktig for å kunne vite hvordan forholdene har vært tidligere. Den lokale kjennskapen kan videre kobles til vitenskapelig basert forskning i forvaltningsprosesser for å danne grunnlag for beslutninger (Olsson et al., 2004).

Forvaltningen av elver og bekker, som et økosystem vil innebærer et kompromiss mellom påvirkning fra menneskelig aktivitet fra for eksempel jordbruk og tap av dyrkbar jord, opp mot behovet for å ivareta økosystem tjenester som rent vann eller produksjonen av fisk. Dagens forvaltning av elver og bekker, er i tillegg påvirket av tidligere forvaltning. Det har blitt prioritert andre samfunnsbehov, som for eksempel veiutbygging, enn å ivareta vannsystemene som habitat for fisk. Det har resultert i negativ påvirkning på økosystemet i elver og bekker over tid, og illustrer en polarisert prioriteringen av menneskelige behov, fremfor naturressurser av ulike forvaltningsaktører. Adaptiv samforvaltning legger til rette for at ansvarlige aktører og allmenheten kan bli inkludert i gjenoppretting av menneskepåvirkede økosystemer. Avgjørelser som tas i dag, innebærer derfor en helhetlig vurdering av hvilke kompromisser som skal gjøres for hele vannsystemet. På den måten vil avgjørelsene som tas, gi bedre resultater og langvarige fordeler for økosystemtjenestene. Det handler om å få til samarbeid mellom aktører på ulike nivåer, og en lokal forankring for å skape eierskap og opplysning om hvordan økosystemene må forvaltes (Pope et al., 2016).

En adaptiv samforvaltning vil på den måten være en prosess som er fleksibel og tilpasset endring i økosystemet, med fokus på sosial-økologiske interaksjoner og diversitet i perspektiver for å ha kartlagt alle muligheter før beslutninger tas, samt innovativ problemløsning. Det kan oppnås gjennom et nettverk for beslutningstagning som er styrt av en leder for å kunne bygge bro mellom de ulike aktørene og forvaltningsnivåene (Kofinans, 2009).

7. METODE

7.1 Beskrivelse og valg av metode

Forskningsmetoder handler om hvordan forskeren ved hjelp av metoden som velges utarbeider og konstruerer en gjennomførbar analyse av de dataene som er samlet inn (Silverman, 2014). Samfunnsvitenskapelig metode har til hensikt å finne kunnskap om den sosiale virkeligheten, samt samfunnsmessige forhold og prosesser gjennom empirisk forskning (Johannessen et al., 2016). En kvalitativ metode innebærer å undersøke ulike konsepter og aspekter bak fenomener i samfunnet, ved bruk av teori og en fortolkning av hva som ligger til grunn for ulike utsagn (Silverman, 2014). I kvalitativ metode brukes ofte casestudier hvor det som skal undersøkes er begrenset og beskrives detaljert. Å benytte en casestudie i kvalitativ forskning, vil gi mulighet for å forstå de fenomenene som skal undersøkes i en naturlig kontekst (Silverman, 2014).

Jeg har valgt å benytte en kvalitativ metode fordi jeg ønsker å gjøre en empirisk undersøkelse av hvordan kantvegetasjonen, som del av vassdragets økosystem, blir ivaretatt i vannforvaltningen gjennom lovverk, praksis og samarbeid. I den sammenhengen er det mest hensiktsmessig å foreta en casestudie med bruk av intervjuer og dokumentanalyse som data innsamling. Bruk av intervjuer er en fleksibel metode, og gir mulighet til å få innsikt i meninger, erfaringer og holdninger igjennom en dialog (Johannessen et al., 2016).

7.2 Valg av caseområde

Jeg har valgt å bruke Verdal kommune som caseområde, fordi det er utgangspunkt for et prosjekt om sjørrretbekker, i regi av NMBU. I tillegg er min biveileder fra Verdal, som har bidratt til at prosjektet er godt kjent blant befolkningen, og de som jobber i forvaltningen. På den måten har det gjort prosessen med å velge ut og kontakte informanter enklere. Det har også gitt nødvendig bakgrunnskunnskap om forhold på stedet, og det arbeidet som har blitt gjort gjennom foregående masteroppgaver. Det er i tillegg interessant å velge Verdal som caseområde, fordi det ikke har blitt organisert en vannområdekoordinator her av ulike årsaker. Problematikken med sjørrretbekkene har ikke vært et politisk tema, eller i fokus i

kommunens arbeid med arealforvaltning, men har etter en interpellasjon i kommunestyret blitt satt på politisk dagsorden (Pedersen, 2018). Her ble det stilt spørsmål om:

Hvilket kunnskapsgrunnlag for sjøørretens nåværende status i Verdalsvassdraget kommunen sitter med, på hvilken måte Verdal kommune bidrar i forbedringsarbeidet knyttet til sjøørretens levekår. Og hvordan den regionale innsatsen rundt Trondheimsfjorden med tilhørende vassdrag er organisert for å bedre forholdene totalt sett.

Bakgrunnen for at det ble fremmet en interpellasjon er både NMBU sitt arbeid, men også et prosjekt ved Stiklestad skole i Verdal kommune. Med prosjektet ønsker elevene å restaurere en sjøørretbekk i nærheten av skolen (ibid.)

7.3 Metoder for datainnsamling

For å kunne samle inn empirisk data som er relevante og pålitelige, har det vært hensiktsmessig å benytte intervju som metode.

7.3.1 Semistrukturerte intervjuer

Gjennomføring av intervjuene har blitt gjort en-til-en ved hjelp av en semistrukturert intervjuguide med åpne spørsmål. På den måten kan intervjuet foregå som en samtale som varierer mellom spørsmål og temaer med utgangspunkt i intervjuguiden (Johannessen et al., 2016). Å kunne benytte en åpen intervjuform gav mulighet til at informantene kunne belyse andre forhold som ikke kom klart frem i de forhåndsbestemte spørsmålene og samtidig påse at nødvendige spørsmål ble stilt. I tillegg følger spørsmålene temaer som er utarbeidet fra problemstillingene.

Det ble utarbeidet fem intervjuguider med spørsmål og stikkord, tilpasset hver enkelt representant for de ulike aktørene, etter temaer fra problemstillingene. Noen av spørsmålene ble gitt alle informantene, men det var nødvendig å tilpasse intervjuguidene etter som representantene var lokale eller offentlige aktører. Intervjuguiden ble utarbeidet med åpne spørsmål, fordi tema om kantvegetasjon inngår i en større kontekst for arbeidet med bevaring og restaureringstiltak i sjøørretbekkene, og engasjementet rundt fiske i Verdalselva.

Under intervjuene fungerte intervjuguiden som et rammeverk for samtalen, og som støtte for meg, så alle relevante spørsmål ble stilt. Informantene besvarte ofte spørsmålene selv uten at

de ble spurt direkte. Intervjuene ble tatt opp for at jeg skulle få med meg alt, samt kunne ha fokus på intervjusituasjonen, og ha kontroll på at alle nødvendige spørsmål ble spurt etter intervjuguiden.

Som videre bearbeiding av intervjuene har opptakene blitt transkribert ordrett og videre bearbeidet hvor de forskjellige svarene har blitt markert ut i farger etter tematikk, og på den måten sammenstilt (Johannessen et al., 2016).

7.3.2 Informanter

Utvalg av informanter er basert på aktørbildet som vannressursloven § 11 setter opp, og på hvem som har lokal interesse i arbeidet med bevaring av sjøørretbakkene i Verdal. På grunn av masteroppgavens begrensede tidsperspektiv og omfang har det vært nødvendig å begrense antallet informanter. Følgende informanter er intervjuet:

To representanter fra landbruk, miljø og arealforvaltning i Verdal kommune.

Intervjuet ble foretatt med begge representantene samtidig etter deres ønske.

En representant fra klima- og miljøavdelingen hos fylkesmannen i Trøndelag ble intervjuet på bakgrunn av arbeid med formidling av lovverk og viktigheten av å bevare kantvegetasjon langs vassdrag i Trøndelag.

En representant fra NVE region Midt-Norge ble intervjuet på bakgrunn av arbeid med kantvegetasjon og sikringstiltak i vassdrag.

To grunneiere med sidebekker på landbrukseiendommer ble intervjuet. Opplevelsen de har hatt av samarbeid med offentlige myndigheter, dialog og informasjon om kantvegetasjon og sjøørretbekker, har blitt vektlagt i intervjuene.

En representant fra elveutvalget i Verdal jeger- og fiskerforening ble intervjuet for å kunne belyse lokale forhold og samarbeid mellom offentlige og lokale interesser i Verdalsvassdraget.

En representant fra Verdalselva fellesforvaltning/elveeierlag ble intervjuet, og representerer grunneiere med fiskerett i Verdalsvassdraget.

7.3.3 Dokumentanalyse

En dokumentanalyse er en form for kvalitativ innholdsanalyse for å få relevant informasjon og se viktige sammenhenger om fenomenet som studeres (Johannessen et al., 2016).

Dokumentene har vært viktige for å belyse hvilke vurderinger som har blitt tatt i saker som omhandler kantvegetasjon.

For å få en forståelse av hvordan Verdal kommune har jobbet med forvaltningen av verdalsvassdraget og kantvegetasjon i planarbeidet, har jeg gjort en dokumentanalyse av kommuneplanens arealdel planbeskrivelse og retningslinjer fra 2010-2020 i samsvar med arealplankart. Kommuneplanen er utarbeidet av Levanger kommune og Verdal kommune som tidligere inngikk i Innherred samkommune. Samkommune ble avviklet 1. januar, 2018 (Verdal kommune, 2017a). Siden kommuneplanens arealdel er fra 2010, har jeg sett på reguleringsplaner som er utarbeidet i år. Det er arbeidet med detaljregulering for Stiklestad allé 2-8, med nytt helsebygg og videregående skole. En sidebekk til Verdalselva inngår i planområdet, og det vil bli gjort en analyse av reguleringsbestemmelsene for området. Andre dokumenter som er belyst er sikringsplan for Broskitbekken utarbeidet av NVE. Tiltaksplaner for arbeidet i bekkene gir et konkret eksempel på hvordan kantvegetasjonen blir ivaretatt.

7.4 Reliabilitet, validitet og feilkilder

Reliabilitet handler om forskningens pålitelighet. Det vil si hvor nøyaktig dataene i undersøkelsen er, hvilken metode som er brukt for å samle de inn og hvordan de er videre bearbeidet (Johannessen et al., 2016). Det handler om i hvilken grad resultatene av undersøkelsen avhenger av tilfeldigheter (Silverman, 2014).

For å øke graden av reliabilitet i intervjuene, har både hovedveileder og biveileder gått igjennom og kommentert intervjuguidene før intervjuene ble gjennomført. I tillegg testet jeg spørsmålene i intervjuguiden på en testperson. Alle intervjuene ble tatt opp, og transkribert ordrett for å sikre min forståelse av det som ble sagt. Der det har vært usikkerheter rundt hva informanten mente, har de blitt kontaktet for avklaring. For å øke etterprøvbareheten av spørsmålene som ble stilt, er intervjuguidene vedlagt i masteroppgaven.

Validitet vil si hvor godt dataene representerer fenomenet som undersøkes, som vil påvirke om man kan trekke en gyldig slutning ut i fra dataene som er samlet inn (Johannessen et al., 2016). For å sikre validiteten på dataene mine, har jeg gjennomført flere intervjuer. På den måten har jeg kunnet sammenligne svarene jeg har fått, for å styrke validiteten.

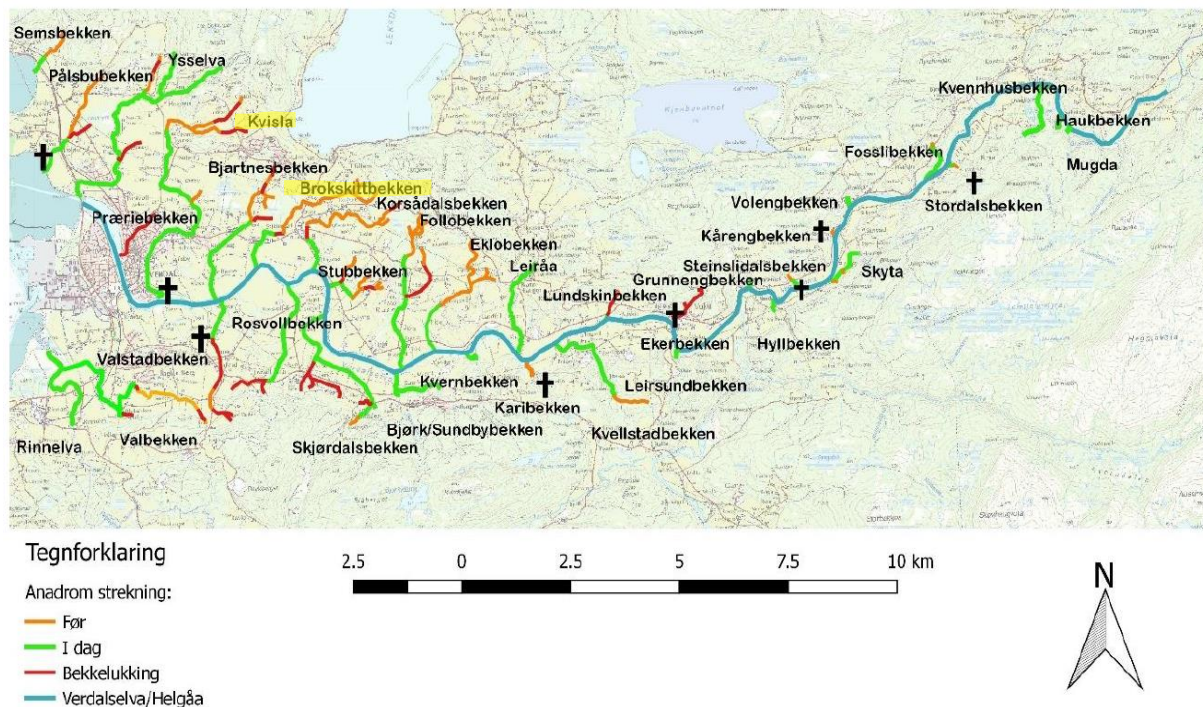
I masteroppgaven velger jeg kun å benytte kvalitativ metode med semistrukturerte intervjuer og dokumentanalyse for datainnsamling, som kan gi rom for feilkilder i datamaterialet. Det setter en begrensning på antall informanter, og jeg kunne ha benyttet en kvantitativ metode i tillegg, ved hjelp av spørreundersøkelser. Det ville ha gitt flere informanter, men blitt tid og ressurskrevende. Derfor har jeg valgt å gå i dybden i en kommune, og prioritert intervju av relevante personer med innsikt i oppgavens tematikk.

7.5 Ethiske avveininger

I forbindelse med intervjuene har det vært viktig å gi informantene informasjon om forskningsprosjektet, og deres rettigheter i forbindelse med deltagelse. Derfor har alle informantene på forhånd fått tilsendt et informasjonsskriv om masteroppgaven, hva det ville innebære å delta og at de ville være anonymisert i oppgaven. Informasjonsskrivet ble utformet etter retningslinjer fra NSD - Norsk senter for forskningsdata, og er vedlagt i masteroppgaven. Alle informantene har underskrevet informasjonsskrivet i forbindelse med intervju. De informantene som ønsket å godkjenne de delene jeg har brukt fra intervjuet i oppgaven, har fått tilsendt dette i ettertid. Alle informantene er helt anonymisert i oppgaven, som har vært viktig siden flere informanter er tilknyttet en liten kommune. Bearbeiding av intervjuene i empiridelen har hatt fokus på en formidling av korrekt informasjon, som ikke gir et uriktig bilde som kan svekke informantens integritet eller omdømme. Jeg har fokusert på å fremstille forvaltningsaktørene eller lokale aktører informantene representerer, og ikke informantene som person.

Før gjennomføring av intervjuene, har prosjektet blitt meldt inn til NSD - Norsk senter for forskningsdata som har godkjent behandling av personopplysninger til prosjektet.

8. OMRÅDEBESKRIVELSE VERDALSVASSDRAGET

Figur 1: Oversiktskart over verdalselva og tilhørende sjøørretbekker. Verdalselva er markert i blått. Sidebekker er markert med grønt der det er tilgjengelig for fisk i dag, oransje der det gikk anadrom strekning tidligere. Rødt markerer bekkeløp lagt i rør. Svart kors indikerer fisketomme bekker (Hol, 2018). Bekker markert i gult blir omtalt i empirikapittelet.

Verdalsvassdraget ble vernet mot kraftutbygging i supplering av verneplan for vassdrag i 2003-2004, på bakgrunn av vassdragets store verdier av nasjonale og delvis internasjonale betydning. Verdalsvassdraget er 1470 km² og strekker seg fra grensetraktene i Sverige til Trondheimsfjorden, hvor det har sitt utløp. Landskapsformene skifter mellom åpent viddepreg til V-formede elvedaler, før det renner gjennom flatt jordbrukslandskap. På grunn av vassdragets størrelse, er det opphav til stor diversitet i biologisk og geologisk mangfold, og har viktige botaniske verneverdier knyttet til vannpåvirkede miljøer. De nedre delene av vassdraget har preg av tekniske inngrep, hvor det har blitt gjort uttak av grus i elveløpet. Likevel er det et av få store vassdrag i Midt-Norge uten betydelig kraftutbygging, og brukes mye til friluftsliv og fiske (Olje- og energidepartementet, 2003-2004).

I tillegg til vern, er også Verdalsvassdraget et nasjonalt laksevassdrag, som er del av hovedtiltakene regjeringen har gjort for å bevare villaksen, som Norge har spesielt ansvar for.

Ordningen er et beskyttelsesregime for villaksen, som skal motvirke at aktiviteter og tiltak tilsammen forringer leveområdene over tid (Klima- og miljødepartementet, 2007).

I forvaltningen av Verdalselva er det opprettet et fagråd hvor aktører fra blant annet kommunen, Verdalselva fellesforvaltning og VJFF er med. Fagrådene har ingen formell myndighet eller lovpålagte oppgaver, men er organisert som frivillig samarbeidsorganer. Hensikten er å utveksle synspunkter, og komme frem til felles problemløsninger og forvaltningsstrategier (Miljødirektoratet, u.å.).

9. EMPIRISK DEL

I empiridelen vil jeg presentere mine funn fra gjennomgang av lovverk, intervjuer og dokumentstudier. Jeg har valgt å markere ut lengre sitater som egne avsnitt for diskusjon, og direkte sitater i kursiv i teksten. Inndelingen av kapittelet følger problemstillingene, og er inndelt etter temaer som er sentrale for å svare på hovedproblemstillingen.

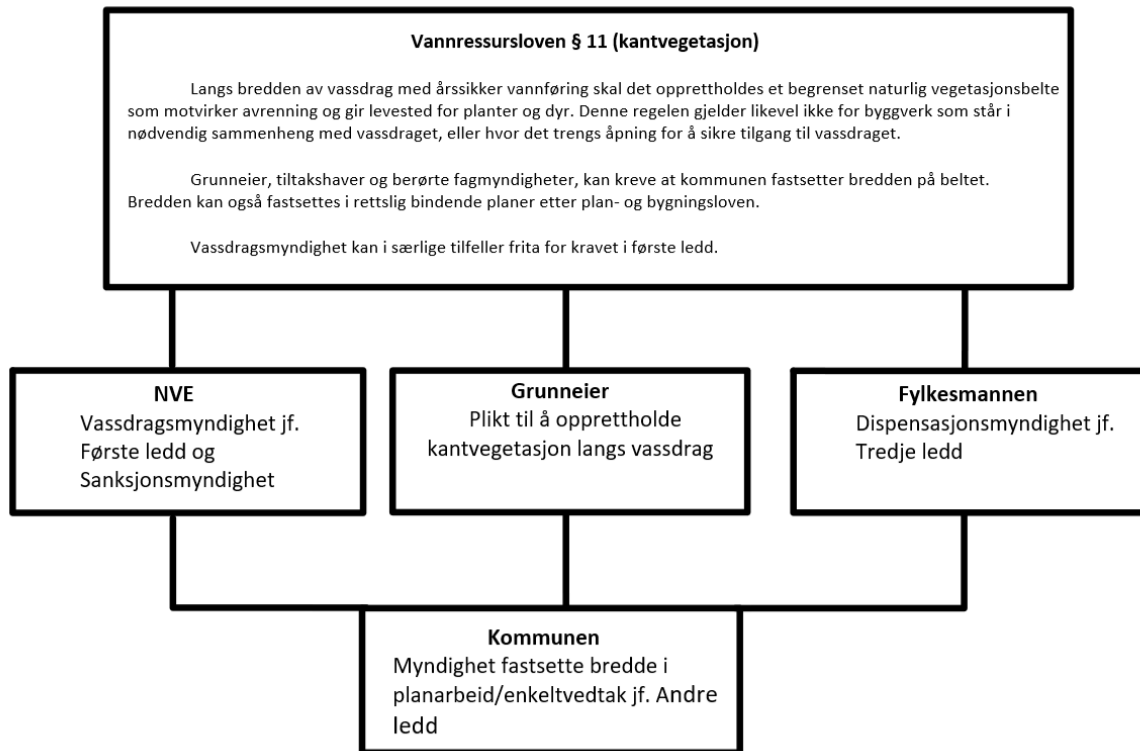
Kapittel 9.1 presenterer aktører med ansvar for kantvegetasjon, og hvordan arbeidet etter vannressursloven § 11 er gjort. Jeg går deretter inn på hvordan Verdal kommune har behandlet bekkene og kantvegetasjon i sine planer. Kapittel 9.2 går inn på ansvarsfordelingen for forvaltningen av kantvegetasjon, og videre på samarbeidet mellom aktører. I kapittel 9.3 går jeg inn på hvordan samspillet og arbeidsfordelingen i Verdalselva er mellom lokale og offentlig aktører.

9.1 Aktører med ansvar for kantvegetasjonen

I dette kapittelet viser jeg hvilke aktører som har ansvar for kantvegetasjonen langs vassdrag. For å forklare dette har jeg illustrert hvem som har ansvaret for de ulike delene av vrl. § 11, og hvor myndigheten ligger (figur 2). For å kunne danne et bilde av hvordan bevaringen av kantvegetasjon har blitt gjort, presenteres fylkesmannen og NVEs tolkninger av ulike krav som lovverket setter. Videre presenteres funn fra gjennomgangen av plandokumenter hos Verdal kommune.

9.1.1 Ansvarsfordeling og myndighetsutøvelse

Figur 2 viser aktører, ansvarsfordeling og myndighetsutøvelse i forvaltningen av kantvegetasjon langs vassdrag etter vrl. § 11.

Figur 2: figuren viser aktører med ansvar og myndighetsutøvelse for kantvegetasjon etter vrl. § 11 og forholdet mellom aktørene. (Egen figur)

Figuren viser hvordan vrl. § 11 setter opp et samarbeid mellom grunneiere, fylkesmannen, NVE og kommunen i forvaltningen av kantvegetasjon. Grunneiere har direkte plikt til å opprettholde kantvegetasjonen langs vassdrag på sin eiendom.

NVE er vassdragsmyndighet for vrl. § 11 første ledd, og skal sanksjonere der det er gjort brudd på regelen om opprettholdelse av kantvegetasjon. Kommunen har myndighet til å fastsette breddemål på beltet av kantvegetasjon i planarbeidet. Grunneier og berørte fagmyndigheter som fylkesmannen (landbruk og miljø) og NVE kan pålegge kommunen å fastsette bredden i arealplaner etter pbl. Kommunen står ellers fritt til å bestemme om det er behov for å fastsette bredden på kantvegetasjon i planarbeidet. Fylkesmannen har delegert myndighet etter tredje ledd til å gi dispensasjon fra opprettholdelse, hvis det er behov for at kantvegetasjonen fjernes. Det gis dispensasjon etter innsendt søknad fra grunneier eller tiltakshaver (Staubo et al., 2019).

9.1.2 Tolkninger av bredde- og funksjonskrav for kantvegetasjonen

På bakgrunn av det juridiske rammeverket som er gjennomgått i kap. 4 oppgis det i vrl § 11 og forskriftene tilpasset landbruket ulike breddemål på kantsonen, hvilken type vegetasjon som skal være der og hvilken funksjon sonen skal ha. Det kan gi opphav til ulik tolkning av hva som oppfyller kravet til opprettholdelse av kantvegetasjon langs vassdrag, som blir gjennomgått i dette kapittelet.

Representanten fra NVE anser at kravet til bredde etter forskrifter som omhandler kantvegetasjon i landbruket kommer klart frem, men at vrl. § 11 og forskriftene vektlegger ulikt hvilken funksjon beltet med vegetasjon skal ha:

«Vi har nydyrkingsforskriften som er klar, for der har du mål på minimum 2 eller 6 meter etter som det er årssikker vannføring eller ikke. Men den har fokus på avrenning, og vannressursloven tolker vi sånn at den fokuserer mer på funksjon. Funksjonen kantvegetasjonen skal ha som leveområder for planter og dyr. Og når den sier planter og dyr, da tolker vi den dit at da skal det være trær i kantvegetasjonen også. Mange mener at med nydyrkingsforskriften er det nok at det er gress opp til 6 meter fra vassdraget for å ta opp avrenning fra jordbruk, men vi sier at det skal være trær i tillegg fordi det er fugler og det er en viltkorridor.»

(Representant fra NVE region Midt-Norge, 2019)

NVE tolker derfor lovverket på den måten, at for å oppfylle det overordnede kravet med «økologisk funksjon» som vrl. § 11 setter, må vegetasjonen inneholde sjikt av trær og busker for å kunne ha en funksjon utover kravet forskrifter tilknyttet jordbruket gir. Disse forskriftene sier at vegetasjonssonen er tenkt som buffersone mot avrenning av næringsstoffer til vann.

Representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling anser i likhet med NVE utfordringen med at lovverket setter ulike krav til kantvegetasjonen og hva den skal inneholde fordi:

«Det står litt forskjellig i lovverket. Vannressursloven har økologiperspektivet, der det skal være levested for planter og dyr, og da må en ha med tretopper og alt

sammen for å ta vare på en del arter som lever der. Men landbruksregelverket sier noe om avrenning, og det har ikke noe i ordlyden om økologien. Så der er det ikke noe krav til vegetasjon.» (Representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019).

Det er derfor enighet mellom NVE og fylkesmannen om at det ligger et overordnet krav etter vrl. § 11 til at kantsoner langs vassdrag skal opprettholde den økologiske funksjonen den har som levested for planter og dyr. Det kan tolkes dit hen at kantvegetasjonen også skal utgjøre funksjoner for fisk i vassdraget. Det er fordi kantvegetasjonen gir skygge og tilfører næring, samt habitat med røtter og død ved i bekken. På den måten vil det som oppfyller kravet til opprettholdelse av kantvegetasjon i vrl. § 11 gå utover hva forskrifter tilpasset jordbruket anser som nok, der kantvegetasjonen kun skal motvirke avrenning.

I de tilfellene der fylkesmannen får anledning til å sette vilkår i saker som omhandler kantvegetasjon, ved for eksempel søknad om nydyrking, anser representanten fra fylkesmannen at det er nødvendig å sette en minimumsbredde, tilpasset i hvilken grad vassdraget er påvirket av avrenning:

«Det hender seg i nydyrkingssaker hvor vi har anledning til å si noe om det, så hender det at vi krever mer enn 6 meter. For 6 meter er ikke all verden egentlig. Også er det litt i forhold til resipienten. Er det en som ikke er påvirket i det hele tatt, så tåler den nok avrenning med 6 meter. Men er den på grensen til moderat² eller moderat, så skal man ikke tilføre noe mer, og man må være strengere.»

(Representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019).

På grunn av de ulike breddemålene som forskriftene for jordbruket setter, anser fylkesmannen det som en utfordring å påse at kantsonen er tilstrekkelig til å motvirke avrenning fra jordbruk. For eksempel i forskrift om produksjonstilskudd er det satt et minimumskrav på 2 meter for at vegetasjonssonen oppfyller kravet til produksjonstilskudd. Representanten fra fylkesmannen anser at minimumskravet på 2 meter ikke alltid er

² Moderat påvirkning vil si at vassdraget allerede er påvirket av menneskelig virksomhet, og avviker derfor moderat fra verdiene som er satt for god tilstand etter vannforskriften (Vannforskriften, 2006).

tilstrekkelig for å oppfylle kravet om at kantvegetasjonen skal være brei nok til å motvirke avrenning. Bredden må derfor tilpasses etter hvor påvirket vassdraget er:

«Sånn som produksjonsforskriften den sier ikke at den skal være 2 meter, men det er det alle leser. Den skal være brei nok til å motvirke avrenning, det er det som er kravet. Men så står det minimum 2 meter, og det er det alle ser i kommuner og lignende. Så der er det en utfordring og sørge for at det er en sone der som er såpass brei at det ikke er skadelig avrenning, det kan være litt tøft.»

(Representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019)

Representanten fra fylkesmannen mener derfor det er nødvendig at det tas flere hensyn utover det forskriftene tilpasset jordbruket setter, og at det er en vurderingssak ut ifra tilstanden til vassdraget. Fylkesmannen påpeker også viktigheten av at lovverket må sees i sammenheng, til tross for at det ikke sier noe om hvilken type vegetasjon kantvegetasjonen skal inneholde:

«Hvis en gårdbruker har et vassdrag som har kantvegetasjon i dag, så kan han ikke hugge den ned, for så å si at det krever ikke skog i forskriften om produksjonstilskudd, fordi da er det vannressursloven som gjelder. Så det er mange lovverk som sier noe om det samme, men på litt forskjellig vis.»

(Representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019)

Representanten fra fylkesmannen anser derfor at kantvegetasjonen alltid skal opprettholde kravet om økologisk funksjon etter vrl. § 11, til tross for at landbruksforskriftene ikke krever det. Det kan tolkes dit hen at kantvegetasjonen langs vassdrag, skal inneholde trær og busker for å oppfylle kravet i vannressursloven.

9.1.3 Fylkesmannens syn på fastsettelse av bredde i kommuneplanens arealdel

Representanten fra fylkesmannen ser på muligheten for at kommunene kan fastsette et breddemål på kantvegetasjonen i kommuneplanens arealdel som viktig fordi:

«Det forenkler arbeidet for kommunen også fordi da slipper de å ta den vurderingen i hver plansak de er inne i, for da er den ferdig satt.»

(Representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019).

Som berørt fagmyndighet har fylkesmannen anledning til å formidle overfor kommunene at de skal fastsette bredden på kantvegetasjonen i planarbeidet. Representanten fra fylkesmannen viser til at *«(...) det er få kommuner som har gjort det, og det er noe vi kommer til å jobbe med mer etter hvert og få de til å ta et standpunkt til det.»* (Representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019). Fylkesmannen ønsker derfor å jobbe mer mot at kommunene skal ta et standpunkt til bredde på kantvegetasjonen i sine planer etter plan- og bygningsloven, fordi det vil gjøre arbeidet med bevaring av kantvegetasjonen enklere, også for grunneiere og andre aktører.

9.1.4 Kantvegetasjon i planarbeidet til Verdal kommune

I dette kapittelet ser jeg nærmere på i hvilken grad Verdal kommune har ivarettat kantvegetasjon i planarbeidet ut ifra mine funn fra dokumentanalyse av kommuneplanens arealdel fra 2010-2020 (Levanger kommune og Verdal kommune, 2011), Kommunedelplan for Verdal by (Verdal kommune, 2017b) og reguleringsplan for nytt helsebygg og videregående skole (Verdal kommune, 2019), samt fra intervjuer med representanter fra miljøavdelingen og landbruksavdelingen til Verdal kommune.

Kommuneplanens arealdel er laget som en felles arealplan for Innherred samkommune, og gjelder for Levanger og Verdal kommune, vedtatt i 2011. Planen omfatter ikke kommunedelplanområder for Verdal by. For Verdalsvassdraget skal planlegging gjøres etter rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag, og gi føringer for tiltak (Levanger kommune og Verdal kommune, 2011).

I kommuneplanens arealdel er Verdalselva lagt under arealformålet for *Bruk og vern av sjø og vassdrag med tilhørende strandsone* (Pbl. § 11-7, nr. 6), og det er under arealformålet satt bestemmelser med forbud mot tiltak langs vassdrag etter Pbl. § 11-11, nr 5. Under bestemmelser til arealformål § 11-11, nr. 5 *forbud mot tiltak* er det lagt inn en generell

bestemmelse der *næringsavrenning til sjø og vassdrag skal reduseres, det biologiske mangfoldet skal ivaretas (...)* kantsone med vegetasjon skal det tas særskilt vare på (Levanger kommune og Verdal kommune, 2011, s. 73).

Det er listet opp flere vassdrag hvor det er forbudssone satt til 100 meter fra strandlinjen, og 50 meter forbudssone for øvrige vann, tjern og elver, men bekker inngår ikke. Sidebekkene har derfor ikke en forbudssone etter pbl. § 11-11 nr. 5 i kommuneplanens arealdel. I arealplankartet til kommuneplanens arealdel er sidebekkene tilknyttet Verdalselva ikke tegnet inn (Innherrad samkommune, 2011).

Det kan på den måten tolkes som kommunen ikke ønsker å legge inn mål på kantvegetasjonen for sidebekkene til Verdalselva, fordi bekkene ikke er tegnet inn i arealplankartet, eller satt under de samme bestemmelsene etter pbl. § 11-7, nr. 6 som Verdalselva. Bekkene inkluderes heller ikke i bestemmelsene om forbudssone på 50 meter etter Pbl. § 11-11, nr. 5. Representantene fra Verdal kommune anser at det å legge begrensninger på bruk av arealer ved for eksempel en hensynssone langs bekkene, kan oppfattes som negativt for de som blir berørt:

«Jeg tenker at det med vern og begrensning av bruk, det er vanskelig sånn. Det er et begrep for befolkningen i Verdal hvor de tror at da kan man ikke få bruke det og man mister herredømme.» (Representanter fra Verdal kommune, 2019).

Det kan tolkes som at kommunen ikke ønsker å fastsette begrensninger i rettslige planer, ved bruk av hensynssone langs sidebekkene til Verdalselva.

Det er lagt inn en generell bestemmelse i kommuneplanens arealdel under arealformålet om sjø og vassdrag, hvor *«(..) kantsonene med vegetasjon skal det tas særskilt vare på»*, som skal ivareta kantvegetasjonen i planen. Opprettholdelse av kantvegetasjon er også nevnt som en utfordring i arealforvaltningen for bevaring av laksebestanden i Verdalselva (Levanger kommune og Verdal kommune, 2011).

Vrl. § 11 andre ledd åpner for at grunneiere og berørte fagmyndigheter kan kreve at kommunen fastsetter bredde på kantvegetasjon langs vassdrag i rettslig bindende planer (Vannressursloven, 2000). Representantene fra Verdal kommunen sier de ikke har blitt kontaktet av grunneier eller av andre myndigheter, når det gjelder avgrensning av

kantvegetasjonen langs Verdalselva eller sidebekkene (representanter fra Verdal kommune, 2019).

9.1.5 Kommunedelplan for Verdal by

I forbindelse med kommuneplanens arealdel, er det utarbeidet en kommunedelplan som gjelder for Verdal by. Det er lagt inn forbud mot tiltak i 100-meters sonen langs vassdrag etter pbl. § 1-8 som gjelder for Verdalselva «(...) uten sideelver/bekker». For sideelver og bekker med blant annet Kvisla (se figur 1) gjelder bestemmelser etter pbl. § 11-11 nr 5 for å særskilt ta vare på kantvegetasjonen og redusere næringsavrenning til vassdrag. I tillegg er kravene til bredde på minst 2 meter etter forskrift for produksjonstilskudd, og 6 meter etter forskrift for nydyrking lagt inn (Verdal kommune, 2017b). Kommunen har på den måten lagt inn krav til opprettholdelse av kantvegetasjon langs sidebekken Kvisla som renner gjennom Verdal sentrum.

9.1.6 Reguleringsplan for Stiklestad allé 2-8

I reguleringsplanen for Stiklestad allé 2-8 med nytt helsebygg og videregående skole, har kommunen lagt inn bestemmelser etter Pbl. § 12-5, nr. 6 om *bruk og vern av vassdrag* knyttet til bekken Kvisla (se figur 1). Området er regulert til «grønnstruktur-naturområde», og den delen av Kvislabekken som går gjennom planområdet, er kanalisert og i dårlig tilstand som naturelement, og det er ønskelig å gjøre tiltak i elveløpet for å bedre forholdene for biologisk mangfold og oppgang av sjørørret (Norconsult AS, 2019).

Reguleringsbestemmelsen setter krav til at det skal reetableres en naturlig kantvegetasjon langs bekken innen det regulerte området, jf. vrl. § 11 første ledd. Det er videre presisert at bredden bør være på 2 meter. I tillegg kan bekkeløpet endres ved behov for tiltak mot flom og erosjon *så fremt en ivaretar/reetablerer naturlig kantvegetasjon* (Verdal kommune, 2019).

Representantene fra kommunen forteller at de ble kontaktet av planavdelingen med spørsmål om de kunne skrive avsnittet om bevaring av kantvegetasjon og bekkeløpet fordi de jobber i miljø og landbruksavdelingen, og derfor ble ansett å ha oversikt over hvordan bekkene og kantvegetasjonen skal ivaretas (representanter fra Verdal kommune, 2019).

9.1.7 Kommunens syn på forvaltningsansvaret for Verdalselva

Arealplanen viser til at fordi Verdalselva er et vernet vassdrag skal *Rikspolitiske retningslinjer for varig vernet vassdrag* legges til grunn ved saksbehandling for aktuelle tiltak og planlegging

her (Levanger kommune og Verdal kommune, 2011). Kommunen anser selv at det er NVE og fylkesmannen i Trøndelag som er myndighet for tiltak i Verdalsvassdraget, fordi:

«Verdalsvassdraget er et vernet vassdrag, så når det gjelder tiltak tilknyttet vann og årssikker vannføring så er det ofte ikke vi som er myndighet i kommunen. Det er fylkesmannen eller NVE som skal behandle saker som berører tiltak i vannførende bekker og elver.» (Representant fra Verdal kommune, 2019).

Representantene fra Verdal kommune anser derfor at det er NVE og fylkesmannen som skal behandle saker som gjelder tiltak i Verdalsvassdraget etter rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag, og kommunen anser ikke seg selv som myndighet på det området. Det er likevel kommunens ansvar å ivareta hensynet til verdalsvassdraget i rettslige planer etter pbl. hvor kommunen har anledning til å legge inn den type bestemmelser som er gjort i kommuneplanens arealdel etter Pbl. § 11-11, nr 5.

9.2 Ansvarsfordeling og samarbeid mellom aktører for bevaring og restaurering av kantvegetasjon

I dette kapittelet vil jeg belyse ansvarsfordelingen for kantvegetasjon som vrl. § 11 setter opp. Det vil bli gjort ved hjelp av mine funn fra intervjuer med Fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, NVE og Verdal kommune. Videre vil jeg se på hvordan samarbeidet har fungert mellom aktørene nevnt ovenfor og grunneiere.

9.2.1 Oppfølging av vannressursloven § 11

Før vrl. § 11 kom i 2000 var det ingen lovbestemmelser som direkte kunne benyttes for å sikre at kantvegetasjonen langs vassdrag ble opprettholdt (Ot.prp.nr.39, 1999).

Representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling forteller at de startet opp et arbeidet med å sette fokus på bevaring av kantvegetasjon overfor grunneiere, etter tilfeller av hogst i kantsonen i 2015. På bakgrunn av at lovteksten i vrl. § 11 kom i 2001, fikk fylkesmannen beskjed fra daværende direktør for klima- og miljøavdelingen ved fylkesmannen i Trøndelag at de ikke kunne reagere etter vrl. § 11 fordi:

«Det har vært en typisk sovende paragraf, fordi den har vært der, men ingen har brukt den i særlig grad, hvert fall ikke i Trøndelag. Hvis vi skulle reagere i forhold til den (vrl, § 11), så måtte vi forvente at lovteksten var kjent blant folk, så de visste at de hadde brutt en lov.»

(Representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019)

Representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling forteller at de ikke fikk lov til å reagere overfor grunneiere som hadde fjernet kantvegetasjon, uten at det var søkt til fylkesmannen. Avgjørelsen begrunnes i at vrl. § 11 ble ansett som ukjent blant grunneiere, og at sanksjonsmuligheten etter vrl § 11 ikke var benyttet tidligere i Trøndelag.

Fordi det tidligere ikke har vært reagert på bakgrunn av vrl. § 11 og at kravet om at det måtte søkes til fylkesmannen for å gjøre tiltak i kantvegetasjon ble ansett som ukjent, forteller representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling, at de startet opp med en kampanje om formidling av viktigheten og effekten av å opprettholde kantvegetasjonen overfor grunneiere ved årsskiftet 2015-2016. Det ble derfor laget en informasjonsbrosjyre om kantvegetasjon og lovverket rundt, som ble gjort tilgjengelig i mars 2016 (Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, 2016). Brosjyren og informasjon om kantsoner ble publisert på Sør-Trøndelag Bondelags hjemmesider og hjemmesiden til fylkesmannen i Trøndelag, samt sendt ut til kommunene. I tillegg ble temaet om kantsoner tatt opp på miljøvernavdelingens konferanse til kommunene i mai 2016. Det ble også skrevet en artikkel på nettsidene til Norges bondelag, hvor fordeler med å opprettholde kantvegetasjon langs bekker, blir vektlagt overfor gårdbrukere (Sølberg, 2016).

Informasjonsbrosjyren ble laget i samarbeid med landbruksavdelingen for at innholdet i brosjyren skulle bli anerkjent i landbruket, og for å gjøre det allment kjent, at fjerning av kantvegetasjon er et tiltak som må søkes om til fylkesmannen. Representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling anser samarbeidet med landbruksavdelingen som viktig fordi:

«Det var vi som skrev og utformet veilederen og folderen, men landbruksavdelingen har lest igjennom og «ja, den her stemmer og er etter lovverket» så de har også vært

med i den prosessen. Det er nyttig og har ført til at den har blitt akseptert av bondelaget for eksempel, og av landbrukskontorene.»

(Representant fra Fylkesmannens klima- og miljøavdelingen i Trøndelag, 2019).

Representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling påpeker at det var nyttig å samarbeide med landbruksavdelingen i prosessen for godkjenning av lovverket, og at det førte til at brosjyren ble akseptert av bondelaget og landbrukskontorene (representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019).

9.2.2 Ansvarsfordeling mellom Fylkesmannen i Trøndelag og NVE

Representanten fra fylkesmannen viser til at de har ansvaret for søknader om tiltak i kantsonen *«(...) for det er fylkesmannen som har myndighet til å gi dispensasjon fra loven, så vi må ha en henvendelse hvis det skal gjøres noe som berører kantvegetasjonen»* (representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019).

Representanten fra NVE anser ansvarsfordelingen for oppfølging av brudd på vrl. § 11 som:

«Det er NVE som forvalter vannressursloven og § 11. Men det rare er jo at det er fylkesmannen som forvalter den, men fylkesmannen har ikke noe sanksjonsmyndighet. Så når fylkesmannen ser alvorlige brudd på § 11, så henvender de seg til NVE som vurderer om det skal gis sanksjoner.» (Representant fra NVE region Midt-Norge, 2019)

NVE anser selv at det er de som har det overordnede ansvaret for vannressursloven, men det er likevel ikke NVE som gjør den daglige oppfølgingen. Det kan tolkes på den måten at det er fylkesmannen som skal følge opp forvaltningen i elver og bekker og påse at det ikke gjøres ulovlige inngrep. NVE's ansvarsoppgave er derfor å sanksjonere på bakgrunn av henvendelse fra fylkesmannen, der det har blitt gjort brudd på vrl § 11.

Der det er gjort brudd på vrl. § 11, er det derfor NVE som er sanksjonsmyndighet. Hvis fylkesmannen får varsel om fjerning av kantvegetasjon og det ikke er søkt om tillatelse, sendes det brev til NVE som skal sanksjonere.

Representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling anser oppfølging av kantvegetasjonssakene, som «upløyd mark» for NVE i region Midt-Norge. I tillegg har ikke fylkesmannen internt avklart når et tiltak i kantvegetasjonen er omfattende nok til at de skal reagere og sende brev til NVE, fordi:

«Man kan ikke reagere nødvendigvis på alt mulig, man må på en måte finne ut hvor stort det må være for å forsvare det. Og vi er nok enda der at vi leter litt etter innslagspunktet. Så vi har levert noen saker til NVE, men de har ikke gått videre derifra. Og det kan nok være en kombinasjon av «hvordan skal vi reagere» og saksbehandlingskapasitet.»

(Representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019)

Representanten fra fylkesmannen begrunner dette i at NVE ikke gir bøter på under 50.000 kr, noe som er en betydelig sum for en privat person, og kan forstås på den måten at ulovlighetsoppfølging etter Vrl. § 11, ikke har blitt gjort i særlig grad i Trøndelag.

Representanten fra NVE forteller at de har hatt møte med Fylkesmannen i Sør- og Nord-Trøndelag, for å få klarhet i hvor grensen for søknadspliktig tiltak i kantvegetasjonen går. Representanten påpeker at «(...) vi er i alle fall enige om at plukkhogst er greit, men skal det tas utover sammenhengende områder, så skal det søkes til fylkesmannen.» Representanten fra NVE viser til at det er fylkesmannen som har ansvar for søknader og henvendelser de mottar om tiltak i kantvegetasjonen, og forklarer ansvarsfordelingen som:

«Så alle henvendelser som NVE får om kantvegetasjon henviser vi til fylkesmannen i første omgang. Vi skal egentlig bare inn i sakene som fylkesmannen henviser til oss og det har skjedd noe ulovlig.» (Representant fra NVE region Midt-Norge, 2019)

NVE vil derfor henwise alle søknader om tiltak i kantvegetasjonen videre til fylkesmannen fordi det er de som har dispensasjonsmyndighet, og NVE går selv kun inn i saker der fylkesmannen ser behov for ulovlighetsoppfølging.

9.2.3 Samarbeid mellom fylkesmannen, NVE og kommunen

Ifølge representanten fra fylkesmannen samarbeider flere i klima- og miljøavdelingen hos Fylkesmannen i Trøndelag med kommunen om kantvegetasjon. Det er særlig i plansaker hvor fylkesmannen kommer med innspill på verdier i vassdraget, som kommunen må ta hensyn til at det samarbeides, fordi:

«Klima- og miljø avdelingen til fylkesmannen består av naturmangfold og vann, plan og forurensning. Og de er kjempeviktige i arbeid i forhold til miljø. Planavdelingen kan legge det inn som hensynssone, og spiller inn til kommunen at her må dere ha en breiere sone, eller her må det defineres en kantsone/hensynssone. Så da går de kjapt igjennom hva planen går ut på, så kan vi gi litt innspill rundt verdier i vassdraget og ting de må ta hensyn til.»

(Representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019)

På den måten kan fylkesmannen spille inn til kommunene hvordan de bør ta vare på kantvegetasjonen i planarbeidet, og er en av måtene fylkesmannen og kommunene samarbeider på. I tillegg får fylkesmannens klima- og miljøavdeling inn søknader om ulike tiltak fra kommuner eller utbyggere, som skal vurderes. Det påpekes at det gis tillatelse hvis fylkesmannen får inn søknad, men det settes gjerne vilkår som gir punkter til videre oppfølging, som forenkler arbeidet ifølge representanten fra fylkesmannen. Vilkår er blant annet krav om reetablering av kantvegetasjon, hvis den må fjernes under arbeidet (representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019).

Representantene for Verdalsvassdraget anser fylkesmannen som den de har samarbeidet mest med i forvaltningen av Verdalsvassdraget, fordi:

«Tradisjonelt så er det fylkesmannen. Jeg vil si at samarbeidet tradisjonelt har fungert, vi får råd og hjelp, og oppfølging om vi ber om det.»

(Representanter fra Verdalsvassdraget, 2019)

Når det skal gjøres utbedrende tiltak, som et sikringstiltak, anser representanten fra NVE at det er kommunen det samarbeides mest med. Det foregår gjennom jevnlig byggemøter med kommunen og eventuelt grunneier, som representanten fra NVE mener fungerer bra.

Representanten fra NVE forteller at i saker hvor kommunen er tiltakshaver, er kommunen sterkt med i hele prosessen, for eksempel når det skal fordeles kostnader for tiltaket. NVE har rolle som entreprenør og har egen anleggsenhet som utfører arbeidet i bekken. Når NVE har utført arbeidet, er det kommunen som overtar ansvaret for drift og vedlikehold etter som de er tiltakshaver (representant fra NVE region Midt-Norge, 2019).

9.2.4 Samarbeid og kontakt mellom grunneiere og offentlig forvaltning

Begge grunneier-representantene var klar over bekkens funksjon som sjøørretbekk, viktigheten av og plikt til å opprettholde kantvegetasjon mellom bekkeløpet og dyrket mark. I forbindelse med flomsikring i en av bekkene som påvirker flere grunneiere, har det blitt innleid et privat konsulentfirma for gjennomføring av tiltaket, og kontakt med sentrale myndigheter rundt arbeidet.

Ved spørsmål om kjennskap til lovverket som omfatter kantvegetasjon, viser en av grunneier representantene til at det har blitt tilsendt fra kommunen, og mener at det fungerer greit fordi *«(...) de forholder seg til et regelverk og sender en beskjed om hvordan de vil ha det, så forsøker vi å rette oss etter det.»* (grunneier-representant, 2019). En annen av grunneier representantene ser det som sitt ansvar å sette seg inn i lover og regler som omhandler kantvegetasjonen fordi det er grunneier sin eiendom, og det kan ha store konsekvenser for grunneier med trekk i tilskuddsordninger, eller eventuelle bøter. Men det påpekes at det ville vært positivt med mer informasjon rundt regelverket før eventuelle reaksjoner fordi *«(...) det er ikke noe som gagnar til videre samarbeid, det beste er dialog og informasjon.»* (grunneier-representant, 2019) Det grunneier har fått tilsendt av informasjon om ivaretagelse av kantvegetasjon er i forbindelse med søknad om produksjonstilskudd og krav om miljøplan. Det påpekes at det ikke er kommunen som har sendt ut, men er føringer gitt på landsplan (grunneier-representant, 2019).

Det kan tolkes som grunneiere får tilsendt informasjon om regelverket som gjelder kantvegetasjon, men at det er ønskelig med tettere dialog med kommunen med tanke på hvordan grunneiere skal ivareta kantvegetasjonen langs sjøørretbekkene.

Ved spørsmål om hvem grunneierne har hatt kontakt med når det gjelder bekkene, er det NVE og Statens vegvesen som trekkes frem. Videre oppleves kommunen som noe fraværende blant mine grunneier-representanter. En av grunneierne mener det samme gjelder fylkesmannen, og det oppleves som lite involvering og dialog med grunneier, når fylkesmannen er ute på befaring i bekkene. Det gjør videre samarbeid for grunneier problematisk, til tross for at det er ønskelig (grunneier-representant, 2019).

NVE forteller at når det skal gjennomføres tiltak som for eksempel sikringstiltak og kantvegetasjonen må fjernes, samarbeider NVE med grunneier som vil ha trær som fjernes til ved. Utover tiltaksplaner, gis det ikke ytterligere informasjon rundt kantvegetasjon, annet enn at NVE påpeker viktigheten av opprettholdelse. Representanten fra NVE begrunner dette med at «(...) *Vannressursloven er snart 20 år gammel, så da mener jeg at grunneier bør ha kjennskap til § 11*» (representant fra NVE region Midt-Norge, 2019).

Representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling viser til at informasjon om grunneiers ansvar for å opprettholde kantvegetasjon har blitt gitt i form av brosjyren utarbeidet av fylkesmannen. Denne er tilsendt når det tildeles produksjonstilskudd (representant fra fylkesmannen i Trøndelag klima- og miljøavdeling, 2019).

Representanten sier at videre dialog og informasjon til grunneiere blir gjort gjennom fellesforvaltningen og fiskeforvaltningen. Spesielt i de større elvene som Gaula og Orkla er det et samarbeid som går ut på informasjonsspredning og holdninger som representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling anser som nyttig (representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, 2019).

9.2.5 Ansvarsfordeling og samarbeid innad i kommunen

En av hovedutfordringene med forvaltning av kantvegetasjon som representantene fra Verdals kommune trekker frem, er samordning mellom ulike etater og ansvarsområder internt. Fordi kantvegetasjon er et felt som faller mellom landbruksavdelingen, miljøavdelingen og teknisketat, begrunnes utfordringen i at det er manglende oversikt over hvem som har myndighet og hvilke beslutninger som tas. Representantene fra Verdals kommune viser til et eksempel hvor det ble hogget kantvegetasjon langs Kvisla (figur 1), som er en bekk som renner gjennom sentrum i Verdals kommune, etter planer om å lage parkanlegg langs bekken.

«Kvisla er litt spesiell siden kommunen har gjort tiltak som ikke er helt i henhold til det beste for sjørret for å si det litt vagt. Så der har vi et klassisk eksempel på manglende samordning fordi det (fjerning av kantvegetasjonen) var plutselig gjort uten at vi visste det skulle gjøres.» (Representanter fra Verdal kommune, 2019)

Representantene begrunner mangelen på samordning i eksempelet med Kvisla, med at det har vært uvisshet rundt hvor ansvaret har ligget og hvem som skal gjøre hva.

«Vi kan trekke frem eksempelet med Kvisla: det er ikke landbruk og det er flere grunneiere oppover bekken, men det var kommunen som utførte fjerning. Det er et eksempel på hvem har egentlig ansvaret og hvor ligger myndigheten, og det kan ta tid å finne ut av.» (Representanter fra Verdal kommune, 2019)

Det kan tolkes som at de bekkene som ikke er tilknyttet landbruk, der har kommunen liten oversikt over hvem som er myndighet og hvilket lovverk som gjelder, og som ikke gir et klart svar på hvem som har ansvaret for kantvegetasjonen langs bekken.

Representantene fra kommunen viser til at forvaltningen av sjørretbekkene nå har vært oppe til politisk diskusjon, etter at Arild K. Pedersen (AP) fremmet en interpellasjon i kommunestyre 29. oktober 2018 om sjørretens levekår i Verdalsvassdraget (Pedersen, 2018). Kommunen har i ettertid lagt frem historikk og resultater fra tidligere masterarbeid i regi av NMBU som har blitt gjort i sjørretbekkene. Dette for å legge opp til diskusjon i den politiske komiteen, og for å kunne komme med tanker og retninger på hvordan kommunen skal jobbe med tematikken. Representantene fra kommunen sier at *«(...) Nå har vi tro på at det her formaliserer arbeidet mer og at vi i de minste vet hvor vi skal hen»* (representanter fra Verdal kommune, 2019).

Håndteringen av kantvegetasjon blir ikke behandlet som et eget tema hos kommunen, men er heller et tema i forbindelse med andre sammenhenger. For eksempel hvis det skal gjøres tiltak i Verdalsvassdraget må det tas hensyn til å gjenopprette kantvegetasjonen.

Representantene fra Verdal kommune trekker frem et prosjekt hvor det skal tilrettelegges for friluftsliv i forbindelse med Verdalselva og påpeker viktigheten av å få inn krav om at

kantvegetasjon ikke kan fjernes for å lage stier og «(...) er den type vinklinger som man må ta hensyn til og som blir et tema.» (Representanter fra Verdal kommune, 2019).

9.2.6 Sikringstiltak i Brokskitbekken

I Verdal utføres det i dag sikringstiltak av Brokskitbekken ved Stiklestad som er en av sidebekkene til Verdalsvassdraget vist på kartet i figur 1.

Tiltaket er et eksempel på hvordan nødvendige sikringstiltak mot ras også kan gjennomføres som et restaureringstiltak for fisk med tilretteleggelse av et naturlig bekkeløp.

Hensikten med tiltaket er å hindre erosjon og utglidninger der bekken graver i sidene, og som kan føre til kvikkleireskred i området. I tillegg skal det tilrettelegges for vandring og gyting i bekken der den er stengt i dag (NVE, 2018).

Tiltaket er et vanlig sikringstiltak mot kvikkleireskred NVE jobber med i region Midt-Norge. Bekkene går i ravedaler som gir høy luftfuktighet, med gode vekstforhold for løvskog. Representanten fra NVE, som har ansvar for miljøhensyn, understreker derfor viktigheten av å følge tett opp der det gjøres denne typen sikringstiltak i forbindelse med ravedaler, for å påse at området ikke blir forurenset, og at tidspunkt for gjennomføring ikke forstyrrer gyting, og at eventuelt fjerning av kantvegetasjon ikke gjøres i hekkesesongen mellom april og august (representant fra NVE region Midt-Norge, 2019).

I forbindelse med sikringstiltaket i Brokskitbekken skal det legges til rette for fiskeoppgang, ved fjerning av en vandringsbarriere, og skape gyte- og oppvekstområder for fisk med variasjon i nytt bekkeløp oppover, og representanten fra NVE viser til at:

«Det er slutt på den tiden der vi la rette kanaler. Nå skal det være mye bredde, dybde og vannhastighet med stille loner med tanke på bunndyr. Også må vi få plass kantvegetasjonen så fort som mulig fordi den må vi fjerne først.»

(Representant fra NVE region Midt-Norge, 2019)

Det kan derfor forstås på den måten at NVE legger vekt på økologiske forhold og funksjoner i bekker, når de må utføre sikringstiltak i denne formen for bekkeløp. Sikringstiltaket gjennomføres ved at kantvegetasjonen fjernes om vinteren, og stedege vekstmasser langs

kanten av bekken legges til side og erstattes med stein. I slutfasen legges vekstmassene tilbake. I tillegg tas det vare på stubber av løvtrær som vil sette nye skudd når de plantes ut igjen. Også større trær opp mot to meter blir plantet ut, for å gi variasjon og sjiktninger i vegetasjonen langs bekkekanten.

Til tross for arbeidet som blir gjort med restaurering etter sikringstiltaket, vil miljøforholdene med utglidning av jord og trær og fuktighetsforholdene som følger av at det er en ravinedal, endres og vil over tid gå over til granskog. I tillegg vil vegetasjonen som kommer opp bli tett, og det vil være behov for tynning for å øke veksten (representant fra NVE region Midt-Norge, 2019).

9.3 Samspill mellom offentlige myndigheter og lokalt engasjement for bevaring og restaurering av kantvegetasjon

I dette kapittelet går jeg nærmere inn på hvordan samspillet er mellom det lokale engasjementet, og offentlig forvaltning av Verdalsvassdraget. Interessen i, og forvaltningen av Verdalselva, er sammensatt av offentlig myndighetsutøvelse, Verdalselva fellesforvaltning/elveeierlag og Verdal jeger- & fiskeforening (VJFF).

9.3.1 Lokalt engasjement i sjøørretbekkene

Representantene fra Verdalselva fellesforvaltning og VJFF, er enige om at det har blitt gjort mange utredninger og planer, men lite iverksetting av tiltak for å bedre tilstanden i sjøørretbekkene. Representantene opplever at det har vært mange møter og prat rundt arbeidet med forvaltningen av Verdalselva og sidebekkene, men at det er få saker som har blitt avsluttet.

«Vi er utålmodige i Jeger og fisk etter å komme i gang med faktiske fysiske tiltak, og mener at nå er det forsket nok. Vi vet hva som må til, så nå må vi få gjort noe.»

(Representant fra VJFF, 2019)

Representanten fra Verdalselva fellesforvaltning forteller at arbeidet for sjøørreten i bekkene i Trondheimsfjorden, som Verdal, Stjørdal og Orkla har blitt drevet aktivt. På dugnader har det blitt gjort enkle tiltak med gytegrus og bygging av terskler. Representanten fra Verdalselva fellesforvaltning sier de samarbeider med VJFF for å gjennomføre tiltak med midler de disponerer, men påpeker at det er frivillig arbeid i tillegg til 100 % jobb, som gjør det tungt i lengden fordi *«(...) Vi er et lite Elveeierlag med begrensede midler.»* (representant fra Verdalselva fellesforvaltning/elveeierlag, 2019). Representanten fra VJFF påpeker at det foreningen i dag har nok med det frivillige arbeidet de gjør i Verdalselva, og ønsker selv at det kan opprettes et eget sjøørret- og bekkeutvalg (representant fra VJFF, 2019).

9.3.2 Samarbeid mellom VJFF, Verdalselva fellesforvaltning og grunneiere

Representanten fra VJFF forteller at samarbeidet med grunneiere har fungert ad-hoc, og de grunneierne det har blitt samarbeidet med, har stilt seg positive til å forbedre forholdet i bekkene. Representanten opplever at grunneiere som er gårdbrukere, begynner å ta ansvar for å minske avrenning, forurensning og søppel i bekkene, som vil være positivt for deres eiendom og eventuelt fiskevald. Det gjelder spesielt i de nedre delene av Verdalselva der det er mye jordbruk (representant fra VJFF). Det er likevel lite grunneierdeltagelse, om det aktivt skal gjøres tiltak i bekkene, noe som begrunnes i manglende fiskeinteresse hos grunneiere, fordi:

«Det er vanskelig og tungt å få med ut vanlige grunneier som ikke har sett noen nytte av elva. Ikke misforstå meg, men det er ikke sikkert de bruker elva sånn som vi gjør.»
(Representant fra Verdalselva fellesforvaltning/elveeierlag, 2019).

Representanten fra Verdalselva fellesforvaltning anser samarbeid mellom grunneiere representert i Elveeierlaget, kommunen og fylkesmannen som bra. Representanten påpeker at *«(...) hovedproblemet er penger og hvor vi skal skaffe de.»* Det fokuseres derfor på å kunne få til et samarbeid med riktige aktører som NVE når det skal gjøres tiltak som i Brokskitbekken hvor kostnaden er på 9 millioner *«... Hvis du får med staten på det, og husker å få med fisk og bekken også, så er det vinn-vinn.»* (representant fra Verdalselva fellesforvaltning/elveeierlag, 2019).

9.3.3 Arbeidsfordeling mellom lokale aktører og Verdal kommune

Representantene fra Verdal kommune viser til at de ikke bidrar med midler til gjennomføring av tiltak, men har tradisjonelt vært en støttespiller når det gjelder å sende inn søknader. I tillegg har kommunen ansvar for et sjøørretfond med midler, som kan fordeles til ulike tiltak i bekkene. Det er også ønskelig å etablere en gruppe som kan arbeide med tematikken på sikt. Representantene ønsker en arbeidsfordeling hvor kommunen har en overordnet rolle i arbeidet i bekkene, fordi:

«Vi har diskutert at kommunen ikke ønsker å ha en aktiv rolle hvor vi er med å spytegrus, ei heller å gi pålegg til grunneiere, men heller forsøke å oppmuntre frivillige til å gjøre den jobben.» (Representanter fra Verdal kommune, 2019)

På den måten vil kommunen heller ha en koordineringsrolle for arbeidet i bekkene, å bidra med sekretærmessig oppgaver. Representantene fra Verdal kommune viser til at kommunen da kan ta ansvar for å bruke ressurser på større utfordringer knyttet til for eksempel spredt avløp, der det fortsatt er et problem. Representantene fra Verdal kommune viser til at de vil ha en begrenset rolle i samarbeidet for å forbedre sjøørretbekkene, men ser på samarbeidet som utfordrende, fordi:

«Det er mange som vil mye, men så står ikke ambisjonsnivået helt i stil med gjennomføringsevne. Å holde tilbake forventningene sine til hva som skal skje innen et gitt tidspunkt, det tror jeg kanskje kan være en utfordring. Det oppleves sånn noen ganger.» (Representanter fra Verdal kommune, 2019).

Representantene påpeker at det ikke har vært så enkelt å prioritere arbeidet med sjøørretbekkene, å bruke nok ressurser på det.

Ifølge representanten fra VJFF har Verdal kommune historisk sett engasjert seg lite i det frivillige arbeidet i Verdalselva, men opplever nå at forvaltningen tar mer tak i problematikken. Det påpekes at VJFF og Verdalselva fellesforvaltning har et håp om at kommunen tar et forvaltningsansvar fordi *«(...) det er ikke enkelt for oss i VJFF å vite hvem som er grunneier oppover en bekk eller organisere penger»* (representant fra VJFF, 2019).

9.3.4 Samspill mellom offentlig og lokal forvaltning i Verdalselva

Representanten fra VJFF forteller at foreningen er representert i fagrådet for forvaltning av Verdalselva som kommunen styrer, og deltar på møtet en gang i året. Utover det har foreningen ingen formell rolle i lakseforvaltningen:

«Vi får være med på det møtet som stort sett er en gang i året, ellers så er vi utestengt fra all påvirkning på elva etter at fellesforvaltningen i Verdalsvassdraget ble dannet.»

(Representant fra VJFF, 2019)

Representanten fra VJFF ser derfor at foreningen ikke er inkludert i forvaltningen av Verdalselva, utover møtet i fagrådet for Verdalselva.

Mye av motivasjonen bak arbeidet som blir gjort i bekkene, sier representanten fra VJFF, er knyttet til muligheten de har til å fiske og selge rimelige fiskekort til allmenheten.

Representanten påpeker at foreningen har fått færre fiskeretter etter hvert som private næringsinteresser har tatt over og leier ut med eksklusive rettigheter, noe som gir mindre motivasjon til dugnadsarbeidet.

«Jeg har inntrykk av at vi er lette å spørre og få på banen når det skal gjøres noe, men det er ikke interesse for å la oss bli hørt i forslag til forvaltningstiltak.»

(Representant fra VJFF, 2019)

Fordi det arbeidet som VJFF gjør med restaurering og tiltak i elva er basert på engasjement fra lokalbefolkningen, som ikke er elveiere, er representanten redd for at det blir vanskelig når de ikke lenger har noe de skulle sagt i forvaltningen av Verdalsvassdraget.

«Vi har ingen bestemmelsesrett og eier ingenting, og det er vi fullstendig klar over.

Men vi er en stor interesseskare.» (Representant fra VJFF, 2019)

Til tross for at foreningen ikke har eierrett i Verdalselva, så er de en stor aktør ved at de leier fiskerett fra flere grunneiere, blant annet kommunen.

Videre rettes det bekymring mot virkningene av at lokal befolkningen og VJFF blir utestengt fra fiske i Verdalselva, enda de står for mye av jobben med tiltak i bekkene, som for eksempel utlegging av gytegrus og skjøtsel av kantvegetasjon ved fiskeplasser. Representanten fra VJFF ser med bekymring på at grunneier kan bli stående alene i arbeidet med å opprettholde og restaurere sjøørretbekker, hvis VJFF blir utestengt fra Verdalselva «... og hvis ikke grunneier bryr seg, hvem skal bry seg da?» (representant fra VJFF, 2019).

10. DISKUSJON

I dette kapittelet skal empirien fra intervjuer og dokumentanalyser drøftes opp mot regelverket for kantvegetasjon som er gjennomgått i kapittel 4. Videre skal graden av samstyring og samforvaltning mellom aktuelle aktører, drøftes ut ifra de teoretiske perspektivene gjennomgått i kapittel 6. Utgangspunktet for analysen følger underproblemstillingene og temaer, som blir drøftet hver for seg. Til slutt vil jeg besvare hovedproblemstillingen i kapittel 10.4 ved å knytte sammen drøftelser fra underproblemstillingene. Til slutt vil jeg gi noen oppsummerende refleksjoner og forslag til videre forskning.

10.1 Aktører med ansvar for kantvegetasjon i Verdalsvassdraget

Underproblemstilling 1 tar opp hvilke aktører som har ansvar for kantvegetasjonen i henhold til lovverket, og hvem som har myndighetsutøvelse for de ulike delene av vrl. § 11. For å svare på problemstillingen har det vært sentralt å undersøke hvordan lovverket har blitt tolket av fylkesmannen og NVE, og hvordan kommunen har behandlet Verdalsvassdraget og ivaretatt kantvegetasjon i kommuneplanens arealdel, og andre relevante planer.

I veilederen fra NVE om «kantvegetasjon langs vassdrag» viser Staubo et al. (2019) til at kantvegetasjonen blir forvaltet gjennom et omfattende regelverk tilpasset ulike etater og sektorer. De mest sentrale lovene er vannressursloven, plan- og bygningsloven og landbrukslovgivning (Staubo et al., 2019). Etter gjennomgangen av lovverket, er jeg av samme

oppfatning. Det er i mine undersøkelser blitt tydelig at lovverket som omhandler kantvegetasjon er fragmentert, og har ført til usikkerhet rundt hvordan kravene til kantvegetasjon skal tolkes og anvendes. Spesielt vurderingene av hvor bredt belte av vegetasjon skal være for å oppfylle kravet i landbruksforskriftene og vrl. § 11, kan gi rom for ulike tolkninger. Årsaken til dette kan være at lovverket er tilpasset ulike sektorer som landbruk og miljø, som vil gi opphav til ulik vektlegging av hvilken funksjon kantvegetasjonen skal ha. Landbruksforskriftene setter krav til at kantvegetasjonen skal være bred nok til å motvirke avrenning, og har ikke fokus på den økologiske funksjonen. Vrl. § 11 vektlegger den økologiske funksjonen kantvegetasjonen har, i tilknytning til vassdraget og biologisk mangfold, og bredden skal på den måten tilpasses etter behov på stedet.

I veilederen fra NVE er Staubo et. al. (2019) av samme oppfatning rundt tolkning av bredde og funksjonskrav. Det vises til at reglene i landbruksforskriftene kan medføre krav til både bredere og smalere kantsone enn det funksjonskravet i vrl. § 11 setter. Det forstås på den måten at grunneier er pliktig til å oppfylle kravet både i landbruksforskriftene og vrl. § 11, og det samme gjelder kommunen i sine vurderinger om vedtak og tilskudd i kantvegetasjonen (Staubo et al., 2019).

Informantene fra NVE og fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, anser det som en utfordring, at lovverket setter ulike krav til funksjon og bredden på kantvegetasjonen. Informantene er enige om at lovverket må sees i sammenheng, og at det ligger et overordnet krav etter vrl. § 11 til at kantvegetasjonen skal opprettholde de økologiske funksjonene.

Blankenberg et. al (2017) legger i sin gjennomgang av lovverket for kantvegetasjon, vekt på at det har vært misforståelser når det gjelder forskrifter tilpasset landbruket. De peker på at årsaken er bruken av ulike begreper i de ulike forskriftene, når det er snakk om kantvegetasjon langs vassdrag, som for eksempel «buffersone» eller «vegetasjonssone mot vassdrag». I tillegg trekker de frem at det stilles ulike krav til bredde på beltet med kantvegetasjon i landbruksforskriftene (Blankenberg et al., 2017).

At lovverket tilpasset landbruket ikke er tilstrekkelig for å ivareta kantvegetasjonens økologiske funksjon, begrunnes i forarbeidene til vannressursloven fra 2001 (Ot.prp.nr.39, 1999). Med grunnlag i kantsonenes mange funksjoner, mente vassdragslovutvalget det var nødvendig «(...) å gi disse et spesielt vern i den nye vannressursloven» (Ot.prp.nr.39, 1999). Det ble begrunnet med at gjeldende rett ikke var tilstrekkelig til å hindre at kantvegetasjonen

ble fjernet, og det ble sett behov for å utvide retningslinjene for fastsettelse av bredden til at kantvegetasjonen «(...) skal motvirke avrenning og gi levested (skjul, oppholdssted mv.) for arter av planter og dyr som har naturlig tilhold ved eller i vassdraget» (Ot.prp.nr.39, 1999). Ved høringsuttalelsen til lovforslaget i vrl. § 11, mente Landbruksdepartementet det ikke var behov for en egen paragraf med sikte på et overordnet vern av kantvegetasjonen fordi landbrukslovgivningen var tilstrekkelig til å ta vare på hensynene begrunnet i vrl. § 11. Likevel viser mine undersøkelser at vrl. § 11 vil ivareta kantvegetasjonen i sin helhet med krav om opprettholdelse av kantvegetasjonens økologiske funksjon. Sånn NVE tolker lovverket, skal derfor kantvegetasjonen inneholde busker og trær, for å oppfylle kravet i vrl. § 11. Det kan illustreres av representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling, som mener det er nødvendig å ta hensyn utover kravene i landbruksforskriftene, og at det i fastsettelse av bredden på kantvegetasjonen blant annet må gjøres en vurdering ut ifra tilstanden til vassdraget. Etter min forståelse, kan det være behov for en klargjøring av hva som setter rammen for ivaretagelse av kantvegetasjon langs vassdrag, og hvilke krav som egentlig gjelder etter lovverket.

Staubo et al. (2019) viser til at med vrl. § 11 har vassdragsmyndigheten fått en direkte hjemmel til å ivareta bevaring av kantvegetasjon, i samsvar med naturmangfoldlovens krav til at miljøverdier langs vassdrag skal opprettholdes. Etter mine funn er likevel fylkesmannen og NVE som vassdragsmyndigheter, avventende med hvordan de skal gå frem i saker hvor det har blitt gjort ulovlige inngrep i kantvegetasjonen langs vassdrag. Representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling begrunner dette i at sanksjonsmyndigheten i vrl. § 11 ikke var brukt i særlig grad frem til 2015-2016. Og at det i tillegg var gjort lite arbeid for å gjøre det kjent overfor grunneier, at vrl. § 11 setter et direkte kravet om opprettholdelse av kantvegetasjon. Derfor måtte fylkesmannens klima- og miljøavdeling starte en informasjonskampanje på feltet, før de fikk lov til å reagere av daværende direktør for Fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag. At det ikke blir reagert på ulovlige inngrep i kantvegetasjonen, er videre begrunnet i et behov for at fylkesmannens klima- og miljøavdeling, internt må ta et standpunkt til når et ulovlig inngrep i kantvegetasjonen er av den størrelsen at saken skal overføres til NVE. Årsaken til at det har blitt gjort lite oppfølging av kantvegetasjonssakene i Trøndelag er blant annet begrunnet i størrelsen på bøtene fra NVE, som vil ramme privat personer hardt. Likevel vil bit-for-bit inngrep i kantvegetasjonen og

andre mindre tiltak i sum, utgjøre dårligere habitatforhold for fisk og annet liv i vassdraget. Dette understrekes av Borgarting Lagmannsrett i dommen mot Tombs landbruksskole. Lagmannsretten begrunner avgjørelsen med betydningen av å respektere vernet mot mindre inngrep i kantvegetasjonen, fordi dette samlet utgjør en vesentlig trussel mot artsmangfoldet og naturmiljøet i vassdraget (Borgarting lagmannsrett, 2017).

På den måten bygger lagmannsrettens uttalelse opp under behovet for en strengere praksis når det gjelder ulovlig inngrep i kantvegetasjonen, for å motvirke bit-for-bit forringelser av vassdragene, men også etter mitt syn behov for bedre informasjon om hvor grensen for å gjøre for store inngrep i kantvegetasjonen går.

Den manglende praksisen for sanksjonering ved ulovlig hogst av kantvegetasjon, kan illustreres med eksempelet i Verdal, hvor det ble hogget 200 meter kantvegetasjon langs bekken Kvisla i Verdal sentrum (figur 1). Tiltaket ble utført av kommunens tekniske etat, hvor informantene fra Verdalkommune viser til at årsaken var manglende samordning mellom kommunens etater. Saken ble behandlet hos Klima- og miljøavdelingen hos Fylkesmannen i Trøndelag, som har konkludert med at fjerning av kantvegetasjonen langs Kvisla er i strid med vrl. § 11. Dette på grunn av manglende søknad om dispensasjon, eller annen mulighet for fylkesmannen til å uttale seg før tiltaket ble gjennomført. Fylkesmannen selv anmoder Verdal kommune om å reetablere stedegen vegetasjon langs bekken. Det benyttes derfor ikke strengere midler i saken, enn krav om gjenoppretting (Fylkesmannen i Trøndelag, 2019). Det fremgår ikke av saksopplysningene om fylkesmannen har sendt saken over til NVE for sanksjonering.

Etter mitt syn, illustrerer eksempelet med hogst langs Kvisla, behovet for strengere oppfølging av kantvegetasjonssaker. Når kantvegetasjonen fjernes, vil det ta flere tiår før den kommer tilbake, og igjen kan utgjøre viktige funksjoner i vassdragets økosystem. En strengere praksis vil kunne virke preventivt, og styrke kravet om opprettholdelse av kantvegetasjonen langs vassdrag.

Ifølge Staubo et. al (2019) skal kommunen ivareta kantvegetasjon gjennom sin planlegging etter plan- og bygningsloven. Det støttes av representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling, fordi et planforslag vil gi fylkesmannen mulighet til å komme med innspill til kommunene, på hvordan de bør ta vare på kantvegetasjonen i planarbeidet.

Etter gjennomgang av kommuneplanens areal del, kommunedelplan for Verdal by og reguleringsplan for Stiklestad allé 2-8, viser mine funn at Verdal kommune har ivaretatt kantvegetasjon til en viss grad. I kommuneplanens arealdel, er kantvegetasjonen omtalt generelt under forvaltningen av Verdalselva. Sidebekkene til Verdalselva er ikke lagt under de samme bestemmelsene i planen (Levanger kommune og Verdal kommune, 2011). At dette ikke har blitt gjort, begrunner representantene fra Verdal kommune med at det ikke er ønskelig å begrense bruken for berørte grunneiere, ved å legge inn en hensynssone langs sidebekkene. Likevel har Verdal kommune valgt å legge inn mer konkrete krav til kantvegetasjon langs sidebekken Kvisla, i kommunedelplanen for Verdal by (Verdal kommune, 2017b).

I reguleringsplanen for Stiklestad allé 2-8, har det blitt lagt inn reguleringsbestemmelser som setter krav til at det skal reetableres naturlig kantvegetasjon der den må fjernes, jf. vrl. § 11. I tillegg er bredden for kantsonen satt til 2 meter (Verdal kommune, 2019). Etter mitt syn, vitner dette om at Verdal kommune har tatt et bevisst valg for håndtering av kantvegetasjon i planen, gjennom bevaring og restaurering, og ønsker en reetablering av Kvislabekken med tanke på funksjon som sjørrretbekk. For å oppnå en mer samstemt planlegging for sjørrretbekkene i Verdal kommune, kan derfor behandlingen av Kvislabekken i reguleringsplanen for Stiklestad allé 2-8, være en fremgangsmåte også i kommuneplanens arealdel for å ivareta kantvegetasjonen.

Representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling viser til at kommunene bør fastsette et breddemål på kantvegetasjonen i kommuneplanens arealdel, fordi det er det overordnede styringsdokumentet. En konkret håndtering av kantvegetasjonen her vil derfor gjøre jobben enklere for vurderinger i senere planer og utføring av tiltak. Dette vil gjøre jobben med å ivareta kantvegetasjonen, enklere for kommunen (representant fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling, 2019).

Etter mine funn kan det argumenteres for at kommunens ansvarsrolle etter vrl. § 11 er begrenset, og at kommunens ansvar for forvaltning av kantvegetasjonen bør styrkes. Vrl. § 11 i seg selv setter ikke krav til at kommunen skal ivareta kantvegetasjon i kommuneplanens arealdel eller andre planer, med mindre det kreves fastsettelse av breddemål av grunneier eller berørte fagmyndigheter etter § 11, andre ledd. Ifølge representantene fra Verdal

kommune har ikke kommunen blitt kontaktet med tanke på krav om fastsettelse av breddemål for kantvegetasjonen (representanter fra Verdal kommune, 2019).

I forarbeidene til vrl. § 11, vises det til at «(...) så lenge verken grunneier eller berørte fagmyndigheter ønsker fastsettelse av bredden, bør kommunen stå fritt til å bestemme om det er behov for å fastsette en slik grense» (Ot.prp.nr.39, 1999). Det setter et direkte krav til opprettholdelse av kantvegetasjon overfor den enkelte grunneier, som begrunnes i at kravet om opprettholdelse ikke blir avhengig av de enkelte kommuners ressurser og faktiske handlinger (ibid.). Etter min tolkning av vrl. § 11, legger lovteksten på den måten mye av ansvaret for bevaring av kantvegetasjonen over på den enkelte grunneier. Ved å legge inn krav til ivaretagelse av kantvegetasjon med breddemål i kommuneplanens arealdel, vil det være en arena hvor flere berørte parter kan uttale seg. Og kommuneplanens arealdel kan bli en helhetlig strategi for hvordan kantvegetasjon skal bevares ved bruk av virkemidlene i pbl. Hvis Verdal kommune skal få hensynet til kantvegetasjonen tydeligere med i sine planer, bør kommunen i tillegg ha mer ansvar for oppfølging av planen i den daglige forvaltningen.

Fordi Verdalsvassdraget er et vernet vassdrag, er det rikspolitiske retningslinjer som skal legges til grunn ved saksbehandling for aktuelle tiltak og planlegging (Levanger kommune og Verdal kommune, 2011). I mine funn kommer det frem at Verdal kommunen anser fylkesmannen i Trøndelag og NVE som myndighet for tiltak i Verdalsvassdraget, og at det er de som skal behandle saker om tiltak i Verdalsvassdraget. Det er likevel kommunen som har ansvaret for å legge retningslinjene for vernede vassdrag til grunn for sin planlegging etter pbl. (Forskrift om retningslinjer for vernede vassdrag, 1994). Kommuneplanens arealdel viser til at rikspolitiske retningslinjer skal legges til grunn ved planlegging i Verdalsvassdraget, og at det bør gjøres en differensiering av vassdragsbeltet etter verneverdier og arealtilstand (Levanger kommune og Verdal kommune, 2011). Etter gjennomgangen av kommuneplanens arealdel for Verdal kommune, vises det til at rikspolitiske retningslinjer skal ligge til grunn når det vurderes tiltak. Det kommer ikke frem i hvilken grad planen har delt inn vassdragsbeltet etter arealklasser.

Etter mine undersøkelser bør kommunen ha en større rolle etter vrl. § 11, og andre saker som angår kantvegetasjonen langs vassdrag. Sånn ordningen er i dag, er det andre aktører som påser at kantvegetasjonen blir ivaretatt i planarbeidet til kommunen. Det kan illustreres med

hvordan representanten fra fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag vil jobbe for at kommunene skal ta et standpunkt til bredden på kantvegetasjonen i sine planer, fordi det er få kommuner som har gjort dette. At kommunens rolle bør styrkes i forvaltningen av kantvegetasjon, kan begrunnes med at kommunen er nærmere lokale problemstillinger, samt sitter med lokal kunnskap og tilhørighet.

I spørsmålet om hvordan Verdal kommune har lagt de rikspolitiske retningene til grunn for sin planlegging, vil det være hensiktsmessig å intervju de som er planansvarlige i kommunen. På grunn av oppgavens begrensning og tidsramme, har jeg ikke hatt anledning til dette.

10.2 Ansvarsfordeling og samstyring mellom aktører i Verdalsvassdraget

I underproblemstilling 2 går jeg nærmere inn på ansvarsfordelingen mellom aktørene som har ansvar for kantvegetasjonen langs vassdrag. Her vil jeg se på hvordan samarbeidet har foregått i forvaltningen av kantvegetasjon og sidebekkene. Graden av samarbeid vil belyses ut ifra teoretiske perspektiver om samstyring

NVE (2019) utarbeidet veilederen om «kantvegetasjon langs vassdrag» for å klargjøre myndighetsutøvelsen etter regelverket som setter rammer for tiltak i kantvegetasjonen. Det ble gjort for å synliggjøre ansvarsfordelingen mellom kommunene, fylkesmannen og NVE etter vrl. § 11, og annet relevant lovverk. Behovet for en veileder på området, ble begrunnet i at kantvegetasjonen blir forvaltet gjennom et omfattende regelverk tilpasset ulike etater og sektorer (Staubo et al., 2019).

Når det gjelder myndighetsutøvelse for de ulike delene av vrl. § 11 forklarer Staubo et. al (2019) i veilederen at det er NVE som er vassdragsmyndighet, og skal reagere der det er gjort brudd på vrl. § 11 første ledd om opprettholdelse av kantvegetasjon. Fylkesmannen har fått delegert myndighet til å gi dispensasjon fra vrl. § 11 om opprettholdelse av kantvegetasjonen langs vassdrag. Ansvarsfordelingen er derfor knyttet til ulovlighetsoppfølging etter vrl. § 11. Hvis fylkesmannen blir gjort oppmerksom på at det har blitt gjort ulovlige inngrep i kantvegetasjonen, skal fylkesmannen samle nødvendig informasjon om hva som er gjort og omfanget av inngrepet, før NVE skal vurdere reaksjonsbruk etter vrl.

Mine funn er i tråd med hvordan veilederen fra NVE anser myndighetsutøvelsen og ansvarsfordelingen mellom fylkesmannen og NVE. Representanten fra fylkesmannens klima-

og miljøavdeling sier selv de har myndighet til å gi dispensasjon fra vrl. § 11. Representanten fra NVE anser seg selv som forvalter av vrl. § 11 og som sanksjonsmyndighet, men påpeker at det er fylkesmannen som gjør den daglige forvaltningen av vassdragene.

Veilederen (2019) viser til at etter vrl. § 11 har grunneier en direkte plikt til å opprettholde kantvegetasjonen. I mine funn kommer det klart frem at grunneiere var klar over plikten de har for opprettholdelse av kantvegetasjonen langs sjøørretbekkene, men det var gjerne i forhold til tilskuddsordninger etter landbruksforskriftene. Det var også ønskelig med mer informasjon og involvering fra kommunen og fylkesmannen, i forvaltningen av kantvegetasjonen og sjøørretbekkene.

Kommunen har ansvar for å ivareta kantvegetasjon i planarbeidet, og fastsette breddemål hvis dette kreves av grunneiere eller andre fagmyndigheter (Staubo et al., 2019). Mine funn tyder på at Verdal kommune har ivaretatt kantvegetasjonen overordnet i planarbeidet. Representantene fra Verdal kommune påpeker at håndtering av kantvegetasjon ikke behandles som et eget tema, men i forbindelse med andre tiltak. Kommunen ser selv utfordringen med at håndtering av kantvegetasjonen faller innenfor flere etater, som gjør samordning vanskelig. Dagens bestemmelser i kommuneplanens arealdel setter overordnet krav til ivaretagelse av kantvegetasjonen langs Verdalselva, men det er svakere når de gjelder sidebekkene, som kan skape usikkerhet rundt hvilke tiltak som er lov i kantvegetasjonen her. Etter mitt syn vil en tydeligere behandling av ivaretagelse av kantvegetasjonen langs sidebekkene i kommuneplanens arealdel kunne gjøre samordningen enklere. Med tanke på konsekvensene av ulovlige inngrep i kantvegetasjonen både når det gjelder sanksjoner og ødeleggelse av habitat, vil konkrete retningslinjer for håndtering av kantvegetasjonen langs sidebekkene gjøre usikkerheten mindre, og kunne føre til at kantvegetasjonen blir bevart.

Vårhus (2016) og Hol (2018) trekker frem bevaring og restaurering av kantvegetasjon som et tiltak for å bedre tilstanden for sjøørret i sidebekkene til Verdalselva. Det er del av flere habitatforbedrende tiltak som i sum vil være nødvendig å gjennomføre for å gi bedre gyte- og oppvekstområder for sjøørreten i sidebekkene (Hol, 2018; Vårhus, 2016). Forvaltningen av kantvegetasjon er et eksempel på en utfordring som vil gå utover de tradisjonelle arbeidsoppgavene til Verdal kommune og andre forvaltningsaktører alene. Etter vrl. § 11

legges det opp til en ansvarsfordeling for forvaltning av kantvegetasjon som mine funn peker på. Dette krever en form for samarbeid mellom ulike sektorer og etater, og kan gjøres i tråd med prinsipper i teori om samstyring.

Når det gjelder graden av samarbeid mellom aktørene etter vrl. § 11 i dag, viser mine funn at det eksisterer et samarbeid mellom NVE, Fylkesmannen og Verdal kommune. Fylkesmannens klima- og miljøavdeling i Trøndelag, benytter blant annet muligheten til å komme med innspill i plansaker, hvor kommunen må ta hensyn til verdier i vassdraget, som ivaretagelse av kantvegetasjonen. Representantene fra Verdal kommune ser på fylkesmannen som det organet de kan spørre om råd, og få oppfølging i saker som gjelder Verdalsvassdraget. For NVE er samarbeidet med kommunen ofte i tilknytning til utførelse av tiltak i Verdalsvassdraget, som i eksempelet med sikringstiltak i Broskitbekken.

Videre viser mine funn, at samarbeid og dialog, må styrkes mellom offentlige aktører og grunneiere. Kommunen og fylkesmannen oppleves som fraværende blant mine grunneierrepresentanter, når det gjelder sjøørretbekkene. Det er NVE som trekkes frem som den det har vært mest samarbeid med når det gjelder utføring av tiltak i bekkene.

I følge Røiseland og Vabo (2016) krever det moderne samfunn at offentlig sektor må løse mer sammensatte utfordringer og komplekse problemer i samarbeid med andre aktører utover de tradisjonelle hierarkiske styringsmodellene. På den måten kan det være viktig å få til et styringsnettverk mellom de ulike aktørene, som vil ha påvirkning for forvaltningen av kantvegetasjonen i Verdalsvassdraget.

Samstyring legger vekt på nye former for offentlig styring, som innebærer styring gjennom en horisontal organisert aktivitet mellom offentlige og private aktører (Røiseland & Vabo, 2016). Ifølge representantene fra Verdal kommune er blant annet utfordringene med forvaltningen av kantvegetasjon knyttet til usikkerhet om hvem som har ansvar og myndighetsutøvelse i de tilfellene hvor forvaltningen av kantvegetasjon faller utenfor landbrukslovgivningen (representanter fra Verdal kommune, 2019). Det kan illustreres av eksempelet med Kvisla hvor teknisk etat i kommunen utførte hogst av kantvegetasjon langs en del av bekken i bebygd område, og hogsten begrunnes i liten oversikt over hverandres ansvarsområder internt i kommunen.

I mitt arbeid er det tydelig at med dagens forvaltningssystem, kan ikke bevaring av kantvegetasjon løses med en aktør alene, men er avhengig av at flere myndigheter og private aktører samarbeider. Det gjelder også innenfor etablerte forvaltningsaktører, som kommunen og fylkesmannsembetet, som i dag består av flere ulike avdelinger som miljø og landbruk. Utfordringene knyttet til forvaltning av kantvegetasjon vil derfor kreve tettere samarbeid mellom disse aktørene, innen både kommune og fylkesmannsembetet. Arbeidet med bevaring av kantvegetasjon vil være avhengig av en overordnet strategi, som kan gjøres i planarbeidet til Verdal kommune. På den måten kan kommuneplanens arealdel være styrende for praksisen, og samtidig være en arena hvor fylkesmannen og berørte grunneiere kan spille inn og påvirke beslutninger som tas.

For få til et tettere samarbeid mellom forvaltningsaktørene, kan det legges opp til et styringsnettverk etter prinsipper for flernivåstyring. Røiseland og Vabo (2016) legger vekt på vertikale relasjoner i samarbeidet utover de formelle styringsnivåene. I undersøkelsene av samarbeidet i Vansjø-Hobølvassdraget peker Stokke (2004) på behovet for at denne formen for nettverk må styres, og ha en brobygger mellom aktørene som i utgangspunktet står langt fra hverandre. Etter mitt syn, kan kommunen ta rollen som brobygger og fungere som bindeledd mellom offentlige etater, grunneiere og andre private aktører i forbindelse med vassdragsforvaltning og kantvegetasjonen gjennom denne formen for nettverksstyring.

En viktig betingelse for at denne formen for samstyring, vil være et samarbeidet basert på gjensidig avhengighet mellom aktørene. Det innebærer at aktørene er avhengig av ressurser fra de andre aktørene i samarbeidet, for å kunne nå et felles mål (Røiseland & Vabo, 2016). Representantene fra Verdal kommunen sier kommunen ønsker å etablere en gruppe på sikt som kan jobbe med sjøørretbekkene og ha en koordineringsrolle i arbeidet. Verdal kommune vil på den måten være en ressurs hvor de kan bidra med fordeling av fiskefondsmidler og oppgaver med søknader og annet papirarbeid. Lokale aktører som VJFF er en viktig ressurs i form av engasjement i lokalbefolkningen og dugnadsarbeid. For foreningen er det viktig at de får ta en større del i forvaltningen av Verdalselva. Dette for å kunne holde engasjementet oppe blant medlemmene.

Verdalselva fellesforvaltning er organisering av elveeiere med fiskerett, som inngår i forvaltningen av Verdalselva, og bidrar med dugnadsarbeid og lokal kunnskap rundt forhold i Verdalselva. Videre vil også grunneiere med sjøørretbekker på eiendommen være en viktig ressurs i form av lokal kunnskap for de enkelte bekkene, samt kunne bidra med nødvendig utstyr til arbeidet. Det som er avgjørende er å finne en måte å organisere denne formen for samarbeid, så aktørene finner sin rolle, og det kan oppnås samstyring gjennom gjensidig avhengighet til hverandre. Etter mine undersøkelser kan det argumenteres for at det ligger potensiale for å få til et samarbeid mellom aktørene etter prinsippene for samstyring i arbeidet med sjøørretbekkene. Det vil være avgjørende at samarbeidet er basert på gjensidig avhengighet mellom aktørene for gjennomføring av arbeidet.

Det kan være utfordrende, og det vil være nødvendig med bruk av økonomiske og juridiske virkemidler, for å kunne oppnå resultater (Stokke, 2004).

I studien av Vansjø-Hobølvassdraget viser Stokke (2004) til begrepet om kunnskapsressurser fra teori om institusjonell kapasitet. Det legger vekt på at kunnskap i seg selv ofte ikke er tilstrekkelig, men må i tillegg aktiveres av noen med kapasitet, til å anvende og gjøre den relevant i forvaltningsoppgaver. I prosjektet i Vansjø-Hobølvassdraget ble kunnskap om årsakene til forurensningen oversatt og aktivert av prosjektlederen, i samarbeidsrådet for vassdraget. Involvering av flere aktører i kunnskapsproduksjonen var også en forklaring på at analysene fikk gjennomslagskraft. Det dannet et viktig grunnlag for kollektiv handling for å løse problemet med forurensning av vassdraget (Stokke, 2004). For situasjonen for sjøørreten i sidebekkene til Verdalselva, finnes det kunnskapsressurser i form av rapporter og utredninger over tid (Bergan & Nøst, 2017; Bergan et al., 2007). Det kan illustreres i masteroppgaven til Hol (2018), hvor tapt areal og produksjonsevne er kartlagt i samtlige bekker, og kan ha ført til en «oppvåkning» og aktualisering av kunnskapsressursene i dag.

Organisering av vannområdeforvaltning etter vannforskriften, har potensiale til å fungere som et styringsnettverk etter prinsippene for samstyring. Kommunen har en viktig rolle i vannområdeforvaltningen, og ansvar for å samordne private og offentlige interesser i arbeidet med vannforvaltning (Stokke, 2006). Verdal kommune inngår i Inn-Trøndelag vannområde (Vannportalen, 2017), men det ikke organisert samarbeid mellom kommunene eller tilsetning

av en vannområde koordinator. Etter min oppfatning har kommunen i dag nok med andre oppgaver, og kan med en vannområdekoordinator få en ressursperson som kan styre et arbeid med sjøørretbakkene, samt ha tyngden til gjennomføring av nødvendige tiltak. I studien av Vansjø-Hobølvassdraget, viser Stokke (2004) til styrken av å ha en prosjektleder, som fungerte som ressursperson og brobygger mellom aktørene (Stokke, 2004). En vannområdekoordinator kan i tillegg ta rollen som en brobygger, for å få til enighet mellom de ulike aktørene innen offentlig og frivillig sektor.

Ved organisering av vannområde bør problematikken knyttet til forvaltningen av kantvegetasjon, bli tydeligere i arbeidet med vanndirektivet, etter mitt syn.

Det vil i tillegg kunne være nødvendig å kombinere den type styringsnettverk med harde virkemidler, som sanksjonsmuligheten i vrl. § 11 og økonomiske virkemidler etter landbruksforskriftene. Et styringsnettverk etter prinsippene for samstyring vil ikke erstatte tradisjonell hierarkisk styring, og bør derfor kombineres med både legale og økonomiske virkemidler (Stokke, 2004).

10.3 Graden av samforvaltning mellom offentlige myndigheter, privat forvaltning og lokalt engasjement i Verdalsvassdraget

Arbeidet med gjennomføring av nødvendige tiltak i Verdalsvassdraget vil være avhengig av samarbeid mellom offentlig forvaltning og lokale aktører. I underproblemstilling 3 tar jeg opp hvordan samspillet har vært mellom lokale aktører og offentlig forvaltning, med tanke på fordeling av arbeidsoppgaver for å kunne gjennomføre habitatforbedrende tiltak. For å kunne drøfte dette vil jeg belyse samspillet ut ifra teorier om adaptiv samforvaltning.

Etter at det ble fremmet en interpellasjon om sjøørretens levekår til Verdal kommunestyre 29. oktober 2018, har kommunen vist politisk vilje til å ta større grep i forvaltningen av sjøørretbakkene (Pedersen, 2018). Interpellasjonen har ført til at Verdal kommune har lagt opp til politisk diskusjon for å formalisere arbeidet med sjøørretbakkene. På den måten ønsker Verdal kommune å ta større ansvar, å finne en struktur på hvordan arbeidet kan gjennomføres.

I mine funn kommer det frem at kommunen ikke ønsker å gjøre dette arbeidet alene, men i samarbeid med lokale aktører som VJFF. Det kan, etter mitt syn, legges opp til et samarbeid

etter prinsipper for adaptiv samforvaltning. Gjennom strategier for dialog og samspill mellom lokale aktører og offentlige myndigheter, kan det åpnes for at lokale brukere tar en større rolle i forvaltningen gjennom samhandling mellom aktørene som et læringsnettverk og kunnskaps utveksling (Olsson et al., 2004).

Grunneiere og lokale aktører innehar mye viktig kunnskap om bekkene som kan betegnes som lokal-økologisk kunnskap. Den lokale kunnskapen kan på den måten kobles til vitenskapelig forskning, og danne grunnlaget for beslutninger etter prinsipper i teori om adaptiv samforvaltning (Olsson et al., 2004).

Det kan sees i sammenheng med naturmangfoldlovens § 8 som sier myndighetene skal vektlegge *kunnskap som er basert på generasjoners erfaring gjennom bruk og samspill med naturen* (Naturmangfoldloven, 2009). På den måten sammenfaller prinsippene for lokal-økologisk kunnskap med prinsippene i nmfl.

VJFF mener selv de har blitt satt på utsiden av forvaltningen av Verdalselva etter etableringen av Verdalselva fellesforvaltning. Dette fordi foreningen ikke har en formell rolle i forvaltningen av Verdalsvassdraget. I den sammenheng, er det viktig å presisere at dette gjelder forvaltning av Verdalselva og laks, hvor sidebekkene som gyte- og oppvekstområde for sjøørret ikke inngår i samme grad. Det kan, etter mitt syn, være en mulighet for VJFF å ta en større rolle i forvaltningen av sjøørretbekkene, hvor det har vært lite engasjement tidligere.

Representanten fra VJFF så selv behovet for å kunne danne et eget sjøørret- og bekkeutvalg på sikt, som kan ta seg av arbeid med sjøørretbekkene, og på den måten fordele arbeidet foreningen gjør (representant fra VJFF, 2019). Et eget sjøørret- og bekkeutvalg kan, etter mitt syn, også være en arena, hvor det kan trekkes inn andre organisasjon som har fokus på bevaring av naturmiljø, som for eksempel Naturvernforbundet.

I større elver med anadrom fisk kan det opprettes regionale eller lokale fagråd, som har funksjon som frivillig samarbeidsorganer mellom ulike aktører i et vassdrag. Deltagere er gjerne rettighetshavere i elva (elveeiere), sportsfiskeinteresser og offentlige myndigheter, og det skal utveksles synspunkter og bestemmes felles forvaltningsstrategier og tiltak (Miljødirektoratet, u.å.). Lokale fagråd kan etableres for en elv, som det har blitt gjort i Verdalselva. Representanten fra VJFF påpeker at det er den arenaen de får påvirke forvaltningen i Verdalselva, og at foreningen inngår i fagrådet som styres av kommunen

(representant fra VJFF, 2019) Det viser at det er etablert en arena hvor lokale aktører kan ta del i og påvirke forvaltningsbeslutninger som gjelder verdalsvassdraget i tråd med prinsippene i adaptiv samforvaltning (Armitage et al., 2007; Olsson et al., 2004). Fagrådet for Verdalselva kan på den måten utvides, og rollen til VJFF bør styrkes for å verdsette arbeidet de gjør med dugnadsarbeid. Det kan derfor være behov for å basere nettverket i fagrådet på gjensidig avhengighet mellom aktørene, etter prinsippene for samstyring (Røiseland & Vabo, 2016). Etter mitt syn, vil fagrådet kunne utvides til å inneholde alle aktører og etater som vil ha innvirkning på, blant annet forvaltningen av kantvegetasjonen i Verdalsvassdraget, ved utforming av felles strategier og kunnskapsutveksling.

10.4 Besvarelse av hovedproblemstilling og konklusjon

I dette delkapittelet skal jeg besvare hovedproblemstillingen, og samtidig gi forslag til hvordan forvaltningen av kantvegetasjon kan styrkes. Hovedproblemstillingen er:

Hvordan fungerer dagens forvaltning og tilhørende lovverk for bevaring og restaurering av kantvegetasjon langs Verdalsvassdragets sidebekker?

Lowerket som omfatter ivaretagelse av kantvegetasjon har blitt omtalt som omfattende og fragmentert. Spesielt ansvarsfordelingen etter vrl. § 11, har vært utfordrende for forvaltningen. Veilederen fra NVE (2019) skal gi føringer om ansvarsfordelingen og hvordan kravene i lovverket skal tolkes.

I mine undersøkelser kommer det frem en klar forståelse av ansvarsfordelingen etter vrl. § 11 mellom fylkesmannens klima- og miljø avdeling i Trøndelag og NVE når det gjelder forvaltningsansvar for kantvegetasjonen. Det er heller prosessen for ulovlighetsoppfølging som setter begrensninger med tanke på bevaring av kantvegetasjonen. Det kan illustreres med hvordan vrl. § 11 lenge ble oppfattet som en «sovende paragraf», og fylkesmannen i Trøndelag ikke kunne drive ulovlighetsoppfølging i tilfeller hvor kantvegetasjonen var fjernet, før kravet om opprettholdelse var gjort kjent. I tillegg er det enighet mellom mine informanter om at det er en utfordring at lovverket setter ulike krav til breddemål på kantvegetasjonen. Det kan likevel illustreres med lovgivers intensjon med vrl. § 11, hvor det er kantvegetasjonens økologiske funksjon som skal bevares. Etter mitt syn bør derfor kravet i vrl.

§ 11 om opprettholdelse av kantvegetasjonens økologiske funksjon, brukes på en tydeligere måte overfor aktører som har innvirkning på kantvegetasjonen. Dette for å motvirke bit-for-bit forringelse av økosystemet i vassdraget.

Det er videre kommunens ansvar å ivareta kantvegetasjon i planarbeidet etter pbl. ifølge veilederen fra NVE (Staubo et al., 2019). I ansvarsfordelingen etter vrl. § 11 er kommunens rolle passiv. Paragrafen setter ikke krav til at kommunen skal ivareta kantvegetasjonen i sin planlegging, med mindre det kreves av grunneier eller berørte fagmyndigheter at kommunen setter breddemål for kantvegetasjonen i planarbeidet. Det er etter pbl. kommunen som skal ivareta hensyn til kantvegetasjonen i sin planlegging. Etter min oppfatning er det avgjørende, at kommunen ivaretar kravet til opprettholdelse av kantvegetasjonen i kommuneplanens arealdel, fordi det er det overordnede styrings dokumentet, og vil sette føringer for hvordan kantvegetasjonen skal forvaltes.

I gjennomgang av kommuneplanens arealdel for Verdal kommune, vises det til en generell ivaretagelse av kantvegetasjonen langs Verdalselva, men ikke for sidebekkene. Kravene for bevaring og restaurering av kantvegetasjon langs sidebekkene er likevel mer konkrete i kommunedel plan for Verdal by og reguleringsplanen for Stiklestad allé 2-8 (Verdal kommune, 2017b, 2019). Det er likevel kun bekken Kvisla som er innenfor arealet planene dekker. Etter min oppfatning bør kommunen benytte planverktøyet og virkemidlene i pbl. og sette de samme retningslinjene for behandling av kantvegetasjon langs sidebekkene i resten av kommunen i kommuneplanens arealdel. Til tross for begrensningen en hensynssone langs sidebekkene vil medføre overfor berørte grunneier, vil det likevel gi klare retningslinjer på hvordan grunneiere skal ta vare på kantvegetasjonen og unngå reaksjonene som kan forekomme ved ulovlige inngrep. Det kan i tillegg virke samordnende på kommunens etater internt og gjøre usikkerheten mindre når det foreligger klare retningslinjer.

Slik ansvarsfordelingen er i dag hvor kommunen ikke har en større rolle etter vrl. § 11, er bevaringen av kantvegetasjon avhengig av at berørte fagmyndigheter, som fylkesmannens klima- og miljøavdeling, oppfordrer kommunene til å ivareta kantvegetasjonen i sine planer. Det kan også argumenteres for at kommunen i tillegg bør være høringsinstans i saker der fylkesmannen vedtar dispensasjon fra kravet om opprettholdelse av kantvegetasjon, fordi kommunen sitter nærmere lokale problemstillinger.

Det er etter vrl. § 11 grunneier som skal bevare kantvegetasjonen langs vassdrag på sin eiendom, og det kan ha store konsekvenser for grunneier å ikke opprettholde plikten. I dag er det lite informasjon og dialog mellom Fylkesmannen i Trøndelag, Verdal kommune og grunneiere om bevaring av kantvegetasjonen langs sidebekkene. Det vil, etter mitt syn, være viktig at grunneiere blir gjort oppmerksomme på både krav om opprettholdelse etter lovverket, men også funksjonen kantvegetasjonen vil ha som vern mot erosjon og tap av næringsstoffer. Det er avgjørende for å unngå bit-for-bit forringelse av kantvegetasjonen at grunneiere er positive til bevaring.

Forvaltningen av kantvegetasjon er i dag fordelt mellom flere aktører gjennom et komplekst lovverk. Innenfor dagens system kan ikke bevaring av kantvegetasjon løses med en aktør alene, og er derfor avhengig av at det kan etableres et samarbeid mellom offentlige myndigheter og lokale aktører. Det gjelder også innenfor etablerte forvaltningsaktører som kommunen og fylkesmannsembetet, som i dag består av flere ulike etater som miljø og landbruk. Arbeidet med bevaring av kantvegetasjon vil være avhengig av en overordnet strategi gjennom planarbeidet til kommunen, fordi det vil være styrende for praksisen. Det vil samtidig være en arena, hvor aktører fra både fylkesmannen og berørte grunneiere kan spille inn og påvirke beslutninger. Kommunen bør få en tydeligere rolle etter vrl. § 11 og i arbeidet med sjøørretbekkene. På den måten kan Verdal kommune være en nøkkelaktør og bindeledd mellom fylkesmannen og NVE, som overordnet vassdragsmyndigheter, og private aktører som opererer på lokalt nivå. Det kan styrke samarbeidet gjennom samstyring og legge opp til felles strategi for bevaring av kantvegetasjon og andre tiltak i arbeidet med å forbedre sjøørretbekkene.

Situasjonen i sjøørretbekkene har lenge vært kjent gjennom undersøkelser og rapporter, som krever handling fra offentlige myndigheter. Med interpellasjonen som ble fremmet om sjøørretens levekår, har det blitt vist politisk vilje til å ta tak i problematikken. Verdal kommune ønsker ikke å gjøre arbeidet alene, men er avhengig av lokale aktører og engasjement, som har felles interesser i Verdalselva. Kunnskapen har vært der, men tilstanden har ikke blitt bedre. Kunnskap er ikke nok, og det betyr at arbeidet i bekkene må løftes opp i forvaltningen, og for å skape større engasjement og synliggjøring på lokalt nivå.

Grunneiere er ansvarsbevisste, men avhengige av samarbeid og dialog med offentlige myndigheter.

For å organisere det videre arbeidet med sjørrretbakkene, kan det være en mulighet i å utvide det allerede etablerte fagrådet for Verdalselva. Ved en styrking og utvidelse av mandatet for fagrådet etter prinsipper for samstyring og adaptiv samforvaltning, kan det fungere som et nettverk basert på gjensidig avhengighet mellom aktørene, fordi problemene ikke kan løses av en aktør alene. Fagrådet for Verdalselva vil være et formelt organ som kan styrke og verdsette den lokale innsatsen organisasjoner som VJFF gjør, og sikre allmennheten inn i en felles forvaltning av sjørrretbakkene. Fagrådet kan en fungere som en felles plattform hvor alle aktørene samhandler.

Videre vil organisering av vannområdeforvaltning og en vannområdekoordinator etter vannforskriften, kunne bidra til økt gjennomføring av arbeidet med habitatforbedrende tiltak i sjørrretbakkene, som bevaring og restaurering av kantvegetasjonen.

11. AVSLUTNING OG OPPSUMMERENDE REFLEKSJONER

Mine undersøkelser viser at det er en rekke utfordringer knyttet til bevaring og restaurering av kantvegetasjon. Det gjelder både hvordan ulike offentlige myndigheter og sektorer har ansvar for forvaltningen, og hvordan kantvegetasjon blir behandlet i kommunens planlegging. Gjennom diskusjonen har jeg kommet frem til noen punkter som kan styrke et samarbeid på tvers av offentlige og lokale aktører for bevaring av kantvegetasjonen, og videre arbeid med tiltak i sjøørretbekkene. Her vil jeg gi noen oppsummerende refleksjoner:

- Bruke planverktøyet og virkemidlene i pbl. for å sette retningslinjer for bevaring og restaurering av kantvegetasjonen langs sjøørretbekkene. Verdal kommune kan legge inn klarere retningslinjer og hensynssone i kommuneplanens arealdel for sidebekkene i Verdalsvassdraget.
- Dialog med grunneiere som har sjøørretbekker på eiendommen. Informasjon og bevisstgjøring fra offentlige myndigheter rundt bevaring av kantvegetasjon og sjøørretbekkene.
- Utvide fagrådet for Verdalselva til å ha fokus på sjøørretbekkene. Bruke allerede etablert nettverk, og involvere alle aktører med innvirkning på kantvegetasjonen for kunnskapsutveksling og strategier for forvaltning.
- Basere nettverk på gjensidig avhengighet mellom deltagende aktører. Ingen aktør kan løse problemene i sjøørretbekken alene, og en organisering bør gjøres basert på et forpliktende samarbeid for å nå et felles mål
- Åpne for at lokale aktører, som VJFF kan ta rolle i et sjøørret- og bekkeutvalg. Mulighet til å trekke inn andre organisasjoner som Naturvernforbundet.
- Aktualiserer kunnskapsgrunnlaget. Koble sammen lokal-økologisk kunnskap fra grunneiere og frivillig engasjement med vitenskapelig kunnskap fra utredninger og undersøkelser for å danne et felles kunnskapsgrunnlag.
- Organisere vannområdeforvaltning og vannområdekoordinator. Kommunen vil få en ressursperson i arbeidet med sjøørretbekkene, som kan ta rollen som brobygger og ildsjel mellom offentlige og lokale aktører.

11.1 Videre forskning

Det kan være nyttig å gjøre en kartlegging av kantvegetasjon langs sjøørretbekker, og hvilke holdninger grunneiere har til bevaring av kantvegetasjon og loverket.

I tillegg kan det være hensiktsmessig å gjøre en sammenligning av hvordan ulike kommuner har valgt å ivareta kantvegetasjonen i sin planlegging.

Dette kan sees opp mot vannområdeforvaltning, og hvordan kantvegetasjonen blir ivaretatt i vanndirektivet.

REFERANSELISTE

- Armitage, D., Berkes, F. & Doubleday, N. (2007). Introduction: moving beyond Co-management. I D. Armitage, F. Berkes & N. Doubleday (Red.), *Adaptive Co-management: collaboration, learning and multi-level governance*. Canada: UBC Press.
- Bergan, M. (2013). Sjøørret i Trondheimsfjorden; en utdøende ressurs. Hva betyr bekker for sjøørreten? *Vann*, 48(02), 175-190. Hentet fra https://vannforeningen.no/wp-content/uploads/2015/06/2013_875965.pdf
- Bergan, M. & Nøst, T. H. (2017). *Tapt areal og produksjonsevne for sjøørretbekker i Trondheim kommune* (NINA Rapport 1354). Trondheim. Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/2446250>
- Bergan, M. A., Berger, H. M. & Paulsen, L. I. (2007). *Bunndyr, vannkvalitet og fisk i bekker i Verdal og Levanger, Nord Trøndelag 2007* (Berger feltBIO rapport nr. 5 - 2007). Stjørdal. Hentet fra http://www.feltbio.no/rapporter/Bekker_Levanger_og_Verdal_2007_FeltBIO_rapp_nr_5-2007.pdf
- Bjørkli, T. & Wiseth, B. (2018). Ta vare på kantsonen! *Vann*, 53(02). Hentet fra <https://vannforeningen.no/dokumentarkiv/ta-vare-pa-kantsonen/>
- Blankenberg, A.-G. B. & Skarbøvik, E. (2018). *Kartlegging av kantsoner langs jordbrukskanaler og -elver i Rogaland. Forprosjekt* (NIBIO rapport). Ås: NIBIO Norsk institutt for bioøkonomi.
- Blankenberg, A.-G. B., Skarbøvik, E. & Kværnø, S. (2017). *Effekten av buffersoner - på vannmiljø og andre økosystemtjenester* (NIBIO rapport). NIBIO Norsk institutt for bioøkonomi.
- Borgarting lagmannsrett. (2017). Tomb landbruksskole-dom (LB-2016-96427). Hentet fra <https://lovdata.no/pro/LBSTR/avgjorelse/lb-2016-96427>
- Brønnøysundregistrene. (u.å). Nøkkelopplysninger fra enhetsregisteret. Hentet 29. mars 2019 fra <https://w2.brreg.no/enhet/sok/detalj.jsp?orgnr=917041563>
- Forskrift om berekraftig skogbruk. (2006). Forskrift om berekraftig skogbruk (FOR-2006-06-07-593). Hentet fra <https://lovdata.no/SF/forskrift/2006-06-07-593>
- Forskrift om fysiske tiltak i vassdrag. (2004). Forskrift om fysiske tiltak i vassdrag (FOR-2004-11-15-1468). Hentet fra <https://lovdata.no/SF/forskrift/2004-11-15-1468>
- Forskrift om nydyrking. (1997). Forskrift om nydyrking (FOR-1997-05-02-423). Hentet fra <https://lovdata.no/SF/forskrift/1997-05-02-423>

- Forskrift om produksjonstilskudd mv. i jordbruket. (2014). Forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket (FOR-2014-12-19-1817). Hentet fra <https://lovdata.no/SF/forskrift/2014-12-19-1817>
- Forskrift om retningslinjer for vernede vassdrag. (1994). Forskrift om rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag (FOR-1994-11-10-1001). Hentet fra <https://lovdata.no/SF/forskrift/1994-11-10-1001>
- Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i landbruket. (2004). Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i landbruket (FOR-2004-02-04-448). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-02-04-448>
- Forurensningsloven. (1981). Lov om vern mot forurensning og om avfall (LOV-1981-03-13-6). Hentet fra <https://lovdata.no/NL/lov/1981-03-13-6>
- Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. (2016). Kantskog - noe av det viktigste for livet i vann står på land! Hentet 11. april 2019 fra https://www.fylkesmannen.no/globalassets/fm-trondelag/dokument-fmtl/miljo-og-klima/naturmangfold/skog/informasjonsbrosjyre-om-kantskog_fmst-2016_nettsversjon.pdf
- Fylkesmannen i Trøndelag. (2018). *Regionalt miljøprogram for jordbruket i Trøndelag 2018-22*. Hentet fra <https://www.fylkesmannen.no/globalassets/fm-trondelag/dokument-fmtl/landbruk-og-mat/jordbruk/miljotiltak-i-jordbruket/rmp-trondelag-2018-22-dato-27-april-2018-ny.pdf>
- Fylkesmannen i Trøndelag. (2019). *Reetablering av kantvegetasjon og retting av vandringshinder for fisk i Kvisla/Haugslibekken - Verdal*. (Offentlig brev 2018/14101). Hentet fra <http://einnsyn.verdal.kommune.no/eInnsynVerdal/RegistryEntry/DocumentDetails/41317>
- Fylkesmannen i Trøndelag. (u.å-a). Miljø og klima. Hentet 9. april 2019 fra <https://www.fylkesmannen.no/Trondelag/Miljo-og-klima/>
- Fylkesmannen i Trøndelag. (u.å-b). Vann. Hentet 9. april 2019 fra <https://www.fylkesmannen.no/Trondelag/Miljo-og-klima/Vann/>
- Gregory, S. V., Swanson, F. J., McKee, W. A. & Cummins, K. W. (1991). An ecosystem perspective of riparian zones. *BioScience*, 41(8), 540-551.
- Halvorsen, G. (1998). Vann i kulturlandskapet. I E. Fremstad & I. B. Lid (Red.), *Jordbrukets kulturlandskap: forvaltning av miljøverdier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hofstad, K. (2018, Sist oppdatert: 2018, 24. oktober). Norges vassdrags- og energidirektorat. I Store norske leksikon. Hentet 9. april 2019 fra https://snl.no/Norges_vassdrags-og_energidirektorat

- Hol, E. (2018). *Tapt areal og redusert produksjonsevne i Verdalsvassdragets sjøørretbekker* (Mastergradsavhandling, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet). Hentet fra <https://nmbu.brage.unit.no/nmbu-xmlui/handle/11250/2565784>
- Innherrad samkommune. (2011). Plankart Verdal kommune, kommuneplanens arealdel. Hentet 12. april 2019 fra https://www.verdal.kommune.no/Documents/kommuneplaner/arealplan_plankart.pdf
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Jordlova. (1995). Lov om jord (LOV-1995-05-12-23). Hentet fra <https://lovdata.no/NL/lov/1995-05-12-23>
- Klima- og miljødepartementet. (2007). *Om vern av villaksen og ferdigstilling av nasjonale laksevassdrag og laksefjorder* (St.prp. nr. 32). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/0cd46706c4544870a2579212d980726e/no/pdfs/stp200620070032000dddpdfs.pdf>
- Klima- og miljødepartementet. (2016a). *Natur for livet - Norsk handlingsplan for naturmangfold* (St. Meld. 14). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-14-20152016/id2468099/sec1>
- Klima- og miljødepartementet. (2016b). *Naturmangfoldloven kapittel II alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/naturmangfoldloven-kapittel-ii/id2481368/>
- Kofinans, G. P. (2009). Adaptive Co-management in social-ecological governance. I F. S. Chapin, G. P. Kofinans & C. Folke (Red.), *Principles of ecosystem stewardship: resilience-based natural resource management in a changing world*. New York: Springer.
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2014, Sist oppdatert: 2014, 3. november). Kommunal planlegging. Hentet 9. april 2019 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/kommunal-planlegging/kommuneplanlegging/id418034/>
- Lakse- og innlandsfiskloven. (1992). Lov om laksefisk og innlandsfisk mv. (LOV-1992-05-15-47). Hentet fra <https://lovdata.no/NL/lov/1992-05-15-47>
- Landbruksdirektoratet. (2010, Sist oppdatert: 2019, 11. Februar). Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL). Hentet 25. mars 2019 fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/miljo-og-okologisk/spesielle-miljotiltak/om-tilskudd-til-spesielle-miljotiltak-i-jordbruket#hva-er-smil->

- Landbruksdirektoratet. (2018, Sist oppdatert: 2019, 12. mars). Om regionale miljøtilskudd. Hentet 28. mars 2019 fra <https://www.landbruksdirektoratet.no/no/miljo-og-okologisk/regionalt-miljotilskudd/om-regionale-miljotilskudd>
- Levanger kommune og Verdal kommune. (2011). *Kommuneplanens arealdel 2010-2020, planbeskrivelse og retningslinjer*. Hentet fra <https://www.verdal.kommune.no/Dokumenter/Arshjul/Kommuneplan-areal/>
- Lie, E. F. & Sørensen, T. (2013). *Inter-population variation in brown trout (Salmo trutta) life-history- and migration strategies in a clay-affected river system: live fast, die young!* Norges miljø- og biovitenskaplige universitet, Ås.
- Miljødirektoratet. (2018, Sist oppdatert: 2018, 14. august). Laksefisk. Hentet 29. mars 2019 fra <http://www.miljokommune.no/Temaoversikt/planlegging1/Miljohensyn-i-arealplanlegging/Fisk-og-vilt/Laksefisk/>
- Miljødirektoratet. (u.å.). Regionale og lokale fagråd. Hentet 08. mai 2019 fra <http://tema.miljodirektoratet.no/no/Tema/Arter-og-naturtyper/Villaksportalen/Rad-og-utvalg/Regionale-fagrad/>
- Moen, A. (1998). *Nasjonalatlas for Norge: vegetasjon*. Hønefoss: Statens kartverk.
- Naturmangfoldloven. (2009). Lov om forvaltning av naturens mangfold (LOV-2009-06-19-100). Hentet fra <https://lovdata.no/NL/lov/2009-06-19-100>
- Nilsson, C. & Svedmark, M. (2002). Basic principles and ecological consequences of changing water regimes: Riparian plant communities. *Environmental management*, 30(4), 468-480.
- Norconsult AS. (2019). *Detaljregulering - Stiklestad allé 2-8 (Verdal bo- og behandlingssenter/Verdal videregående skole)*. Hentet fra https://www.verdal.kommune.no/Global/Politikk/2019/Vedlegg/ps19_sak004_vedl1.pdf
- NVE. (2018). *Tiltaksplan 20053 - Sikringstiltak mot erosjon og ras i Brokskitbekken på Stiklestad, Verdal kommune*. Norges vassdrags- og energidirektorat region Midt-Norge.
- Olje- og energidepartementet. (2003-2004). *Supplering av Verneplan for vassdrag* (St.prp. nr. 75). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stprp-nr-75-2003-2004-/id209492/>
- Olje- og energidepartementet. (2008). *Fakta 2008: Energi og vannressurser i Norge*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/oed/pdf_filer/faktaheftet/evfakta08/evfakta08_kap10_no.pdf
- Olsson, P., Folke, C. & Berkes, F. (2004). Adaptive comanagement for building resilience in social-ecological systems. *Environmental management*, 34(1), 75-90.

- Ot.prp.nr.28. (2005). *Om lov om skogbruk (skogbrukslova)*. Hentet fra <https://lovdata.no/pro/PROP/forarbeid/otprp-28-200405>
- Ot.prp.nr.39. (1999). *Lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven)* (NOU 1994:12). Hentet fra <https://lovdata.no/pro/PROP/forarbeid/otprp-39-199899>
- Pedersen, A. K. (2018). Interpellasjon: Sjøørretens levekår i Verdalsvassdraget (saksnr. 94/18). Hentet 20. mars 2019 fra <https://www.verdal.kommune.no/Politikk/Kommunestyret-2015-2019/20181029/9418-Interpellasjon-sjoorret/>
- PEFC Norge. (2015). Norsk PEFC Skogstandard (N 02). Hentet fra <https://www.pefc.no/var-standard/norsk-pefc-skogstandard>
- Plan- og bygningsloven. (2008). Lov om planlegging og byggesaksbehandling (LOV-2008-06.27.71). Hentet fra <https://lovdata.no/NL/lov/2008-06-27-71>
- Pope, K. L., Pegg, M. A., Cole, N. W., Siddons, S. F., Fedele, A. D., Harmon, B. S., Ruskamp, R. L., Turner, D. R. & Uerling, C. C. (2016). Fishing for ecosystem services. *Journal of environmental management*, 183, 408-417.
- Pulg, U., Barlaup, B. T., Skoglund, H., Velle, G., Gabrielsen, S.-E., Stranzl, S., Espedal, E. O., Lehmann, G. B., Wiers, T., Skår, B., Normann, E., Fjeldstad, H.-P. & Kroglund, F. (2017). *Tiltakshåndbok for bedre fysiske vannmiljø: god praksis bed miljøforbedrende tiltak i elver og bekker* (LFI-rapport nr: 296). Bergen. Hentet fra https://uni.no/media/manual_upload/LFI_296_4opplag.pdf
- Rhodes, R. A. W. (1996). The new governance: governing without government. *Political studies*, 44(4), 652-667.
- Røiseland, A. & Vabo, S. I. (2008). Governance på norsk. Samstyring som empirisk og analytisk fenomen. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift*, 24, 86-107.
- Røiseland, A. & Vabo, S. I. (2016). *Styring og samstyring - governance på norsk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Silverman, D. (2014). *Interpreting qualitative data* (5. utg.). London: Sage publications.
- Skarbøvik, E., Martinsen, S., Blankenberg, A.-G. B. & Rossebø, C. I. (2018). *Treplanting langs vann i jordbruksområder. Overlevelse av trær og grunneriers erfaringer. Våler kommune i Østfold (Vannområde Morsa)* (NIBIO rapport). NIBIO Norsk institutt for bioøkonomi. Hentet fra <https://nibio.brage.unit.no/nibio-xmloi/handle/11250/2491096>
- Skogbrukslova. (2005). Lov om skogbruk (LOV-2005-05-27-31). Hentet fra <https://lovdata.no/NL/lov/2005-05-27-31>
- Staubo, I., Carm, K., Høegh, B. Å., L'Abée-Lund, J. H. & Solheim, S. Å. (2019). Kantvegetasjon langs vassdrag, 2. Hentet fra <https://www.nve.no/nytt-fra-nve/nyheter-skred-og-vassdrag/ny-veileder-om-vegetasjonen-langs-vassdrag/>

- Stensland, S. (2019). Prosjektbeskrivelse: Ny giv for sjøørretbekkene i Verdal 2019-2020. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- Stokke, K. B. (2004). Nettverk og kollektiv handling i Vansjø-Hobølvassdraget. *Kart og plan*, 64(Issue), s. 165-175.
- Stokke, K. B. (2006). Ansvarsfordeling i vassdragsforvaltningen. I O. T. Sandlund, Hovik, S., Selvik, J. R., Øygarden, L., Jonsson, B. (Red.), *Nedbørsfeltorientert forvaltning av store vassdrag*. Trondheim: Norsk institutt for naturforskning.
- Store norske leksikon. (2007, Sist oppdatert: 2018, 3. oktober). Fylkesmannen. I store norske leksikon. Hentet 9. april 2019 fra <https://snl.no/fylkesmann>
- Store norske leksikon. (2018). Adaptiv. I store norske leksikon. Hentet 30. april 2019 fra <https://snl.no/adaptiv>
- Sundgård, B. (u.å.). Gråor-heggeskog langs elver. Hentet 08. mai 2019 fra <https://www.fylkesmannen.no/nb/Trondelag/Miljo-og-klima/Naturmangfold/Kantskog/>
- Sølberg, B. J. (2016). Ta vare på skog langs bekker, elver og vann. Hentet 12. april 2019 fra <https://www.bondelaget.no/nyheter/ta-vare-pa-skog-langs-bekker-elver-og-vann-article83783-5102.html>
- Vannforskriften. (2006). Forskrift om rammer for vannforvaltningen (FOR-2006-12-15-1446). Hentet fra <https://lovdata.no/SF/forskrift/2006-12-15-1446>
- Vannportalen. (2014a, Sist oppdatert: 2019, 16. januar). Vanndirektivet. Hentet 9. april 2019 fra <http://www.vannportalen.no/regelverk/vanndirektivet/>
- Vannportalen. (2014b, Sist oppdatert: 2015, 12. oktober). Vannforskriften. Hentet 28. mars 2019 fra <http://www.vannportalen.no/regelverk/vannforskriften/>
- Vannportalen. (2017, Sist oppdatert: 19. desember 2017). Om Inn-Trøndelag. Hentet 08. mai 2019 fra <http://www.vannportalen.no/vannregioner/trondelag/vannomrader/inn-trondelag/om-inn-trondelag/>
- Vannressursloven. (2000). Lov om vassdrag og grunnvann (LOV-2000-11-24-82). Hentet fra <https://lovdata.no/pro/NL/lov/2000-11-24-82>
- Verdal kommune. (2017a, Sist oppdatert: 2018, 21. januar). Innherred samkommune. Hentet 10. mai 2019 fra <https://www.verdal.kommune.no/Nyheter/Nyhetsarkiv/Innherred-samkommune/>
- Verdal kommune. (2017b). *Kommunedelplan Verdal by 2017-2030*. Hentet fra <http://kart.verdal.kommune.no/dokument/reguleringsplan/GjeldendeBestemmelser/2013011-B.pdf>

Verdal kommune. (2019). *Detaljregulering for Stiklestad alle 2-8*. Hentet fra https://www.verdal.kommune.no/Global/Politikk/2019/Vedlegg/ps19_sak004_vedl3.pdf

Vårhus, L. (2016). *Restaureringsuksess av sidebekker til Verdalselva, klassifisering av økologisk tilstand med bunndyr som kvalitetselement og forventningsverdier til ungfisktetthet av laksefisk* (Mastergradsavhandling, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet). Hentet fra <https://nmbu.brage.unit.no/nmbu-xmlui/handle/11250/2403170>

Wesche, T. A., Goertler, C. M. & Frye, C. B. (1987). Contribution of riparian vegetation to trout cover in small streams. *North American journal of fisheries management*, 7(1), 151-153.

Figurliste

Figur 1. Oversiktskart over verdalselva og tilhørende sjørretbekker. Verdalselva er markert i blått. Sidebekker er markert med grønt der det er tilgjengelig for fisk i dag, oransje der det gikk anadrom strekning tidligere. Rødt markerer bekkeløp lagt i rør. Svart kors indikerer fisketomme bekker. Bekker markert i gult blir omtalt i empirikapittelet.
Kilde: (Hol, 2018)..... s. 37

Figur 2. Aktører med ansvar og myndighetsutøvelse for kantvegetasjon etter vrl. § 11 og forholdet mellom aktørene (egen figur)..... s. 40

VEDLEGG

Intervjuguide – Verdal kommune

Innledende spørsmål:

1. Hva er din tilknytning til forvaltningen av Verdalsvassdraget?
2. Hvordan er det å jobbe med forvaltning av Verdalsvassdraget?
3. Hva er de største utfordringene generelt når det kommer til forvaltning av Verdalsvassdraget?
4. Sjøørretbekker og kantvegetasjon:
 - a) Hvordan jobbes det med sjøørret og gytebekker i kommunen?
 - b) Har kommunen deltatt aktivt i arbeidet med forbedring av forholdene for sjøørret?
 - c) Hvilke utfordringer er knyttet til dette arbeidet?
5. Ansvar:
 - a) Er lovverk og forskrifter som omhandler kantvegetasjon forståelig og håndterlig?
 - b) Hvilke aktører har ansvaret for forvaltningen av kantvegetasjonen langs sjøørretbekkene i kommunen?
 - c) Hvordan håndteres kantvegetasjon i kommunens arbeid med forvaltningen av Verdalsvassdraget og sjøørretbekker?
6. Har kommunen jobbet med å få til en reetablering av kantvegetasjon langs sjøørretbekker der denne er fjernet?
Hvis ja – hvordan har kommunen gått frem for å gjennomføre tiltak?
7. Samarbeid med offentlige aktører:
 - a) Hvilke offentlige aktører inngår i forvaltningen av Verdalsvassdraget og sidebekker?
 - b) Hvordan fungerer samarbeid og dialog med andre offentlige aktører i forvaltningen av Verdalsvassdraget og sidebekkene?
8. Samarbeid med private og lokale aktører:
 - a) Har kommunen samarbeid og dialog med grunneiere om forvaltning av sjøørretbekker?
 - b) Hvordan har kommunen arbeidet med å gi informasjon til grunneiere om deres rolle og ansvar for kantvegetasjonen langs sjøørretbekker på eiendommen?

- c) Hva er de viktigste grepene som tas for å få til et positivt samarbeid med grunneiere?
 - d) Har det blitt fokusert på reetablering av kantvegetasjon ovenfor grunneiere?
 - e) Foregår det samarbeid med frivillige organisasjoner, lag og foreninger med tanke på utføring av tiltak i sjøørretbekkene?
9. Har du/dere ellers noe å tilføye til slutt?

Intervjuguide – Fylkesmannen

Innledende spørsmål:

1. Hva er din tilknytning til forvaltningen av Verdalsvassdraget?
2. Hvordan er det å jobbe med forvaltningen av Verdalsvassdraget og sjøørretbekker?
3. Hva er de største utfordringene med tanke på ditt arbeidsområde?
4. Sjøørret og kantvegetasjon:
 - a) Hvordan jobbes det med sjøørret og gytebekker hos fylkesmannen?
 - b) Har fylkesmannen deltatt aktivt i arbeidet med å forbedre forholdene for sjøørret i Verdalsvassdraget?
 - c) Hvilke utfordringer er knyttet til dette arbeidet og prosessen?
 - d) Er lovverk og forskrifter som omhandler kantvegetasjon forståelig og håndterlig?
 - e) Hvordan håndterer dere søknader om tiltak i kantsonen?
5. Samarbeid:

Hvem er de viktigste aktørene i forvaltningen av Verdalsvassdraget og sjøørretbakkene?

- f) Hvem samarbeides det med og hvordan oppfatter fylkesmannen at samarbeidet fungerer?
 - g) Hvordan fungerer samarbeid og dialog med Verdal kommune i arbeidet med Verdalsvassdraget og sjøørretbakkene?
 - h) Har fylkesmannen etablert samarbeid med lokale aktører i arbeidet med sjøørretbakkene i Verdal?
6. Kantvegetasjon:
 - a) Hvordan jobbes det med bevaring og reetablering av kantvegetasjon langs sjøørretbekker?
 - b) Legges det til rette for samarbeid og dialog med grunneiere for bevaring og reetablering av kantvegetasjon?

c) Hva er de største utfordringene med tanke på et samarbeid for bevaring og reetablering av kantvegetasjon?

7. Har du noe å tilføye til slutt?

Intervjuguide – NVE

Innledende spørsmål:

1. Hva er din tilknytning til forvaltning av Verdalsvassdraget?
2. Hvordan er det å jobbe med forvaltningen av Verdalsvassdraget og sjøørretbekker?
3. Hva er de største utfordringene med tanke på ditt arbeidsområde?
4. Sjøørret og kantvegetasjon:
 - a) Hvordan jobbes det med sjøørret og gytebekker hos NVE?
 - b) Har NVE deltatt aktivt i arbeidet med å forbedre forholdene for sjøørret i Verdalsvassdraget?
 - c) Hvilke utfordringer er knyttet til dette arbeidet?
 - d) Er lovverk og forskrifter som omhandler kantvegetasjon forståelig og håndterlig?
 - e) Som myndighet for oppfølging av brudd på Vannressursloven § 11 – hvordan gjennomføres dette?
5. Samarbeid:
 - i) Hvem er de viktigste aktørene i forvaltningen av Verdalsvassdraget og sjøørretbekkene?
 - j) Hvem samarbeides det med og hvordan oppfatter NVE at samarbeidet fungerer?
 - k) Hvordan fungerer samarbeid og dialog med Verdal kommune i arbeidet med Verdalsvassdraget og sjøørretbekkene?
 - l) Har NVE etablert samarbeid med lokale aktører i arbeidet med sjøørretbekkene i Verdal?
6. Kantvegetasjon:
 - d) Hvordan jobbes det med bevaring og reetablering av kantvegetasjon langs sjøørretbekker i Verdal?
 - e) Legges det til rette for samarbeid og dialog med grunneiere innenfor tematikken?

f) Hva er de største utfordringene med tanke på et samarbeid for bevaring og reetablering av kantvegetasjonen?

7. Har du noe å tilføye til slutt?

Intervjuguide – Lokal aktør

Innledende spørsmål:

1. Hva er din tilknytning til sjørrret og sjørrretbekker?
2. Hvordan opplever du forvaltningen av Verdalsvassdraget og sjørrretbekker i Verdal generelt?
3. Hvem oppfatter du som de viktigste aktørene i en forvaltning av sjørrretbekker?
4. Hvordan fungerer det frivillige arbeidet og engasjementet for å gjøre tiltak for sjørrreten?
5. Samarbeid mellom offentlig og privat forvaltning:
 - a) Hva anser du at er de viktigste grepene som gjøres for å få til et samarbeid mellom offentlige og private for å kunne gjennomføre tiltak i bekkene?
 - b) Hvordan oppleves et samarbeid og dialog med offentlige myndigheter og kommunen i denne sammenhengen?
 - c) Hvordan har det blitt fokusert på kantvegetasjon i tilknytning til frivillig engasjement i arbeidet med sjørrretbekkene?
 - d) Hva er de største utfordringene i et offentlig – privat samarbeid for å få gjennomført tiltak i sjørrretbekker?
6. Har du noe å tilføye til slutt?

Intervjuguide – Grunneier

Innledende spørsmål:

1. Fortell om din tilknytning og forhold til eiendommen?
2. Hva er din interesse for natur, fiske og jakt?
3. Hvilket forhold til og bruk avbekken har du hatt mens du har bodd her?
4. Hva er din oppfatning av kantvegetasjonen og livet langs bekken?
5. Hvilke tanker eller erfaringer har du med fisk ibekken?

6. Forvaltning/aktører:
 - a) Hvilken oppfatning har du av hvordan sjøørretbekkene blir forvaltet i Verdal?
 - b) Hvem oppfatter du som de viktigste aktørene i forvaltningen av kantvegetasjonen langs sjøørretbekkene?
 - c) Som grunneier – hvordan oppfatter du din rolle eller ditt ansvar i forvaltningen av kantvegetasjonen langs bekken?

7. Samarbeid:
 - d) Hva er din erfaring med dialog og informasjon fra kommunen om sjøørretbekken og kantvegetasjonen?
 - e) Har du vært i kontakt med eller blitt kontaktet av andre offentlige myndigheter om forvaltningen av sjøørretbekken? – eventuelt hvilke?
 - f) Hvordan har du opplevd kontakten og samarbeidet?

8. Lokalt engasjement:
 - g) Hvordan stiller du deg til et samarbeid med lokale lag- og foreninger som vil gjøre tiltak i bekken for å bedre forholdene for sjøørreten?
 - h) Er dette noe du selv kan engasjere deg i?

9. Har du noe å tilføye til slutt?

INFORMASJONSSKRIV

«Forvaltningsansvar for kantvegetasjon tilknyttet sjøørretbekker i Verdal Kommune»

Forespørsel om deltagelse i forskningsprosjekt

Bakgrunn og formål

Informasjonsskrivet er tilknyttet masteroppgave innen by- og regionplanlegging ved Norges miljø- og biovitenskapelige Universitet på Ås (NMBU). Perioden for masteroppgaven er våren 2019, hvor formålet er å gjøre undersøkelser rundt forvaltningsansvaret for kantvegetasjon langs sjøørretbekker i Verdal Kommune. Jeg har valgt oppgaven fordi jeg synes det er spennende både med arealplanlegging og naturvitenskap. Mitt ønske er å kunne få en større forståelse av hvordan fremtidens planlegging kan bidra til bedre bruk og forvaltning av naturen.

I den forbindelse ønsker jeg å gjennomføre dybdeintervjuer av sentrale representanter fra offentlig forvaltning og private aktører med definerte interesser i sjøørretbekker.

Hva innebærer deltagelse i studien

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det et dybdeintervju en til en som vil ta deg mellom 1 til 2 timer. Under intervjuet vil jeg benytte en semistrukturert intervjuguide og lydopptak for å kunne ha fokus på samtalen og unngå misforståelser.

I intervjuet tar jeg opp spørsmål rundt hvordan dagens forvaltning og lovverk fungerer for bevaring og restaurering av kantvegetasjon langs Verdalsvassdragets sidebekker. For å svare på dette har jeg underproblemstillinger rundt hvilke aktører som har ansvaret for kantvegetasjon i Verdal, hvordan et samarbeid mellom aktører foregår for bevaring og restaurering og hvordan samarbeidet er mellom offentlig og lokalt engasjement rundt gjennomføring av tiltak, og hva som er drivkreftene bak.

Tematikken for spørsmålene:

- Tilknytning til og arbeid med forvaltning av Verdalsvassdraget og sjøørretbekker?
- Hvem har ansvaret for forvaltning av kantvegetasjon langs sjøørretbekkene?
- Hvordan fungerer samarbeid og dialog mellom offentlige og private aktører i arbeidet med sjøørretbekkene?
- Hvordan oppfattes lovverk og forskrifter som omhandler kantvegetasjon?
- Hvordan blir det gjennomført tiltak i bekkene for å bedre forholdene for sjøørreten?

Frivillig deltagelse

Deltagelse i studien er frivillig. Du kan når som helst trekke ditt samtykke som deltager uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil opplysninger om deg anonymiseres. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. De som ønsker å delta i prosjektet vil få tilsendt en samtykke-erklæring i god tid før intervjuet. Jeg vil ta med meg en skriftlig kopi til intervjuet som underskrives av både meg og intervjuobjekt.

Personvern – oppbevaring og bruk av dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrevet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Tilgang til dataene som samles inn vil være studenten som skriver masteroppgaven i samsvar med veileder.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.
- Datamaterialet vil være lagret på privat pc, innelåst med fingeravtrykkjenkjenning og kryptert.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.mai 2019. Ved prosjektets slutt vil datamaterialet bli slettet i sin helhet. Det vil kun være tilgjengelig som bearbeidet i masteroppgaven.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Vilde Mürer som masterstudent ved Norges miljø- og biovitenskaplige universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Norges miljø- og biovitenskapelige Universitet (NMBU) ved Vilde Mürer, på epost vimu@nmbu.no eller telefon 41 60 65 45.
- Veileder for masteroppgaven ved NMBU:
Knut Bjørn Stokke, førsteamanuensis ved LANDSAM by- og regionplanlegging, NMBU på epost knut.bjorn.stokke@nmbu.no
Stian Stensland, førsteamanuensis ved INA, NMBU på epost stian.stensland@nmbu.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Vilde Mürer

Masterstudent v. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Ås

Jeg har mottatt og forstått informasjon om masterprosjektet «forvaltningsansvaret for kantvegetasjon langs sjørrretbekker i Verdal Kommune», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i ett dybdeintervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. *15. mai 2019*

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

INFORMASJONSSKRIV

«Forvaltningsansvar for kantvegetasjon tilknyttet sjøørretbekker i Verdal Kommune»

Forespørsel om deltagelse i forskningsprosjekt

Bakgrunn og formål

Informasjonsskrivet er tilknyttet masteroppgave innen by- og regionplanlegging ved Norges miljø- og biovitenskapelige Universitet på Ås (NMBU). Perioden for masteroppgaven er våren 2019, hvor formålet er å gjøre undersøkelser rundt forvaltningsansvaret for kantvegetasjon langs sjøørretbekker i Verdal Kommune. Jeg har valgt oppgaven fordi jeg synes det er spennende både med arealplanlegging og naturvitenskap, og som jeg har kombinert faglig i min utdanning. Mitt ønske er å kunne få en større forståelse av hvordan fremtidens planlegging kan bidra til bedre bruk og forvaltning av naturen.

I den forbindelse ønsker jeg å gjennomføre dybdeintervjuer av sentrale representanter fra offentlig forvaltning og private aktører med definerte interesser i sjøørretbekker.

Hva innebærer deltagelse i studien

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det et dybdeintervju en til en som vil ta deg ca. 1 time. Under intervjuet vil jeg benytte en semistrukturert intervjuguide og lydopptak for å kunne ha fokus på samtalen og unngå misforståelser.

I intervjuet tar jeg opp spørsmål rundt hvordan dagens forvaltning og lovverk fungerer for bevaring og restaurering av kantvegetasjon langs Verdalsvassdragets sidebekker. For å svare på dette har jeg underproblemstillinger rundt hvilke aktører som har ansvaret for kantvegetasjon i Verdal, hvordan et samarbeid mellom aktører foregår for bevaring og restaurering og hvordan samarbeidet er mellom offentlig og lokalt engasjement rundt gjennomføring av tiltak i sjøørretbekkene, og hva som er drivkreftene bak.

Tematikken for spørsmålene er:

- Tilknytning og forhold til eiendommen og bruk av bekken
- Interesse for natur, fiske og jakt
- Erfaringer med fisk i bekken
- Oppfatning og tanker om kantvegetasjon og livet langs bekken
- Aktører og ansvar for forvaltningen av sjøørretbekkene i Verdal
- Som grunneier – hvordan oppleves dialog og informasjon fra kommunen og andre offentlige aktører som jobber med forvaltning av sjøørretbekker

- Samarbeid med det offentlige, lokale lag og foreninger eller andre grunneiere i arbeidet med å gjøre tiltak i sjøørretbakkene

Frivillig deltagelse

Deltagelse i studien er frivillig. Du kan når som helst trekke ditt samtykke som deltager uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil opplysninger om deg slettes i sin helhet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

De som ønsker å delta i prosjektet vil få tilsendt en samtykke-erklæring i god tid før intervjuet. Jeg vil ta med meg en skriftlig kopi til intervjuet som underskrives av både meg og intervjuobjekt.

Personvern – oppbevaring og bruk av dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrevet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Tilgang til dataene som samles inn vil være studenten som skriver masteroppgaven i samsvar med veileder.
- Navnet og kontaktopplysningene dine vil jeg erstatte med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.
- Datamaterialet vil være lagret på privat pc, innelåst med fingeravtrykkjenkjenning og kryptert.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.mai 2019. Ved prosjektets slutt vil datamaterialet bli slettet i sin helhet. Det vil kun være tilgjengelig som bearbeidet i masteroppgaven.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Vilde Mürer som masterstudent ved Norges miljø- og biovitenskaplige universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Norges miljø- og biovitenskapelige Universitet (NMBU) ved Vilde Mürer, på epost vimu@nmbu.no eller telefon 41 60 65 45.
- Veileder for masteroppgaven ved NMBU:
Knut Bjørn Stokke, førsteamanuensis ved LANDSAM by- og regionplanlegging, NMBU på epost knut.bjorn.stokke@nmbu.no
Stian Stensland, førsteamanuensis ved INA, NMBU på epost stian.stensland@nmbu.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Vilde Mürer

Masterstudent v. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Ås

Jeg har mottatt og forstått informasjon om masterprosjektet «forvaltningsansvaret for kantvegetasjon langs sjørrretbekker i Verdal Kommune», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i ett dybdeintervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. *15. mai 2019*

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway